SÂDIK HİDÂYET

kör baykuş

farsçadan çeviren: mehmet kanar

AYRINTI

KLASİK

kör baykuş
sâdık hidâyet

sunuş: mehmet kanar
sonsöz: celal âl-i ahmed

ayrıntı: 906 / klasik dizisi: 2

kör baykuş / sâdık hidâyet

orjinal adı / büf-i kûr

farsça'dan çeviren / mehmet kanar

sunuş / mehmet kanar

sonsöz / celal âl-i ahmed

yayıma hazırlayan / ahmet çelik

son okuma / derviş aydın akkoç

bu kitabın türkçe yayım hakları
ayrıntı yayınları'na aittir.

kapak illüstrasyonu / berat pekmezci

kapak ve görsel tasarım / gökçe alper

dizgi / esin tapan yetiş

baskı: yazın basın yayın mat. tur. tic. ltd. şti.
çevre sanayi sitesi 8. blok no: 38-40-42-44
başakşehir / istanbul / sertifika no: 12028

birinci basım istanbul,eylül 2015 / baskı adedi 2000

isbn 978-605-314-015-3 / sertifika no.: 10704

ayrıntı yayınları basım dağıtım san. ve tic. a.ş.
hobyar mah. cemal nadir sok. no: 3 cağaloğlu - istanbul
tel.: (0212) 512 15 00 faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr
info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/AYRINTIYAYINEVI
facebook.com/ayrinti.yayinlari
instagram.com/ayrintiyayinlari

sâdık hidâyet

Modern İran edebiyatının önemli simalarından olan Sâdık Hidâyet, 17 Şubat 1903'te Tahran'da doğdu. Yine aynı şehirdeki Fransız Lisesi'nde eğitim gördü. 1925'te eğitim maksadıyla Avrupa'ya gitti. Fransa ve Belçika'da dört yıl kaldıktan sonra İran'a döndü ve çeşitli işlerde çalıştı. İlk hikâyelerini Paris'te yazdı. 1936'da Hindistan'a giderek Sanskritçe öğrendi ve Buda'nın kimi metinlerini Farsça'ya çevirdi. Geleneksel İran edebiyatı ve halk kültüründen olduğu kadar Batı kaynaklarından da beslenen Sâdık Hidâyet, edebiyatını çeşitli formlarında (roman, hikâye, oyun, deneme vb) metinler kaleme aldı. Sâdık Hidâyet'in en meşhur çalışması olan *Kör Baykuş*, 1937'de Bombay'da yayımlandı. İran'daki monarji rejimiyle arası açık olan Sâdık Hidâyet, benzer şekilde modern ideolojilere karşı da mesafelidir; gerek *Kör Baykuş*'ta gerekse *Kafka'nın Mesajı* adlı risalesinde görülen kimi emareler, derin bir yalnızlık ve melankolinin, dünya gurbetliğinin habercisidir. Nitekim 9 Nisan 1951'de Paris'te havagazını açık tutmak suretiyle intihar etmiş ve Pére Lachaise mezarlığına gömülmüştür.

mehmet kanar

1954 yılında Konya'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Şarkiyat ve Türkoloji eğitimi aldı. "Çağdaş İran Edebiyatının Doğuşu ve Gelişmesi" konulu doktora çalışmasından sonra akademik yükselmelerini Fars Dili ve Edebiyatı bilim dalında sürdürdü. Birinci disiplini ile ilgili gramer, sözlük, çeviri, ders kitabı çalışmalarının yanı sıra, Türk dili, edebiyatı ve kültürü alanında sözlük, çevrimyazı, sadeleştirme, öyküleştirme alanlarında eserler verdi. Ayrıntı Yayınları için Mevlana'nın *Mesnevi*; Hâfız-ı Şirâzi'nin iki ciltlik *Hafız Divanı*'nı; Ferîdüddîn Attâr'ın *Esrarnâme*, *İlâhînâme*; Fahreddin Es'ad-i Gorgânî'nin *Vîs ile Râmîn* manzum çevirilerini hazırladı. Türkiye'de şarkiyatçılığı sistem haline getiren doğubilimci Prof. Dr. Helmut Ritter'in ders notlarını yayımladı: *Doğu Mitolojisinin Edebiyata Etkisi*. 2007 yılından beri Yeditepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı ile Tarih bölümlerinde ders vermektedir.

Öncelikle şunu söylemek istiyorum: Sâdık Hidâyet'in *Kör Baykuş* (*Bûf-i Kûr*) adlı eseri, vaktiyle söz ustamız Behçet Necatigil tarafından Farsça'dan Almanca'ya yapılan çevirisinden Türkçe'ye aktarılarak yayımlanmış, çok da ilgi görmüştü. Farsça metni Necatigil çevirisiyle karşılaştırdıktan sonra kitabın yeniden çevrilmesi ihtiyacını duydum. Çeviriyi tamamlasam da Behçet Necatigil gibi bir usta kalemin önüne geçemedim, bir başka ifadeyle geçirtilmedim. Bunu söyledikten sonra Sâdık Hidâyet hakkında kimi hususlara değinebilirim.

* * *

17 Şubat 1903'te Tahran'da doğup 9 Nisan 1951'de Paris'te ölen Sâdık Hidâyet, modern İran edebiyatında hikâyeciliğin ve romancılığın kurucusu sayılan, araştırmacı olan çok yönlü bir yazardır.

Babası Hidâyet Kulî Han, annesi Zîverulmulûk'tur. Büyükbabası Rıza Kulî Han Hidâyet, Nâsırüddin Şah döneminin ileri gelenlerinden biriydi. Hidâyet'in iki

ağabeyi, iki ablası ve bir kız kardeşi vardı. Hidâyet, ilköğrenimine 1908'de Tahran İlmiye Okulu'nda başladı. 1914'te bu okulda *Nidâ-yi emvât* (Ölülerin Sesi) adlı duvar gazetesini çıkardı. Ortaöğrenim için Darülfünun Lisesi'ne kaydoldu. 1916'da göz ağrısı şikâyetiyle okulunu terk etti. Ertesi yıl Fransızların Sen Lui Okulu'na girdi. Bu okuldayken Fransız edebiyatıyla tanıştı. Okulun keşişine Farsça öğretirken, keşiş de ona dünya edebiyatını anlattı. Hidâyet burada gizli ilimlere ve metafiziğe ilgi duydu. Yine bu sıralarda vejetaryen oldu.

1924 yılında hayvan sevgisini konu edinen *İnsân u heyvân* adlı küçük kitabını yayımladı. Aynı yıl kaleme aldığı, "Ölüm Ânında Bir Eşeğin Durumu" (Şerh-i hâl-i yek olâg hengâm-i merg) başlıklı yazısı da *Vefâ* dergisinin 5 ve 6. sayılarında yayımlandı. Liseyi bitiren Hidâyet 1926 yılında yükseköğrenim için Belçika'ya gitti, matematik öğrenimine başladı. Almanya'da çıkan *İranşehr* dergisinde "Ölüm" (Merg) adlı hikâyesi basıldı. "İran'da Büyücülük" (Câdûgerî der İran) adlı makalesi Fransızca olarak *Levil Delis* dergisinde yayımlandı.

1927 yılında *İnsân u Heyvân* adlı kitapçığı gözden geçirildi ve *Vejetaryenliğin Yararları* (Fevâyid-i Giyâhhârî) adlı araştırmasıyla birlikte Berlin'de basıldı.

1928 yılında Hidâyet Paris'teki Maren nehrine atlayarak ilk intihar girişiminde bulunduysa da kurtarıldı. Anlatılanlara göre, o sırada Terez adlı bir kızla gönül ilişkisi vardı. İlk kısa hikâyelerini buradan yazan Hidâyet 1930'da Tahran'a döndü, Bank-i Millî'de muhasebe bölümünde işe girdi. Ancak burada mutlu olamadı.

Mes'ûd Ferzâd, Bozorg Alevî, Mucteba Minovî ile birlikte Dörtler Grubu'nu (Gurûh-i Reb'a) oluşturdu. Bu gruba daha sonra Perviz Nâtil Hanlerî (akademisyen ve şair), Abdulhuseyn Nûşîn (senarist, araştırmacı),

Golâmhuseyn Minbâşiyân ve modern İran şiirinin babası sayılan Nîmâ Yûşic de katıldı. Grupta bulunanlar edebiyatta taassuba karşı ortak hareket ederek edebî faaliyetlerde bulundu.

1931-1935 yıllarını çok verimli geçiren Hidâyet, 1936 yılında arkadaşı Şin Pertev ile birlikte Hindistan'a gitti. Burada bir Hind Parsîsinden Pehlevice öğrenerek *Kârnâme-yi Erdşîr-i Pâpekân* ve başka Pehlevice eserleri Farsça'ya çevirdi.

Bombay'da ikamet ettiği sırada, Paris'teyken yazdığı *Kör Baykuş*'u (*Bûf-i Kûr*) kendi el yazısıyla çoğaltarak bazı dostlarına gönderdi. Çünkü zamanın maarif bakanı Ali Asgar Hikmet tarafından yasaklı yazar ilan edilmişti.

1937 yılında maddi sıkıntıya düşünce İran'a dönüp bankadaki eski işine girdi. Ertesi yıl buradan istifa ederek Kültür Bakanlığı'na (Vezâret-i Ferheng) geçti. Müttefiklerin İran'ı işgal ettiği 1941 yılına kadar görevine devam etti, edebî faaliyetlerini sürdürdü.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitimine kadar sosyal eleştiri yönü ağır basan eserlere yöneldi. Bu arada birçok arkadaşı Tûde Partisi'ne (Hizb-i Tûde) girmişti. Hidâyet de Hâdî Sadakat gibi takma adlarla partinin resmi yayın organı olan *Merdom* (*Halk*) gazetesinde yazılar yazdı.

1950 yılında Paris'e giden Hidâyet, yıllardır içine düştüğü kötümserlikten kurtulamayarak 9 Nisan 1951'de Paris'te oturduğu kiralık evde, bir rivayete göre de otel odasında, havagazı ile intihar etti.

Sâdık Hidâyet öykü, roman, piyes, seyahatname, inceleme türlerinde eserler veren meşhur bir yazardır. Öte yandan, Fransızca'dan ve Pehlevi dilinden çeviriler de yapmıştır. Onun İran hikâyeciliğine asıl katkısının derin ruh tahlillerine yer vermesi olduğu söylenebilir. Ayrıca mizahtan da yararlanarak, yönetime ve tarihe karşı pro-

testocu tavır takınmış bir İran milliyetçisi görüntüsü verir. Eski İran tarihinin şaşaalı devirlerine özlem duyar, İran'ın Araplar başta olmak üzere yabancılar tarafından fethedilmesini hazmedemez. Kimi eserlerinde küçümseyici ifadelere yer verir.

Aradığı mutluluğu İran'da bulamayınca, huzuru yurt dışında aramış, bu arayışı eserlerine de yansıtmıştır. Bu bakımdan gönüllü sürgün yazarlar arasında değerlendirilmesi de mümkündür.

İran toplumunun hurafeler batağına saplanmış olması, cahil mollaların halk üzerindeki etkisi, çıkar düşkünlerinin hedefe ulaşmak için her yolu denemeleri, kadınların cahillik, yoksulluk, tatminsizlik gibi sebeplerle sorunlar yumağı içinde bulunmaları, insanların toplumdan dışlanmaları ve kimlik sorunları Hidâyet'in üzerinde sık sık durduğu konulardandır. Freud'dan, Kafka'dan, Budist felsefeden, Zerdüştlükten de yararlanmış, anılan konuları roman ve öykülerinde akıcı ama bir o kadar da çarpıcı bir dille işlemiştir.

Kör Baykuş (*Bûf-i Kûr*), *Üç Damla Kan* (*Se Katre Hûn*) ve *Diri Gömülen* (*Zinde be Gûr*) ile birlikte Hidâyet'in üçlemesini oluşturur. *Kör Baykuş*, onun en karmaşık, ama bir solukta okunan eserlerinden biridir.

* * *

Bu satırların yazarı tarafından Hidâyet'in şu eserleri Türkçeye kazandırılmıştır:

Alacakaranlık (*Sâyerûşen*) ("S.G.L.L.," "Erkeğini Kaybeden Kadın," "Perde Arkasındaki Bebek," "Dua, Verâmin Geceleri," "Son Gülüş," "İnsanın Ataları") [YKY, 4. baskı, Haziran 2014].
Aylak Köpek (*Seg-i Vilgerd*) ("Aylak Köpek," "Kerec Don Juanı,"

"Çıkmaz," "Katya," "Taht-ı Ebû Nasr," "Tecelli," "Karanlık Oda") [YKY, 6. baskı, Haziran 2014].

Diri Gömülen (*Zinde be Gûr*) ("Diri Gömülen," "Hacı Murad," "Fransız Esir," "Kambur Davud," "Madeleine," "Ateşperest," "Abacı Hanım," "Ölü Yiyenler," "Hayat Suyu") [YKY, 5. baskı, Haziran 2014].

Hacı Aga (*Haci Aga*) [YKY, 3. baskı, Nisan 2013].

Hayyam'ın Teraneleri (*Terânehâ-yi Heyyâm*) [YKY, 7. baskı, Haziran 2013].

Üç Damla Kan (*Se Katre Hûn*) ("Üç Damla Kan," "Girdap," "Daş Âkol," "Kırık Ayna," "Af Talebi," "Lale," "Maskeler," "Pençe," "Nefsini Öldüren Adam," "Hülleci," "Goceste Doj"), [YKY, 5. baskı, Şubat 2015].

Vejetaryenliğin Yararları (*Fevâyid-i Giyâhhârî*) [YKY, 4. baskı, Ağustos 2014].

Hidâyetname (Sâdık Hidâyet: "Garip" İranlı (Selahattin Özpalabıyıklar), Bir Eşeğin Ölüm Vakti Hal Diliyle Söyledikleri, Sâdık Hidâyet ve Ölüm, Ölüm [*Merg*], Sâsân Kızı Pervin [*Pervîn Dohter-i Sâsân*], Isfahan: Yarım Cihan [*İsfehân nisfi-i cihân*], Nîrengistan, Sampinge, Aysar [*Lunatique*], *Kafka'nın Mesajı* [*Peyâm-i Kafka*], Sâdık Hidâyet'in Mektupları, Seçilmiş Kaynakça) [YKY, 2. baskı, Şubat 2011].

Prof. Dr. Mehmet Kanar
2 Haziran 2015, Bakırköy

Hayatta öyle yaralar var ki, ruhu inzivadayken cüzam gibi yer, kemirir. Bu acıları kimseye belli etmek de olmaz zira inanılmaz acıların nadir görülen olaylardan sayılacağı kanısı yaygındır. Birisi çıkıp da bunları söyleyecek, yazacak olsa, insanlar yaygın inançlara, kendi akidelerine göre kuşkucu, alaycı tebessümlerle karşılar. İnsanlık bir çaresini, ilacını bulamadı zira. Bir tek ilaç var: Şarapla, afyonla, uyuşturucu maddelerle yapay uykuya dalmak. Ancak böyle ilaçların etkisi geçici ne yazık ki! Teskin edecek yerde bir süre sonra acının şiddetini artırıyor.

Acaba günün birinde bu doğaüstü olayların sırrını, ruhun koma halinde, uyku ile uyanıklık arasındaki berzahta görünen gölgesinin yansımasını anlayacak biri çıkacak mı?

Ben bu olaylardan sadece birini anlatacağım. Başıma gelen, asla unutmamak üzere beni sarsan bir olay. Uğursuz izleri yaşadığım sürece, ezelden ebede kadar, insanın aklının ermeyeceği, havsalasının almayacağı kadar hayatımızı zehirleyecek bir olay. "Zehirleyecek," diye yazdım ama dağlanmış yeri hep bendeydi; yine bende olacak.

Aklımda olanları, olayların bağlantılarından dolayı edindiğim izlenimleri yazmaya çalışacağım. Bakarsın bunlar hakkında genel bir yargıda bulunabilirim. Hayır! Sadece emin olabilirim, belki kendim buna inanabilirim. Başkaları inanmış, inanmamış, benim için hiç önemi yok. Tek korkum, henüz kendimi tanımamışken, yarın ölüvermek! Çünkü hayat tecrübelerimden şunu anladım ben: Meğer benimle başkaları arasında ne korkunç bir uçurum varmış! Anladım ki, mümkün oldukça susmalıyım, mümkün oldukça düşüncelerimi kendime saklamalıyım. Şimdi yazmaya karar verdimse, bunun tek sebebi kendimi gölgeme tanıtmak. Duvarda eğik bir gölge, yazdıklarımı olanca iştahıyla yutuyor sanki! Bu yüzden bir deneme yapacağım; bakalım birbirimizi daha iyi tanıyabilecek miyiz? Elâlemle bütün bağlantılarımı kopardığımdan beri, kendimi daha iyi tanımak istiyorum.

Saçma fikirlermiş! Olsun! Bana her türlü gerçekten daha çok azap veriyor. Bana benzeyen şu insanlar, görünüşte benim gibi ihtiyaçları, hevesleri olan şu insanlar beni aldatmak için varlar; öyle değil mi? Sadece beni alaya almak, beni kandırmak için yaratılan bir avuç gölge değiller mi? Hissettiklerim, gördüklerim, tarttıklarım, hepsi de bir mevhum değil mi? Gerçekten çok mu farklı bunlar?

Işığın önünde duvara düşen gölgem için yazıyorum sadece; tanıtmalıyım kendimi ona.

Şu yoksulluk, miskinlik dolu dünyada ilk defa sandım ki hayatımda bir güneş ışığı parladı. Ama heyhat! Güneş ışığı değildi bu; belki sadece gelip geçici bir ışık; kadın ya da melek şeklinde görünüp kayan bir yıldız. O bir anlık aydınlıkta, bir saniye zarfında hayatımın bütün bedbahtlıklarını gördüm; bunların görkemini fark ettim. Sonra bu ışık, kaybolması gereken karanlık girdabında

yine kayboldu. Hayır, bu gelip geçici ışığı kendime saklayamadım.

Üç ay mıydı; hayır, iki ay dört gün oldu onun izini kaybedeli. Ama büyüleyici gözlerinin hayali, o gözlerin cazibeli kıvılcımı hep kaldı hayatımda. Hayatıma bu kadar bağlı olan bir şeyi nasıl unutabilirim ki?

Hayır; onun adını asla anmayacağım. Çünkü o hayalî endamıyla, ince, sisler içinde kalmış boyuyla, arkasında acılı hayatımın usul usul yanıp eridiği, şaşkın, parlak, iki iri gözüyle artık bu aşağılık, yırtıcı dünyaya ait olamaz. Hayır; onun adını yeryüzüne ait şeylerle lekelememeli.

Onu gördükten sonra insanların, ahmakların, mutluların arasından tamamen çektim elimi ayağımı; unutmak için şaraba, esrara sığındım. Bütün gün hayatım dört duvar arasında geçiyordu; halen de öyle. Bütün hayatım dört duvar arasında geçti zaten.

Gün boyunca uğraşım, kalem kutusuna resim yapmaktı. Tüm vaktim kalem kutusuna resim yapmakla, alkol ve esrar kullanmakla geçiyordu. İyice sersemleşmek, vakit öldürmek için kalem kutusuna resim yapmak gibi gülünç bir uğraşıyı tercih etmiştim.

Allah'tan evim şehir dışında, gündelik hayatın gürültüsünden uzakta, sessiz sakin bir mahalledeydi. Etraf harabelik, bomboş bir alan. Sadece hendeğin öte tarafında tıkış tıkış kerpiç evler görünüyor; şehir oradan başlıyor. Nuh nebiden kalma bu evi hangi mecnun, hangi zevksiz yapmış bilmiyorum! Gözümü kapatacak olduğumda evin bütün girdisi çıktısı gözlerimin önünde canlanmakla kalmıyor, hepsinin yükünü de omuzlarımda hissediyorum. Eski kalem kutularının üstüne resmedilebilen bir ev.

Bütün bunları yazmalıyım, hakkımda hataya düşülmediğini görmek için. Bütün bunları duvara vuran göl-

geme açıklamalıyım. Evet, önceleri benim için bir mutluluk ya da bir eğlence kalmıştı sadece. Odamın dört duvarı arasında kalem kutularına resim yapıyor, bu komik uğraşıyla vakit geçiriyordum. Ama o iki gözü gördükten, onu gördükten sonra her kıpırtının, her hareketin kavramı, değeri gözümden düştü. Gelgelelim garip, inanılmaz olan bir şey var. Nedendir bilmem, bütün resimlerimde ta başından beri aynı sahne, aynı şekil var! Hep bir selvi ağacı çiziyordum. Ağacın altında kamburunu çıkarmış bir ihtiyar; Hindistan esrarkeşleri gibi abasına sarınmış, bağdaş kurmuş, oturmuş oluyordu. Başına şalını sarmış, hayret ifadesini göstermek için işaret parmağını dudaklarına götürmüş oluyordu. Karşısında da uzun, siyah giysili bir kız eğilmiş, ona nilüfer çiçeği sunuyordu. Aralarında bir arklık mesafe vardı. Bu sahneyi daha önce gördüm mü acaba? Yoksa uyurken ilham mı gelmişti? Bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa, o da yaptığım her resimde sahnenin, konunun aynı olmasıydı. Elim, kontrolüm dışında yapıyordu resmi. Daha da ilginci bu resme müşteri çıkıyordu. Hatta bu deri kalemlikleri amcamla Hindistan'a gönderiyordum. O da satıp parasını yolluyordu bana.

Bu sahne aynı zamanda gözümde bir uzaklaşıyor, bir yakınlaşıyordu. Tam hatırımda değil, şimdi bir şey geldi aklıma. "Anılarımı yazmalıyım," dedim. Ama bu hadise çok sonra oldu; konuyla ilgisi yok. Bu hadisenin ardından tamamen bıraktım resim yapmayı. İki ay önce, hayır; iki ay dört gün oluyor. Nevruzun on üçüydü. Halk şehir dışına akın etmişti. Başım dingin, resim yapayım diye odamın penceresini kapatmıştım. Gurub vaktiydi. Resim yaparken pat diye kapı açıldı; amcam girdi içeri. "Amcam," dediysem, kendisi söyledi amcam olduğunu. Hiç görmemiştim onu. Ta delikanlılığında uzak yolcu-

luklara çıkmıştı. Sanırım gemi kaptanıymış. Benimle ticarî iş yapmak istediğini düşündüm. Çünkü ticaret yaptığını duymuştum.

Her neyse, amcam kamburu çıkmış bir ihtiyardı. Başına Hint şalını sarar, omuzlarına yırtık pırtık sarı abasını alır, boyun şalını dolardı. Yakası açık olduğundan kıllı göğsü görünürdü. Şalının altından çıkan köse sakalının her teli görülebilirdi. İltihaplı kızıl gözkapakları, yarık dudağı vardı. Uzaktan da olsa aramızda benzerlik söz konusuydu; bu durum biraz da gülünçtü. Kötü aynada beliren görüntüm gibiydi. Ben babamı hep böyle tasavvur etmişimdir.

Odaya girer girmez gitti, kenarda bağdaş kurdu. Ona bir şeyler hazırlamak geldi aklıma. Lambayı yaktım, odama açılan karanlık sandık odasına geçtim; onun işine yarayabilecek bir şey bulma umuduyla köşe bucak her yana bakındım. Gerçi evde bir şey bulunmadığını biliyordum; ne esrar ne içki kalmıştı.

Derken gözüm rafa ilişiverdi; içime doğdu sanki. Bana miras kalan, doğumum münasebetiyle hazırlanan eski bir koltuk altı şarap şişesi duruyordu. Hiç fark etmemiştim. Aslında evde böyle bir şey olduğunu tamamen unutmuştum. Rafa yetişebilmek için oradaki tabureyi çektim ayağımın altına, ama tam şişeyi alacakken raftaki havalandırma penceresinden dışarıya ilişti gözüm. Bir de baktım ki odamın arkasındaki arsada, kamburu çıkmış bir ihtiyar, bir selvinin altında oturuyor. Bir genç kız, hayır, göklerden inmiş bir melek, karşısında eğilmiş, sağ eliyle ihtiyara mor nilüfer takdim ediyor. Bu sırada ihtiyar da sol işaret parmağının tırnağını yiyor!

Kız tam karşımdaydı, ama etrafına karşı ilgisiz görünüyordu. Öylesine bakıyordu işte. Dudaklarında dehşete kapılmış, kendi kontrolünde olmayan kuru bir

tebessüm vardı; orada bulunmayan birini düşünüyor gibiydi. İşte ürkütücü, büyüleyici o gözleri, insanı acı acı paylar gibi bakan o gözleri, ıstıraplı, şaşkın, tehdit edici, vaat verici o gözleri gördüm ya; hayat ışığım bu parlak, anlam dolu, karmakarışık çukurlara, onun diplerine doğru çekildi. Bu cezbedici ayna tüm varlığımı akıl almaz bir şekilde kendine çekiyordu. Doğaüstü, sarhoş edici ışığı olan bu çekik Türkmen gözleri hem korkutuyor hem cezbediyordu. Herkesin göremeyeceği korkunç, doğaüstü manzaralar görmüş gibiydi. Şakaklar belirgin, alın yüksek, kaşlar ince, bitişik; etli dudaklar hafif aralık; uzun süren hararetli bir öpüşmeden yeni ayrılmış ama doymamış gibi duran dudaklar. Pörsümüş siyah ve düzensiz saçları Ay yüzünün çevresini sarmış, birkaç tel saçı şakaklarına yapışmıştı. Vücudundaki latiflik, hareketlerindeki o göksel aldırmazlık, onun gevşekliğini, gelip geçici biri olduğunu anlatıyordu. Hint mabetlerinde raks eden kızlarda bu düzgün hareketler olabilirdi ancak.

Solgun hali, gamlı sevinci; bütün bunlar onun sıradan insanlardan olmadığını gösteriyordu. Güzelliği de sıradan güzellik değildi. Esrar içildiğinde görülen düşlerdeki manzara gibi geliyordu bana. Adamotunun aşk hararetini uyandırdı bende. Omuzlardan, kollardan, memelerden, göğüslerden, kalçadan bacaklara kadar inen mütenasip hatlı o çekik, narin endamıyla, eşinin kucağından çekilmiş gibi görünüyordu. Eşinin kucağından ayrılmış adamotunun dişi kökü gibiydi. Siyah, kırış kırış giysisi tam üstüne göreydi; yapışmıştı bedenine.

Ona baktığım sırada, ihtiyarla arasındaki arktan atlamak istiyordu sanki, ama yapamadı. O zaman ihtiyar başladı gülmeye. İnsanın tüylerini diken diken eden kuru, çarpıcı bir gülüş. Yüzünde bir değişiklik olmadan,

çatlak sesli, alaycı bir gülüş. Ta içerilerden, boşluklardan gelen bir gülüşün yansımasıydı sanki bu.

Elimde şarap şişesiyle ürkerek tabureden atladım aşağı. Nedendir bilmem, ama titriyordum. Ürküntü ve keyifle karışık bir titremeydi. Hoş ama korkunç bir uykudan sıçramış gibiydim. Şarap şişesini yere koydum, başımı iki elimin arasına aldım. Kaç dakika, kaç saat öyle kaldım, bilmiyorum. Kendime gelince şişeyi aldım, odaya geçtim. Baktım ki amcam gitmiş; oda kapısını da ölü ağzı gibi aralık bırakmış. İhtiyarın o kuru gülüşü hâlâ kulaklarımdaydı!

Karanlık basıyor, lamba tütüyor ama hissettiğim keyif verici, korkunç titreme hâlâ devam ediyordu. Hayatım bu andan itibaren değişti. Bir bakış kâfiydi. Çünkü gökten inmiş o melek, o hayalî kız insanın anlamayacağı şekilde etkiliyordu beni.

Bu sırada kendimden geçmiştim. Onun adını biliyordum sanki. Gözlerindeki kıvılcım, rengi, kokusu, hareketleri, her şeyi bana tanıdık geliyordu. Sanki benim ruhum, önceki hayatımda, misaller âleminde onunla komşuydu; aynı asıldan, aynı maddeden yaratılmıştı. Bizim birleşmemiz gerekiyordu. Bu hayatımda da ona yakın olmalıydım. Ona dokunmayı asla istemiyordum. Bedenlerimizden çıkan, birbirine karışan görünmez ışınlar yeterliydi. İşte bu korkunç olay, daha ilk bakışta tanıdık gelmişti bana. Önceden birbirini gören, aralarında gizli bir bağ oluşan iki âşık bu duyguyu her zaman hissetmez mi?

Şu aşağılık dünyada ya onun aşkını istiyordum ya da hiç kimsenin. Başka birinin beni etkilemesi mümkün müydü acaba? Gelgelelim, ihtiyarın o kuru, çarpıcı gülüşü, o uğursuz gülüşü yok mu; aramızdaki bağı kopardı.

Gece boyunca bu düşüncedeydim. Birkaç kez duvardaki havalandırma penceresinden bakmak istedimse de ihtiyarın gülüş sesinden korktum. Ertesi gün de aynı düşüncedeydim. Onu görmekten tümüyle vazgeçebilir miydim? Nihayet ertesi gün bin türlü korkuyla, titreyerek şarap şişesini yerine koymaya karar verdim. Sandık odasının perdesini aralayıp da karşıma bakınca, önümde karanlık bir duvarla karşılaştım; tüm hayatımı kaplayan karanlık gibi bir duvar! Dışarıya açılan ne menfez ne havalandırma penceresi vardı. Dört köşeli pencere duvarla bir cinsten olmuştu. Sanki orada hiç pencere olmamıştı! Tabureyi çektim altıma; duvarı çılgınlar gibi yumrukladım; kulak kabarttım, ışığı tutup baktım; duvardaki pencereden eser yoktu! Darbelerim kalın duvara işlemiyordu; duvar yekpare kurşun kesilmişti.

Tamamen vazgeçebilir miydim? Elimde değildi. Bundan böyle azapta olan bir ruh gibi, ne kadar bekledim, ne kadar nöbet tuttum, ne kadar aradım taradımsa da faydası olmadı. Evin çevresini altüst ettim. Bir gün değil, iki gün değil; iki ay dört gün boyunca, cinayet mahalline dönen caniler gibi. Her gün gurub vakti, başı koparılmış kuş gibi evin çevresinde dört dönüyordum. Bakmadığım taş, kum tanesi kalmamıştı. Hepsini bir bir bellemiştim. Ne selvi ağacının, ne arkın, ne orada gördüğüm kişilerin izine rastladım. Mehtaplı gecelerde yere diz çöktüm; ağaçlardan, taşlardan, belki bizi görmüş olan Ay'dan yardım istedim, yalvardım; bütün mevcudatı yardıma çağırdım. Yine de onun en küçük bir izine rastlamadım. Bütün bunların boşuna olduğunu anladım. Çünkü onun bu dünyaya ait şeylerle bağı olamazdı. Mesela saçlarını yıkadığı su, yabancı, eşsiz bir pınardan veya sihirli bir mağaradan olmalıydı. Onun giysisi sıra-

dan ipekten veya pamuktan dokunmuş değildi; maddî eller, insan elleri dikmemişti onu. Seçkin bir varlıktı o. Nilüfer çiçeklerinin bildik nilüfer olmadığını anladım. Emin oldum iyice; yüzünü sıradan suyla yıkayacak olsa, sararır solardı. Zarif, uzun parmaklarıyla alelade nilüfer çiçeklerini koparsa, parmakları gül yaprağı gibi solardı. Bunların tümünü anladım.

Bu kız, hayır, bu melek benim için anlatılmaz bir hayranlık ve ilham kaynağıydı. Vücudu latifti; el sürülmezdi. Bende tapınma duygusunu uyandıran oydu. Eminim diyorum; yabancı biri, rastgele bir adam ona bakacak olsa, sarartır, soldururdu onu. Onu kaybettiğimden beri, ikimizin önüne bir taş duvar, penceresiz, kurşun ağırlığında, nemli bir set çekildiği zamandan beri hayatımın sonuna kadar beyhude ve yitik olduğumu hissettim. Onu görmekle aldığım derin haz, bakış zevki tek taraflı bir şeydi; benim için cevap söz konusu olamazdı. Çünkü beni görmemişti. Oysa ihtiyacım vardı bu gözlere. Onun bir bakışı bütün felsefe problemlerimi, ilahî muammalarımı çözüverecekti. Onun bir bakışıyla benim için sır, rumuz diye bir şey kalmayacaktı.

Ondan sonra içkinin, esrarın dozunu artırdım. Çok yazık! Umutsuzluğa iyi gelen bu ilaçlar düşüncelerimi felç edip uyuşturacak yerde, bana her şeyi unutturacak yerde, günbegün, her saat, her dakika onu daha çok düşündürdü; boyunu posunu, yüzünü gözümün önünde daha çok canlandırdı. Nasıl unutabilirdim? Gözlerim açıkken, kapalıyken, uykuda ve uyanıkken hep gözümün önündeydi. Sandık odasındaki pencereden, insanların düşüncesinin, mantığının üstünü örten gece gibi, dışarıya açılan dört köşe delikten görünüyordu hep gözüme. Huzur haram olmuştu bana. Nasıl huzurlu olabilirdim ki? Her gün dar ikindi dolaşmaya çıkmayı âdet

haline getirmiştim. Nedendir bilmem ama, su arkını, selvi ağacını, nilüfer çiçeklerini bulmak istiyor, bunda ısrar ediyordum. Esrara nasıl alışmışsam, böyle dolaşmaya da alışmıştım. Bir güç beni bu işe zorluyordu sanki. Yürürken hep onu düşünüyordum. Onu ilk kez gördüğüm ânı. Sîzdehbeder* günü onu gördüğüm yeri bulmak istiyordum. Orayı bulsam, o selvi ağacının altına oturabilsem hayatımda huzura kavuşacaktım kuşkusuz. Yazık; çerçöpten, kızgın kumdan, at dişlerinden, mezbeleliği koklayan köpekten başka bir şey yoktu! Acaba gerçekten onunla karşılaşmış mıydım? Asla! Onu gizli gizli, kaçamak bakışlarla bir delikten, odamdaki sandık odasının bedbaht havalandırma penceresinden gördüm. Süprüntüleri koklayıp orayı burayı yoklayan aç bir köpek gibi. Ama uzaktan zembil getirecek olsalar, korkudan gidip saklanacak olan, sonra yeni süprüntülükteki leziz parçaları aramaya dönen köpek gibi. Ben de aynı haldeydim ama şu pencere kapanmıştı. Benim için o, süprüntülüğe atılan bir demet taze çiçek gibiydi.

Her akşamki gibi, son akşam da dolaşmaya çıktığımda hava basık ve yağmurluydu. Çevrede yoğun bir sis vardı. Renklerin çarpıcılığını, çizgilerin arsızlığını yitirdiği yağmurlu havada kendimde bir tür özgürlük ve rahatlık hissediyordum. Yağmur karanlık düşüncelerimi yıkıyordu sanki. O gece olmayacak şey oldu! Bilinçsizce dolaşıyordum. O yalnızlık saatlerinde, tam anımsayamadığım o dakikalarda onun ürkütücü, belli belirsiz şekli, bulut, sis perdesi ardından belirir gibi gözümün

* Nevruz törenlerinin on üçüncü günü icra edilen tören. Eski İran'da yılın on iki ayını simgelemek üzere Nevruz törenleri on iki gün kutlanırdı. Bu kutlamaların ardından doğanın güzelliklerini seyretmek için kırlara çıkılırdı. Daha geniş bilgi için bk. Prof. Dr. Nimet Yıldırım, *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Kabalcı, İstanbul, Kasım 2008, s. 634. (ç.n.)

önünde canlanmıştı. O hareketsiz, keyifsiz şekli kalemliğin üstündeki resimleri andırıyordu tıpkı.

Geri döndüğümde sanırım gecenin geç vaktiydi. Yoğun sis yüzünden gözümün önünü göremiyordum. Alışmıştım bir kere; bende oluşan bir duyguyla evimin kapısına gelince siyahlara bürünmüş birini, kapı yanındaki sekiye oturmuş bir kadını gördüm.

Anahtar deliğini bulmak için bir kibrit yaktım ama nedendir bilmem, gözüm siyahlara bürünmüş karaltıya doğru kaydı. İki çekik gözü, zayıf, Ay gibi parlak yüzündeki iki iri siyah gözü, bakmadığı halde insanın yüzüne odaklanan gözleri tanıdım. Daha önce görmemiş olsam, yine tanırdım. Hayır, yanılmamıştım. Bu onun siyahlara bürünmüş karaltısıydı. Hani insan rüya görürken, rüya gördüğünü bilir de uyanmak istediği halde uyanamaz bir türlü. Şaşkınlıktan olduğum yerde donmuş kalmıştım. Kibrit dibine kadar yanıp da parmaklarımı yakınca kendime geldim birden. Anahtarı çevirdim; kapı açılınca kenara çekildim. Yolu biliyormuş gibi sekiden kalktı, karanlık koridordan geçti, odamın kapısını açtı. Ben de ardından odaya girdim. Bir telaşla lambayı yaktım. Bir de baktım gitmiş, benim yatağıma uzanmış! Yüzü gölgede kalıyordu. Beni görüyor mu, görmüyor mu, bilmiyordum. Sesimi işitebiliyor muydu? Görünüşe bakılırsa, ne korkuyordu, ne de direnmeye istekliydi. Elinde olmayarak gelmiş gibiydi.

Hasta mıydı? Yolunu mu kaybetmişti? Kendini bilmeden, uyurgezer biri gibi gelmişti. Hiçbir varlık o sırada yaşadığım halleri tasavvur edemez. Zevk verici ama anlatılmaz bir acı hissettim. Hayır, yanılmamıştım. Şaşırmadan, bir kelime etmeden odama giren bu kadın, bu kız, ilk karşılaşmamızın böyle olacağını kurup durduğum o kızdı. Derin, sonsuz bir rüyaya dalmış gibiydim. Böyle bir

rüyayı görebilmek için çok derin bir uykuya dalmak gerek. Bu sessizlik ise ebedi hayat demekti benim için. Çünkü ezel ile ebet halindeyken konuşmak mümkün değildi.

Aynı zamanda benim gözümde bir kadındı; insanüstü bir şey vardı onda. Yüzü, diğer bütün insanların yüzünü afallatıcı bir biçimde unutturuyordu. Onu seyrederken bir titreme aldı beni; dizlerim çözüldü. O anda acılı hayat serüvenimi onun gözlerinde, son derece iri gözlerinde gördüm. O iri, parlak gözler, gözyaşına atılmış kara elmas topu gibiydi. Gözlerinde, siyah gözlerinde, arayıp durduğum ebedi geceyi, üst üste yığılan karanlığı buldum. Onun ürkütücü, büyüleyici siyahlığına daldım. Sanki bedenimin derinliklerinde bir kuvveti çekiyor gibiydi. Zemin ayaklarımın altında zangırdıyordu. Yere düşsem, anlatılmaz bir zevk alacaktım.

Kalbim durdu; nefesimi tuttum. Nefes almaktan, onun bulut ya da duman misali gözden kaybolmasından korkuyordum. Onun sessizliği mucize demekti. Aramıza kristal duvar çekilmişti sanki. O andan, o saatten itibaren sonsuza kadar boğulacaktım. Yorgun gözleri herkesin göremeyeceği doğa dışı bir şey gibi, ölümü görmüş gibi usul usul kapandı; göz kapakları birleşti. Bense çırpındıktan, can çekiştikten sonra su yüzüne çıkan ölü gibi aşırı ateşten titredim; gömleğimin yeniyle alnımdaki terleri sildim.

Yüzünde her zamanki dingin, hareketsiz hal vardı ama biraz çökmüş, biraz daha zayıflamış gibiydi. Boylu boyunca uzanmıştı, sol işaret parmağının tırnağını yiyordu. Yüzü Ay gibi beyazdı. Vücuduna yapışan ince siyah giysiden bacakları, kolları, göğsünün iki tarafı, bütün bedeni görünüyordu.

Onu daha iyi görmek için üstüne eğildim. Gözleri kapalıydı zira. Yüzüne baktıkça benden tamamen uzaklaşıyordu sanki. Onun kalbinde olanlardan asla haberim

olmadığını, aramızda hiçbir bağ bulunmadığını hissettim birden. Bir şey söylemek istedim ama kulaklarının, uzaklardaki göksel, yumuşak musikiye alışmış olması gereken hassas kulaklarının sesimden nefret etmesinden korktum. Aç veya susuz olabileceği geldi aklıma. Onun için bir şey er bulmak niyetiyle sandık odasına girdim. Gerçi evde hiçbir şey olmadığını da biliyordum. İçime doğdu sanki; rafta babamdan kalma eski şarap şişesi vardı. Tabureyi ayağımın altına çekip şişeyi indirdim. Ayaklarımın ucuna basa basa yatağa yaklaştım. Baktım, yorgun argın, çocuk gibi uyuyor. Derin uykudaydı. Uzun kirpikleri, kadife gibi kenetlenmişti. Şişeyi açtım, bir kadeh şarabı kilitlenmiş dişlerinin arasından yavaş yavaş ağzına boşalttım.

Hayatımda ilk defa ansızın huzuru hissettim. Bu kapalı gözleri görünce, ruhuma işkence eden ifrit, demir pençeleriyle yüreğimi sıkıştıran kâbus biraz daha sakinleşti. Sandalyeyi getirdim, yatağın yanına kayıp yüzüne bakmaya başladım. Nasıl çocuksu bir yüz! Ne garip bir hal! Mümkün müydü acaba, bu kadın, bu kız veya bu azap meleği -çünkü ona ne ad vereceğimi bilmiyordum- iki yaşam sahibi olabilir miydi? Hem de bu kadar sakin, bu kadar teklifsizken!

Şimdi bedeninin sıcaklığını hissedebiliyor, siyah gür saçlarından yükselen kokuyu alabiliyordum. Nedendir bilmem, titrek elimi kaldırdım. Çünkü elim kontrolümde değildi. Saçlarına sürdüm; hep şakaklarına yapışık duran saçlarına. Sonra parmaklarımı daldırdım saçlarına. Soğuk ve nemliydi. Soğuk, sopsoğuk! Birkaç gün önce ölmüş gibiydi. Yanılmamıştım; ölmüştü. Elimi göğsünden içeri soktum; memelerine, kalbine koydum. En ufak bir atış yoktu. Aynayı getirdim, burnuna yaklaştırdım; en küçük bir hayat belirtisi yoktu.

Kendi vücudumun sıcaklığıyla onu ısıtmak istedim. Kendi sıcaklığımı verip ölümün soğukluğunu ondan alacaktım. Belki bu sayede kendi ruhumu onun bedenine üfleyebilirdim. Soyunup yatağa girdim, yanına uzandım. Adamotunun erkek ile dişi kökleri gibi birbirimize yapışmıştık. Aslında onun bedeni adamotunun dişi kökü gibiydi. Erkeğinden ayrılmıştı sanki; hâlâ adamotunun yakıcı aşkına sahipti. Ağzı salatalık ucu gibi buruk, hafif acıydı. Vücudu bir dolu tanesi gibi soğumuştu. Damarlarımdaki kanın donduğunu, soğuğun kalbime kadar işlediğini hissediyordum. Bütün çabalarım boşunaydı. Yataktan çıkıp giyindim. Hayır, yalan değildi. O burada, odamda, hem de yatağımda bedenini bana teslim etti. Hem bedenini hem ruhunu verdi bana.

Hayattayken, gözleri hayat doluyken sadece gözlerinin hatırası bana işkence ediyordu. Ama şimdi hissiz, hareketsiz, soğuk, kapalı gözleriyle gelmiş, kendini bana teslim etmişti kapalı gözleriyle!

Benim hayatımı zehirleyen kişiydi bu. Aslında benim hayatım zehirlenmeye hazırdı. Zehirlenmiş bir hayattan başka hayatım olamazdı. Şimdi burada, odamda bedenini, gölgesini bana verdi. Bu insanların dünyasıyla hiçbir bağı bulunmayan kırıcı ama geçici ruhu kırış kırış siyah giysisinden çıktı. Ona işkence eden cisminden avare gölgelerin dünyasına gitti. Sanırım, benim gölgemi de yanında götürdü. Ama bedeni hissiz, hareketsiz orada kalmıştı. Yumuşak adaleleri, damarları, sinirleri, kemikleri çürümeyi bekliyordu. Yer altındaki kurtlar, fareler için leziz bir yiyecek hazırlanıyordu. Talihsizlik, miskinlik dolu şu fakir odamda, mezarı andıran odamda, beni saran, duvarlara işleyen ebedi karanlık gecenin ortasında, ölünün yanında soğuk, bitmek bilmez, karanlık ve uzun bir gece geçirmek zorundaydım; onun ölüsüyle.

Dünya kuruldu kurulalı, ben var oldum olalı, bir ölü, soğuk, hissiz, hareketsiz bir ölü bu karanlık odada benimleydi diye düşündüm.

Bu sırada düşüncelerim donmuştu. İçimde sadece bana özgü acayip bir hayat doğdu. Hayatım çevremdeki varlıklara, etrafımda titreşen bütün gölgelere bağlıydı. Dünya ile, varlıkların hareketleri ve doğa ile ayrılmaz, derin bağlarım vardı. Bu görünmez bağlar dolayısıyla tabiatın bütün unsurlarıyla aramda ıstıraplı bir akıntı hüküm sürüyor, hiçbir fikir, hiçbir hayal bana anormal gelmiyordu. Eski resimlerin rumuzlarını, zor felsefe kitaplarının sırlarını, şekillerdeki, türlerdeki ezelî ahmaklığı kolayca kavrayabiliyordum. Çünkü o anda yerin, göklerin dönüşüne, bitkilerin gelişimine, hayvanların kıpırtılarına katılabiliyordum. Geçmiş ile gelecek, uzak ile yakın benim duygusal hayatımla ortak olmuş, iç içe geçmişti. Böyle durumlarda herkes kendi hayatının güçlü bir alışkanlığına, kendi kuruntusuna sığınır. Ayyaş olan, gider kafayı çeker, yazar yazı yazar, taş ustası taş yontar; herkes içindeki ukdeyi, hayatının güçlü olan hareket alanlarına döker. İşte böyle zamanlarda bir sanatçı da şaheser yaratır.

Ama ben! Zevksiz, çaresiz, kalem kutularına resim yapan bir nakkaş olan ben ne yapabilirdim? Hepsi bir şekilde olan bu kuru, berrak, ruhsuz resimlerle nasıl bir şaheser yaratabilirdim? Tüm varlığımda, dolup taşan bir zevk, aşırı bir hararet duyuyordum. Bir tür coşup taşmaydı bu. Sonsuza kadar kapanan bu gözleri kâğıda dökmek, kendim için saklamak istiyordum. Bu duygu beni kararımı uygulamaya zorladı; elimde değildi. Bir ölüyle birlikte mahpus kaldım ya bir kere. Bu düşünce bir sevinç yarattı içimde. Her neyse, tüten lambayı söndürdüm, iki şamdan getirip başucunda yaktım. Mumun

titrek ışığında yüzü daha da sakinleşti; odanın alacakaranlığında daha da gizemli, hayalî bir görüntü verdi. Kâğıdı, diğer malzemeleri alıp yatağının yanına geldim. Artık bu yatak onun olmuştu. Çok yavaş, zerre zerre yok olmaya, parçalanmaya mahkûm olan bu şekli, görünüşte hep aynı, hep hareketsiz kalan bu yüzü, ona bakarak resmetmek, onun ana hatlarını kâğıda dökmek, beni etkileyen hatları seçmek istiyordum.

Resim ne kadar basit olursa olsun etkilemeli, ruhu olmalı. Kalem kutularına basmakalıp resimler yapan ben şimdi düşünmeli, hayalimi, yani onun yüzünün bende bıraktığı mevhumu gözümün önünde canlandırmalıydım. Onun yüzüne bir bakış vermeliydim. Sonra gözlerimi kapayıp yüzünden seçtiğim hatları kâğıda geçirmeliydim. Belki böylelikle, düşüncelerim sayesinde işkence gören ruhuma bir panzehir bulabilirdim. Sonunda çizgilerin, şekillerin hareketsiz hayatına sığındım.

Bu konunun benim "ölü"mün resim tarzıyla özel bir münasebeti vardı. Ölüye bakarak resim yapmak. Aslında ben ölülerin ressamıydım. Fakat gözler, onun kapalı gözleri! Acaba onları tekrar görmeli miydim? Acaba düşüncemde, beynimde yeterince canlanmamışlar mıydı?

Sabaha kadar onun yüzüne bakarak kaç resim yaptım, bilmiyorum. Ama hiçbiri istediğim gibi olmuyordu. Çizdiklerimi yırtıyordum. Ne bu işten yoruluyor ne zamanın akışını hissediyordum.

Alacakaranlıktı; odamın camlarından içeri bulanık bir aydınlık giriyordu. Resim yapmakla meşguldüm. Son resim hepsinden daha iyi olmuştu ama gözler, o paylayıcı bakışı olan gözler! Sanki affedilmez bir günah işlemişim gibi! O gözleri kâğıda dökemiyordum. Ansızın o gözlerin hayatı, anısı belleğimden silindi. Çabam

boşunaydı. Onun yüzüne ne kadar bakarsam bakayım, o hali hatırlayamıyordum. Bir de ne göreyim! Tam bu sırada yanakları yavaş yavaş kızardı; kasap dükkânındaki et rengi gibi ciğer kırmızısı rengine büründü. Gözleri açık ve şaşkındı. Hayat ışığını barındıran, mutsuz bir ışıltıyla parlayan o gözler, paylayıcı hasta gözler çok yavaş açıldı, yüzüme baktı. İlk kez beni fark etmişti; baktı bana, sonra yine kapandı. Bu olay bir an kadar sürdü ama gözlerinin halini tespit edip kâğıda dökmem için yeterliydi. Fırçanın ucuyla bu durumu çizdim. Bu kez resmi yırtmadım.

Sonra yerimden doğruldum; yavaşça ona yaklaştım. Canlanmıştı hayalimde; canlanmıştı. Aşkım onun bedenine ruh üflemişti. Ama yakından ölü kokusu, çürüyen ölü kokusu alıyordum. Bedeninde küçük küçük kurtlar kaynaşıyor, iki sarı bok sineği onun çevresinde, mumun aydınlığında uçuşuyordu. Tamamen ölmüştü ama nasıl olmuş da gözleri açılmıştı? Bilmiyorum. Rüyada mı görmüştüm? Gerçek miydi? Kimsenin bana bunu sormasını istemiyorum.

İşin özü, onun yüzüydü; hayır; gözleriydi. Şimdi bu gözler benimdi. Gözlerindeki ruhu kâğıda dökmüştüm. Artık bedeni benim işime yaramazdı. Bu beden yok olmaya, kurtçukların, yer altındaki farelerin yemi olmaya mahkûmdu. Bundan böyle o benim kontrolümdeydi; ben onun kuklası değildim. İstediğim an o gözleri görebilirdim. Özenle resmimi alıp, para kutusu olarak kullandığım teneke kutuya koydum; sandık odasına sakladım.

Gece ayakucuna basarak çekiliyordu. Yorgunluğunu yeterince atmıştı sanki. Uzaklardan cılız sesler geliyordu. Belki bir kuş; belki bir göçmen kuş rüya görüyordu; belki de bitkiler büyüyordu.

Bu sırada solgun bir yıldız bulut kümeleri ardında gözden kayboluyordu. Yüzümde sabahın yumuşak nefesini hissettim. Tam bu sırada uzaklardan bir horoz sesi yükseldi.

Bir ölüyle ne yapabilirdim? Bedeni çürümeye başlamış bir ölüyle? İlkin onu odama gömmeyi düşündüm. Sonra dışarı çıkarıp bir çukura bırakmak geldi aklıma; çevresinde mor nilüferlerin yetiştiği bir çukura. Kimsenin görmemesi için bu işte çok düşünmek, zahmet çekmek, kıvrak olmak lazımdı. Üstelik yabancı gözlerin onu görmesini istemiyordum. Bütün bu işleri bir başıma, kendi elimle yapmalıydım. Canım cehenneme! Bundan sonra yaşamanın ne faydası vardı ki? Ama ya o! Hiçbir sıradan insanın, benden başka kimsenin onun ölüsünü görmemesi gerekirdi. Benim odama gelmişti; soğuk bedenini, gölgesini bana teslim etmişti, başka biri görmesin, yabancı bakışlarla kirlenmesin diye. Nihayet bir fikir geldi aklıma. Bedenini parçalara ayırsam, sonra bavula, benim eski bavula yerleştirip yanıma alsam, uzağa, elâlemin gözünden çok uzağa gömebilirdim.

Artık bu defa tereddüt etmedim. Sandık odasında duran kemik saplı bıçağımı getirdim. Çok dikkat ederek, vücudunu örümcek ağı gibi saran, bedenini örten tek şey olan ince siyah giysisini kestim. Sanki boyu uzamış gibiydi. Gözüme her zamankinden uzun görünmüştü. Sonra başını vücudundan ayırdım. Boğazından soğuk, pelteleşmiş kan damlaları süzüldü. Sonra kollarını, bacaklarını kestim. Bütün bedenini diğer organlarıyla birlikte bavula düzgünce yerleştirdim. Giysisini, o siyah giysisini üstüne yaydım. Bavulu kilitleyip anahtarı cebime koydum. Bu iş de bitince rahat bir nefes aldım. Bavulu kaldırıp şöyle bir tarttım; ağırdı. Hiç bu kadar yorulduğumu hissetmemiştim. Hayır; bavulu asla tek başına taşıyamazdım.

Hava yine bulutlanmıştı, hafiften yağmur başlamıştı. Bavulu taşıyacak birini bulma umuduyla dışarı çıktım. Civarda kimse görünmüyordu. Uzaklara dikkatle baktım; sis perdesinin ardında, kamburu çıkmış, bir selvi dibine oturmuş bir ihtiyar gördüm. Geniş atkıya sarındığından yüzü görünmüyordu. Usul usul yaklaştım. İhtiyar daha ben ağzımı açmadan, tüylerimi diken diken eden kuru, çarpıcı, çatlak bir gülüşle:

"Hamal arıyorsan, ben varım. Cenaze arabam da var. Her gün cenazeleri Şabdülazim'e* götürür, defnederim. Tabut da yaparım; herkesin ölçüsüne göre; tıpatıp. İstersen, hazırım ben!"

Kah kah gülerken omuzları sarsılıyordu. Evimi işaret edecek oldum; konuşmama fırsat vermeden:

"Gerek yok; ben senin evini biliyorum; haydi bakalım!"

Yerinden doğruldu. Ben eve döndüm; odaya girip, içinde ceset bulunan bavulu kapıya kadar zar zor taşıdım. Baktım, kapıda külüstür bir cenaze arabası var; iki siyah, cılız at koşulmuş, canlı cenaze gibi.

Kamburu çıkmış ihtiyar, arabada yerine geçmiş, elinde uzun bir kırbaç tutuyordu. Arkasına dönüp de bana bakmadı bile. Bavulu güçlükle arabaya koydum; arabanın ortasındaki tabut için hazırlanmış yere. Ben de arabaya çıktım, tabutluğa uzandım; etrafı görebilmek için başımı arabanın kenarına koydum. Sonra bavulu göğsüme yatırıp iki elimle sımsıkı kavradım.

Kırbaç havada şaklayınca atlar nefes nefese yürümeye başladı. Nefesleriyle birlikte burunlarından döne döne buhar çıkıyordu yağmurlu havada. Uzun, yumu-

* Şimdiki Tahran'ın sekiz kilometre güneyindeki eski Rey (Raga) şehri. Burada Abdülazim de olmak üzere birçok din büyüğünün, Kaçar şahının ve Rıza Şah Pehlevi'nin mezarı vardır. (ç.n.)

şak adımlar atıyorlardı. Ön ayakları, yasa gereği parmakları kesilip kızgın yağa batırılmış hırsızlar gibi, yavaş, sessizce yere basıyordu. Boyunlarındaki çıngırakların rutubetli havada kendine has bir melodisi vardı. Sebepsiz, anlatılmaz bir rahatlık kaplamıştı her yanımı. Cenaze arabasının hareketi etkilemiyordu beni. Tek hissettiğim, göğsümdeki bavulun ağırlığıydı.

Onun ölüsü, onun naaşı, bu ağırlık göğsümü hep sıkıştırıyormuş gibiydi. Yolun iki yanında yoğun bir sis vardı. Araba, kendine mahsus bir rahatlıkla, süratle, tepeleri, ovaları, çayları geride bırakıyordu. Çevremde, düş halinde ve uyanıkken görmediğim yepyeni, benzersiz bir manzara vardı. Kesik kesik tepeler, basık, tuhaf, lanetlenmiş ağaçlar vardı yolun iki yanında. Bunların arasından üçgen, küp, prizma şeklinde, camsız, küçük ve karanlık pencereleri olan boz renkli evler görülüyordu. Bu pencereler hezeyan nöbetinde olan birinin baygın gözlerini andırıyordu. Bu duvarların nesi varsa, sıcağı, soğuğu insanın içine işletirlerdi. Canlı bir varlığın bu evleri mesken tutması mümkün değildi. Belki de bu evler hayalî varlıklar için yapılmıştı.

Sanırım arabacı beni özel bir yoldan veya sapadan götürüyordu. Kimi yerlerde kesik ağaç tomrukları varken, eğri büğrü ağaçlar yolun iki tarafını doldurmuştu. Bunların ardında kimi alçak, kimi yüksek, koni, kesik koni şeklinde ince, dar pencereli evler görülüyordu. Bunların arasında mor nilüferler bitmiş, kapılara, duvarlara tırmanmıştı. Bu manzara ansızın yoğun sisin ardında kaldı. Yağmur yüklü bulutlar dağların doruğunda birikmişti. Adeta toz gibi bir yağmur çiseliyordu. Epeyce gittikten sonra otsuz, susuz yüksek bir tepenin yakınında cenaze arabasını durdurdu. Bavulu göğsümden kaydırdım; yerimden doğruldum. Dağ eteği tenha, safalı bir

yerdi. Hiç görmediğim, tanımadığım bir yer olsa da yabancı gelmiyordu bana. Hayal bile edemeyeceğim bu yer kokusuz mor nilüferlerle kaplanmıştı. Şimdiye kadar buraya ayak basan olmamıştı sanki. Bavulu yere bıraktım. Arabacı yüzünü çevirerek:

"Burası Şabdülazim. Senin için buradan iyi yer olmaz; in cin cirit atıyor!"

Arabacının parasını vermek için elimi cebime soktum. Ancak iki kıran* ile bir abbasî** vardı. Arabacı o kuru, çarpıcı gülüşüyle:

"Önemli değil; sonra alırım. Evini biliyorum ya; başka işin var mıydı benimle? Şunu da bil; mezar kazmaktan da anlarım. Utanma gel, gidelim; şurada çay kenarında, selvinin dibine bavulun kadar bir çukur açar, giderim."

İhtiyar, tasavvur edemeyeceğim kıvraklıkla arabanın oturağından atladı aşağı. Bavulu aldım; birlikte kuru çayın yanındaki ağacın dibine gittik.

"Burası iyi mi?"

Daha ben cevap vermeden yanında getirdiği kazma kürekle kazmaya başladı. Bavulu yere bıraktım. Şaşkınlıktan yerimde donakalmıştım. İhtiyar eğik beli, usta kıvraklığıyla işine bakıyordu. Kazarken seramik testiye benzer bir şey buldu. Kirli mendiline sarıp yerinden doğruldu.

"İşte çukur, tamam mı...; tam bavuluna göre; hiç şaşmaz..."

Parasını vermek için elimi cebime soktum. İki kıran, bir abbasîden başka param yoktu. İhtiyar ürpertici, kuru gülüşüyle:

---

* Eskiden kullanılan küçük bir para birimi. (ç.n.)

** Eskiden kullanılan küçük bir para birimi. (ç.n.)

"İstemez; önemli değil. Evini biliyorum nasıl olsa; üstelik ücretimin karşılığında bir testi buldum. Bir Raga* vazosu. Eski Rey şehrine ait."

Sonra kambur sırtı, iki büklüm beliyle omuzlarını sarsacak kadar güldü. Kirli mendiline sardığı testiyi koltuğuna sıkıştırmıştı. Cenaze arabasına gitti; kendine has kıvraklıkla sürücü yerine oturdu. Kırbaç havada şakladı; atlar nefes nefese yürümeye başladı. Boyunlarındaki çıngırakların rutubetli havada bir başka ezgisi vardı. Sis yığınlarının ardında yavaş yavaş gözden kayboldu.

Yalnız kalınca rahat bir nefes aldım. Göğsümden ağır bir yük kaldırılmıştı sanki; tüm vücudumu hoş bir huzur kapladı. Çevreme göz gezdirdim; burası mor dağlar, tepeler arasına sıkışıp kalmış küçük bir alandı. Bir dizi dağın üstünde iri kerpiçli eski binaların kalıntıları, yakında da bir kuru çay görünüyordu. Burası gözden ırak, sapa, sessiz sedasız bir yerdi. İçin için seviniyor, düşünüyordum. Bu iri gözler, topraktaki uykusundan kalktığında kendine uygun bir yer bulmalıydı. Üstelik diğer insanlardan, başka ölülerden uzak olmalıydı; hayattayken de başkalarının hayatından uzak olduğu gibi.

Bavulu dikkatle aldım, çukura yerleştirdim. Çukur tam bavulun ölçüsündeydi; tamı tamına. Ama son bir kez daha ona, bavuldakine bakmak istiyordum. Etrafıma baktım; kimsecikler yoktu. Anahtarı cebimden çıkarıp bavulu açtım. Siyah giysisini ucundan çektiğimde pıhtılaşmış kanın, kaynaşan kurtların arasında şaşkın ama keyifsiz bakan iki iri göz gördüm. Benim hayatım bu gözlerin derinliğine batmıştı. Alelacele bavulu kapattım, üstüne toprak attım, sonra üstüne basarak toprağı berkittim. Gidip kokusuz mor nilüferler getirdim, onun toprağına diktim. Mezarın yerinin kaybolması, hiç kim-

* Tahran'ın güneyindeki tarihi Rey şehrinin eski adı. (ç.n.)

senin fark etmemesi için çakıl ile kum getirip mezarın üstüne saçtım. Bu işi o kadar güzel becerdim ki ben bile onun kabrini teşhis edemez oldum.

İşim bitince üstüme başıma baktım. Giysimin toz toprak içinde kaldığını, yırtıldığını, kararmış kan pıhtısına bulandığını gördüm. İki sarı bok sineği çevremde uçuşuyordu. Kaynaşıp duran kurtçuklar üstüme yapışmıştı. Giysimdeki kan lekesini silmek istedim. Tükürüğümle yenimi ıslattım; üstüne sürdükçe kan lekesi daha da yayıldı, koyulaştı. Kan bütün bedenime yayıldı. Yapışkan soğuk kanı bedenimde hissettim.

Güneş batmak üzereydi; yağmur çiseliyor, ben cenaze arabasının tekerlek izinden gidiyordum bilinçsizce. Hava kararınca cenaze arabasının tekerlek izlerini kaybettim. Hedefsizce, düşünmeden, bilinçsizce zifiri karanlıkta yavaş yavaş yürüyor, nereye gideceğimi bilmiyordum. Kan pıhtısı içinde kalmış o gözleri gördükten sonra, karanlık gecede, tüm hayatımı saran karanlık gecede yürüyordum. Benim için ışık yerine geçen o iki göz ebediyen sönmüştü bir kere. Bu durumda bir mekâna, bir sığınağa ulaşmışım veya hiç ulaşmamışım, benim için birdi.

Tam anlamıyla sessizlik hâkimdi. Herkesin beni terk ettiğini, cansız varlıklara sığındığımı düşündüm. Benimle tabiatın akışı arasında, benimle ruhuma çöken derin karanlık arasında bir bağ oluşmuştu. Bu sessizlik bizim anlamadığımız bir tür dildir. Keyfimden başım döndü, bir bulantı geldi, bacaklarım çözüldü. Son derece yorgun olduğumu hissettim. Yol kenarındaki kabristana girip bir mezar taşına oturdum. Başımı iki elimin arasına aldım. Şaşıyordum kendi halime. Çarpıcı, kuru bir gülüş sesi beni kendime getirdi ansızın. Başımı çevirince bir karaltı gördüm; başına, yüzüne atkı sarmış, ya-

nıma oturmuştu. Koltuğunda da mendile sarılı bir şey vardı. Bana dönerek:

"Şehre gidecektin, yolunu kaybettin ha? 'Gecenin bu vaktinde ne işim var kabristanda?' diyorsundur kendine. Korkma; benim işim gücüm ölülerle. Mezarcılık yaparım. Fena iş değildir, ha? Buradaki bütün yolları, çukurları bilirim. Mesela bugün bir kabir kazmaya gitmiştim; bu saksı topraktan çıktı. Biliyor musun Raga saksısı, eski Rey şehrine ait, ha! Aslında önemi yok, bunu sana vereyim; benden hatıra olsun."

Elimi cebime uzattım; iki kıran, bir abbasî çıkardım. İhtiyar ürpertici kuru gülüşüyle:

"Yoo! Hiç önemi yok. Ben seni tanıyorum. Evini de biliyorum. Yanda cenaze arabam var. Gel seni evine götüreyim ha! İki adımlık yol."

Testiyi kucağıma koyup ayağa kalktı. Gülmekten omuzları titriyordu. Testiyi aldım, ihtiyarın kambur karaltısının peşine düştüm. Yolun köşesinde iki siyah, cılız at koşulmuş külüstür bir cenaze arabası duruyordu. İhtiyar kendine has bir kıvraklıkla arabadaki yerine geçti; ben de arabada tabut için hazırlanan yere uzandım; yüksek kenarlığına başımı dayadım. Çevremi görebilmek için testiyi göğsüme koyup, elimle koruma altına aldım.

Kırbaç havada şaklayınca atlar nefes nefese yola koyuldu. Sekerek, yumuşak adımlar atıyorlar, ayakları yere sessizce basıyordu. Boyunlarındaki çıngırakların rutubetli havada ayrı bir melodisi vardı. Yıldızlar bulutların arasından, kararmış kan pıhtısından çıkan parlak göz yuvarları gibi yere bakıyorlardı. Tepeden tırnağa tatlı bir huzur kapladı her yanımı. Ama vazo ağır bir ceset gibi göğsümü sıkıştırıyordu. Eğri büğrü dallı, iç içe geçmiş ağaçlar, kayıp da yere düşmekten korkarcasına birbirlerine tutunmuşlardı. Kesik kesik, türlü geometrik şekilli

evler, karanlık, metruk pencereleriyle yol kenarında dizilmişti. Fakat şu evin duvarı ateş böceği gibi donuk, mutsuz bir ışık saçıyordu. Ağaçlar korkunç bir şekilde öbek öbek, dizi dizi geçiyor, peş peşe kaçıyordu. Yine de mor nilüferler onlara dolanıyor da yere düşüyorlar gibi görünüyordu. Ölü kokusu, çürümüş et kokusu sarmıştı içimi. Ölü kokusu hep bedenimdeydi de ömür boyu kara bir tabutta yatmıştım sanki. Yüzünü görmediğim kambur bir ihtiyar beni sisin, gelip geçen gölgelerin arasında dolaştırıyordu.

Cenaze arabası durdu. Testiyi alıp arabadan atladım. Kapının önündeydim. Alelacele odaya girdim; testiyi masaya koydum; teneke kutuya gittim; kumbara olarak kullandığım, sandık odasına sakladığım teneke kutuya. Kutuyu alıp kapıya çıktım. Ücret yerine kutuyu arabacıya verecektim. Ama görünürlerde yoktu; ne onun ne arabasının izi vardı. Umutsuzca odaya döndüm; lambayı yaktım. Testiyi sarıldığı mendilden çıkardım. Üstündeki tozu kol yenimle sildim. Sırlı, mor renkli eski bir testiydi. Rengi altın sarısına dönmüş. Badem şeklindeki gövdesinin bir tarafı mor nilüfer rengindeydi. Ortasına, badem şeklindeki yüzün ortasına, onun yüzü... bir kadın yüzü resmedilmişti. İri siyah gözleri, alışılandan iri, sitemkâr gözler. Bilmediğim, affedilmez günahlar işlemiştim sanki. Aynı zamanda mustarip, şaşkın, tehdit edici, vaatkâr gözler, büyüleyici gözler. Korkuyordu bu gözler, cezbediyordu; derinliklerinde doğaüstü, gevşetici bir ışıltı vardı. Çıkık şakaklar, yüksek alın, ince çatık kaşlar, yarı açık etli dudaklar, birkaç teli şakaklarına yapışmış dağınık saçlar.

Dün gece yaptığım yüzünün resmini teneke kutudan çıkarıp karşılaştırdım. Testi üstündeki resimle arasında zerre kadar fark yoktu. Birbirinin yansımasıydı sanki.

İkisi de aynıydı; bedbaht bir kalemlik nakkaşının işiydi aslında. Belki de testiye resim yapan nakkaşın ruhu, resim çizerken içime girmiş, elim onun kontrolüne geçmişti. Bunları birbirinden ayırmak mümkün değildi; sadece kâğıt üstündeydi benim resmim. Oysa sırlı, şeffaf kadim testinin üstündeki resme gizemli bir ruh, alışılmadık garip bir ruh verilmişti. Gözlerinin derinliklerinde şirret bir ruhun kıvılcımı parlıyordu. Hayır; inanılacak gibi değildi! Düşünce izi olmayan iri gözler, içe kapanık, aynı zamanda özgür bir duruş!

Kimse anlayamaz nasıl bir duyguya kapıldığımı. Kendimden kaçmak istiyordum. Böyle bir tesadüf olabilir miydi? Yaşadığım bütün bedbahtlıklar canlandı gözümde. Bir kişinin gözleri yeterli değil miydi hayatımda? Şimdi iki kişi aynı gözlerle, ona ait gözlerle bakıyordu bana. Hayır; dayanılır gibi değildi kesinlikle. O gözler dağ eteğinde, orada, selvi ağacının dibinde, kuru çayın yanında toprağa verilmişti. Mor nilüferlerin altında, yoğun kan arasında, çevresinde şenlik yapan kurtların, haşerelerin arasında, yakında göz yuvalarının içine girip suyunu emeceği bitki kökleri arasında; şimdi hayat dolu olarak bana bakıyorlardı.

Kendimi bu kadar bedbaht, bu kadar lanetlenmiş sanmıyordum. Ancak içimde saklı olan cinayet duygusu dolayısıyla aynı zamanda sebepsiz bir mutluluğa, garip bir mutluluğa kapılmıştım. Eski bir dert ortağım olduğunu anlamıştım bir kere. Bu eski nakkaş, yüzlerce, belki binlerce yıl önce bu testiye resim yapan nakkaş, dert ortağım değil miydi? Benim âlemlerimi geçip, geride bırakmış biri değil miydi?

Bu ana kadar kendimi varlıkların en bedbahtı olarak görüyordum. Ama şunu da anladım: O dağlarda, o evlerde, ağır kerpiçle yapılmış o virane evlerde bir zaman-

lar insanlar yaşıyordu. Şimdi onların kemikleri çürümüş, belki bedenlerinin zerreleri mor nilüfer çiçeklerinde yaşıyordu. Bu insanların arasında felek vurgunu bir nakkaş, lanetlenmiş bir ressam, belki benim gibi bedbaht bir kalem kutusu nakkaşı vardı, tıpkı benim gibi. Tek anlayabildiğim şey onun da iki iri, siyah göz arasında yanıp eridiğiydi; tıpkı benim gibi. Beni teselli eden de buydu zaten.

Her neyse; resmimi testideki resmin yanına koydum; sonra gittim özel mangalımı hazırladım; ateş kor haline gelince, mangalı getirdim, resimlerin karşısına koydum. Birkaç nefes esrar çektim; o sarhoşluk halinde resimlere diktim gözümü.

Düşüncelerimi toparlamak istiyordum. Sadece esrarın gizemli atmosferik dumanı düşüncelerimi toplayabilir; fikir dünyama rahatlık getirebilirdi.

Gözümün önünde canlanan sorunları, sahneleri, uzaklarda kalıp biriken gri anıların tümünü dağıtsın diye bu garip afyonun kalanını da içtim. Beklediğim hal oldu, hem de fazlasıyla. Düşüncelerim yavaş yavaş hassaslaştı, büyülenmişlikle karıştı; yarı uyku yarı koma haline girdim. Sonra göğsümdeki o baskı, o ağırlık kalkmış gibi oldu. Yerçekimi kanunu benim için söz konusu değildi sanki. Büyüyen, latifleşen, kılı kırk yaran düşüncelerimin peşinde özgürce uçabiliyordum. Bütün vücudumu derin, anlatılmaz bir keyif kapladı. Vücudumun ağırlığından kurtulmuştum. Dingin ama bir o kadar büyüleyici, hoş şekillerle, renklerle dolu bir dünya. Ardından düşüncelerim çözülüyor, bu renklerin, şekillerin içinde eriyordu. Atmosferik okşayışlarla dolu dalgalara dalmıştım. Kalbimin sesini duyuyor, damarlarımdaki hareketi hissediyordum. Benim için mânâ, keyif dolu bir haldi bu. Kendimi unutma uykusu-

na teslim etmeyi gönülden istiyordum. Unutmam mümkün olsaydı! Sürekli olabilseydi! Gözlerim kapanınca, uykunun ötesinde yavaş yavaş salt yokluğa gitsem de varlığımı hissetmeseydim! Bir mürekkep lekesinde, bir musiki ahenginde varlığım bütün renkli ışınlarla karışsaydı, sonra bu dalgalar, şekiller büyüse, büyüse, tümüyle silinip görünmez olana kadar koştursa, arzuma ulaşmış olurdum.

Yavaş yavaş elim kolum çekildi, bir gevşekliktir aldı beni. Hoş bir yorgunluk ya da latif dalgalardı bedenimden dışarı sızanlar. Sonra hayatımın gerisin geri gittiğini hissettim. Eski anları, olayları, çocukluk çağımın silinip unutulmuş anılarını adım adım görüyordum. Görmekle kalmıyor, bu hengâmeye katılıyor, onları hissediyordum. Her an daha bir küçülüyor, çocuklaşıyordum. Derken ansızın düşüncelerim silinip karardı. Sandım ki tüm varlığım ince bir çengele asıldı; derin, karanlık bir kuyuda sallanıyordum sanki. Ardından o çengelden kurtuldum. Kayıyor, uzaklaşıyor, hiçbir engelle karşılaşmıyordum. Sonsuz bir gecede dipsiz bir uçurumdaydım. Sonra o silik sahneler peş peşe gözümün önünde canlanmaya başladı. Bir an da olsa tam unutma denilen şeyi yaşayıp geçtim. Kendime geldiğimde küçük bir odada buluverdim kendimi. Bana garip gelen, bir o kadar da doğal olan özel bir konumdaydım.

Uyandığım yeni dünyada ortam, konum tamamen aşinamdı; yakındı bana. Eski hayatımdan, çevremden daha çok alışıktım ona. Gerçek hayatımın yansımasıydı sanki. Bir başka dünya ama bana o kadar yakın, benimle o kadar ilintili bir dünya ki asıl kendi çevreme döndüğümü sanıyordum. Eski ama aynı zamanda daha yakın, daha doğal bir dünyada doğmuş gibiydim.

Hava henüz alacakaranlıktı. Rafta bir kandil yanıyordu; odanın bir köşesinde de yatak vardı. Uyanıktım ama. Vücudumun ateşler içinde yandığını hissediyordum. Kan lekeleri vardı abamda, boyun şalımda. Ellerim kan içindeydi. Ateşli olsam da, başım dönse de, kan izlerini yok etme düşüncesinden daha kuvvetli bir ıstırap, bir heyecan içindeydim. Polisin gelip beni yakalaması heyecanından da şiddetli. Zaten ne zamandır polisin eline düşmeyi bekliyordum. Ama kararlıydım; yakalanmadan önce rafta duran zehirli şarap kadehini kafaya dikecektim.

Bu yazma ihtiyacı benim için bir tür zorunlu görev haline gelmişti. Uzun zamandır içimde bana işkence eden bu devi dışarı çıkarmak istiyordum. Kâğıda içimi

dökmek istiyordum. Nihayet kısa süren bir tereddüdün ardından kandili önüme çektim; yazıya şöyle başladım:

Suskunluğun en iyi şey olduğunu sanırdım. İnsanın bir flamingo gibi sahilde kanatlarını açıp tek başına durmasının daha iyi olduğunu düşünürdüm. Ama elimde değil artık; olmaması gereken şey oldu. Kim bilir? Belki şimdi, belki bir saat sonra bir grup sarhoş devriye beni yakalamaya gelecek! Cesedimi kurtarmaya hiç niyetim yok. Üstelik inkâr edilecek bir şey de kalmadı. Diyelim ki kan lekelerini sildim. Ama onların eline düşmeden önce o şaraptan, babamdan kalma, raftaki şaraptan bir kadeh içeceğim.

Şimdi bütün hayatımı, üzüm salkımı gibi ellerimle sıkmak, usaresini, hayır, şarabını, gölgemin kuru boğazına okunmuş su gibi damla damla damlatmak istiyorum. Ama gitmeden önce beni şu odanın köşesinde kanser gibi, ur gibi parça parça yiyen dertleri kâğıda dökmek istiyorum. Böyle olunca düşüncelerime bir çekidüzen verebilirim. Amacım vasiyetname yazmak mı? Asla! Çünkü ne malım var kadıya yedirecek, ne dinim var şeytana verecek. Üstelik şu yeryüzünde benim için küçücük de olsa değer taşıyabilen ne var ki? Hayat denilen şeyi yitirdim; bıraktım; elden gitmesini istedim. Ben gittikten sonra, Kasımpaşa! İsteyen yazdığım kâğıtları okusun, isteyen sittin sene okumasın. Benim için aciliyet kazanan yazma ihtiyacı dolayısıyla yazıyorum. Muhtacım buna; eskisinden de çok. Düşüncelerimi kendi hayalî varlığım, kendi gölgemle ilişkilendirmek ihtiyacındayım. Kandil ışığında duvara düşen şu yamuk gölgem yok mu; şu uğursuz gölge! Yazdıklarımı dikkatle okuyup yutuyor adeta. Kuşkum yok; şu gölge benden iyi anlıyor. Sadece kendi gölgemle güzel güzel konuşabili-

rim. Beni konuşmaya zorlayan da o zaten. Sadece o tanıyabilir beni; mutlaka anlar.

Hayatımın usaresini, hayır, acı şarabını gölgemin kuru boğazına damla damla damlatmak, sonra ona "İşte hayatım!" demek istiyorum.

Dün beni herkes hastalıklı, çökkün bir genç olarak gördü, ama bugün kambur bir ihtiyar olarak görür. Ak saçlı, kızarık gözlü, yarık dudaklı bir ihtiyar. Oda penceresinden dışarı bakmaya korkar oldum. Aynada bakıyorum kendime. Her yerde kat kat gölgemi görüyorum. Hayatımı iki büklüm gölgeme açıklamak için bir hikâye anlatmalıyım. Ah ah! Çocukluk günlerine, aşka, sevişmeye, düğüne, ölüme ilişkin ne çok hikâye var! Hiçbiri gerçek değil. Hikâyelerden, laf salatalarından yoruldum artık.

Bu salkımı sıkmaya çalışacağım. Ama en küçük bir gerçek izi olacak mı, olmayacak mı? İşte bunu bilmiyorum. Nerede olduğumu bilmiyorum ki! Tepemdeki şu bir avuç gökyüzü, üstüne oturduğum şu bir karış toprak Nişabur'a*, Belh'e**, Benares'e*** mi ait? Her neyse, hiçbir şeye güvenim yok.

Öyle çelişkili şeyler gördüm, türlü türlü laflar duydum, bakışlarım muhtelif eşyanın yüzünü öyle bir aşındırdı ki arkasında ruhun saklandığı şu ince sert kabuk var ya bir kere; artık hiçbir şeye inanmaz oldum. Eşyaların ağırlığı, sabitliği apaçık bir gerçekken, şimdi onlardan da kuşku duyuyorum. Bizim hayatın köşesindeki taş havana parmaklarımla vurup "Sabit misin, sağlam

* İran'ın eski şehirlerinden biri. (ç.n.)

** Halen Afganistan sınırları içinde kalan, Mevlana Celaleddin-i Rûmî'nin de doğduğu tarihi şehir. (ç.n.)

*** Hindistan'ın Uttar Pradeş eyaletinde, Ganj nehri kıyısında yer alan kutsal şehir, Varanasi. (ç.n.)

mısın?" diye sorsam, cevap olumlu gelince, onun lafına inanmalı mıyım, inanmamalı mıyım?

Ben parçalara bölünmüş, somut bir varlık mıyım? Bilmiyorum. Ama şimdi aynaya baktığımda, tanıyamadım kendimi. O eski "ben" ölmüş, parçalarına ayrılmış, ama aramızda hiçbir engel yok. Anlatmalıyım öykümü de, nereden başlayacağımı bilmiyorum. Hayat dediğin, baştanbaşa bir öykü. Üzüm salkımını sıkmalı, şırasını şu ihtiyar, kuru gölgemin boğazına kaşık kaşık dökmeliyim.

Nereden başlasam? Şimdi başımda kaynaşıveren tüm düşünceler şimdinin ürünü; saati, dakikası, tarihi yok. Dünkü bir olay benim için bin yıl önce yaşanmış bir olaydan daha eski ve etkisiz olabilir.

Canlıların dünyası ile bütün bağlarım koptuğu için olsa gerek; eski anılar canlanıyor gözümde. Geçmiş, gelecek, saat, gün, ay, yıl, hepsi gözümde bir. Çocukluk, yaşlılık çağlarının türlü evreleri benim için saçma sapan laflar. Sadece sıradan insanlar için, ayaktakımı için -üstüne basarak yazıyorum; aradığım kelime buydu- evet ayaktakımından olanların hayatları için mevsim, belirli bir sınır söz konusu. Bir yılın mevsimleri gibi. Onların hayatı ılıman bölgelerde geçer. Oysa benim hayatımda tek mevsim oldu; hep aynı haldeyim. Sanki dünyanın soğuk kuşağında bir yerdeyim de hayatım hep karanlıkta geçmiş. Ne var ki içimde daima alevli bir ateş var; mum gibi eritiyor beni.

Odamı oluşturan dört duvar arasında, hayatıma, düşüncelerime çekilen şu hisarda hayatım mum gibi yavaş yavaş eriyor. Hayır, yanılmıyorum. Hani yaş odun kütüğü ocağın bir kenarında kalır da, diğer odunların ateşiyle kavrulup kömürleşir. Ne yanmıştır, ne de yaş sayılır. Ötekilerinin dumanıyla, nefesiyle boğulmuştur. Odam,

binlerce başka oda gibi, binlerce eski evin harabesi üzerine inşa edilmiş, kerpiçli, tuğlalı bir oda. Duvarları badanalı; çepeçevre yazısı da var; tıpkı türbeyi andırıyor. Odamdaki küçücük bir değişiklik saatlerce düşündürüp meşgul eder beni; mesela duvar köşesindeki bir örümcek ağı. Yatağa düştüm düşeli benimle ilgilenen de pek yok. Duvara çakılmış ahır çivisine benim, karımın salıncak beşiği bağlanmıştı. Belki daha sonra başka çocukları da taşıdı. Çivinin az altında duvarın kirecinden bir tahta çıkmış. Eskiden bu odada bulunan eşyanın, varlıkların kokusu geliyor altından. Şimdiye kadar hiçbir rüzgâr, koronder bu yoğun, inatçı kokuları dağıtamamış. Ter kokusu, eski hastalık kokusu, ağız kokusu, ayak kokusu, beden kokusu, sidik kokusu, bozuk yağ kokusu, çürük hasır kokusu, yanık omlet kokusu, kavrulmuş soğan kokusu, kaynatılmış ilaç kokusu, peynir kokusu, çocuk kakası kokusu, ergenleşmiş oğlan odası kokusu, sokaktan gelmiş buhar kokusu, ölü kokuları, can çekişenlerin kokuları; hepsi yaşıyor hâlâ, özelliklerini koruyor. Nereden geldiği belli olmayan ama izleri kalmış daha ne kokular yok ki!

Odamda karanlık bir sandık odası var. Odanın ayaktakımından olanların dünyasına açılan iki penceresi var. Biri bizim hayata, diğeri sokağa bakar. Oradan beni Rey şehrine bağlar. Dünyanın Gelini denilen, binlerce sokağı, arka sokağı, basık iç içe geçmiş evleri, medreseleri, kervansarayları olan Rey şehri. Dünyanın en büyük şehri denilen bu şehir odamın arkasında nefes alıyor, yaşıyor. Şurada odamın köşesinde gözlerimi yumdum mu, şehrin beni etkileyen silik, karışık gölgeleri, köşkleri, mescitleri, bahçeleriyle gözümün önünde canlanıyor. Bu iki pencere beni dış dünyaya, ayaktakımından olanların dünyasına bağlıyor. Ama odamın duvarında bir

ayna var; suratımı orada görürüm. Bu ayna kısıtlanmış hayatımda, benimle hiçbir ilgisi olmayan ayaktakımından insanların dünyasından daha önemli.

Oda penceremden görülen şehrin panoraması içinde, günde iki koyun satan küçük bir kasap dükkânı vardır. Ne zaman pencereden dışarı bakacak olsam, kasabı görürüm. Her sabah erkenden iki cılız, siyah beygir; derinden kuru kuru öksüren veremli beygirler. Toynaklarına kadar ön ayakları kurumuş. Sanki vahşi bir kanun uyarınca ayakları kesilmiş de kızgın yağa daldırılmış. İki yanlarına asılı birer koyun leşini dükkânın önüne kadar getiriyorlar. Kasap yağlı eliyle kınalı sakalını sıvazlıyor; ilkin koyun leşlerini alıcı gözle süzüyor, sonra ikisini seçip eliyle kuyruklarını tartıyor, ardından götürüp dükkândaki kancaya asıyor. Beygirler nefes nefese yola koyuluyor. Kasap, boynu kesik, mor kafaları arasında fal taşı gibi açılmış gözleriyle, kanlı kirpikli cesetleri okşuyor, sıvazlıyor; derken kemik saplı bir bıçak alıp bedenlerini parça parça kesiyor, kemiksiz etleri tebessümle müşterilerine satıyor. Bütün bu işleri nasıl da keyifle yapıyor! Eminim, bundan kendince keyif alıyor. Bizim mahallenin bekçisi kesilen, kalın boyunlu sarı köpek de eğik boynu, özlem dolu, masum gözleriyle kasaba bakıyor. O köpek de biliyor bunların tümünü. O köpek de biliyor kasabın işinden keyif aldığını!

Az ötede, bir kemerin altında tuhaf bir ihtiyar oturmuş; önüne bir yaygı sermiş. Bir küçük orak, iki nal, birkaç çeşit renkli boncuk, birkaç çakı, bir fare kapanı, bir paslı kerpeten, bir yazı hokkası kaşığı, kırık dişli bir tarak, bir kürek, kirli bir mendille örtülmüş sırlı bir testi. Saatlerce, günlerce, aylarca pencereden ona baktım.

Kirli boyun atkısı, Şüşter* abası, arasından göğsünün ağarmış kılları görünen açık yakası, inatçı, arsız hastalığın yemekte olduğu kızarık göz kapakları, koluna taktığı muskasıyla hep aynı şekilde oturur. Cuma akşamları kimi sararmış, kimi düşmüş dişlerinin arasından *Kur'an* okur. Sanırım bu yolla ekmek parasını çıkarıyor. Çünkü ondan bir şey satan alanı görmedim. Gördüğüm kâbuslarda hep bu adamın yüzü vardı galiba. Kirli sarı sarıklı, tıraşlı, yumurta biçimli kafasında, basık alnının ardında, acaba yabanî otlar gibi hangi inatçı, ahmakça düşünceler fışkırıyor? Ivır zıvır eşyanın sergilendiği bu yaygı ile ihtiyarın hayatı arasında özel bir bağ bulunmalı. Kaç kere karar verdim, gideyim, onunla konuşayım, yaygısından bir şey alayım diye, ama cesaret edemedim bir türlü.

Dadımın bana dediğine göre, bu adam gençliğinde testiciymiş. Kendisine bir testi ayırmış; şimdi hurdacılıktan çıkarıyor ekmeğini.

İşte bunlar dış dünya ile olan bağlantımdı. Ama iç dünyamda bana kala kala dadımla bir şırfıntı karım kaldı. Dadım, onun da dadısı; ikimizin de sütannesi. Ben karımla sadece yakın akraba değilim, dadım aynı zamanda ikimizi de emzirmiş. Aslında onun annesi, benim de annemdi. Ben annemi, babamı hiç görmedim ki! Onun annesi, o uzun boylu, kırçıl saçlı kadın büyüttü beni. Onun annesini kendi annem gibi sevdim. Bu ilgi yüzünden onun kızıyla evlendim.

Annem, babam hakkında birkaç çeşit hikâye dinledim. Dadımın bana anlattığı sadece bir hikâyenin gerçek olduğunu sanıyorum. Dadıma göre babamla amcam ikiz kardeşmiş. İkisi de aynı şekilde, aynı kılıkta, aynı ahlaktaymış. Hatta sesleri bile aynıymış. Seslerini ayırmak öyle kolay değilmiş. Bunların yanı sıra, aralarında

* İran'da tarihi bir şehir. (ç.n.)

manevi bir bağ, dert ortaklığı bağı da varmış. Şöyle ki, bunlardan biri hastalansa, öbürü de hastalanıyormuş. Halk tabiriyle bir elmanın iki yarısı gibilermiş. Her neyse, ikisi de ticarete atılmış, yirmi yaşında Hindistan'a gitmişler. Munîre, çiçekli basma, pamuklu dokuma gibi türlü türlü kumaşları, cübbe, şal, iğne, seramik kap kacak, baş yıkama kili, kalemlik derisi gibi eşyaları Hindistan'a götürür satarlarmış. Babam Benares'te kalır, amcamı ticaret için Hindistan'ın diğer şehirlerine gönderirmiş. Bir süre sonra babam Lingam mabedinin rakkasesi olan bakire Bogam Dasi'ye âşık olmuş. Bu kız büyük Lingam putunun önünde dini danslar yapar, puthaneye hizmet edermiş. Sıcakkanlı, zeytunî tenli, limon memeli, iri çekik gözlü, ince bitişik kaşlı bir kızmış. Kaşlarının ortasına kırmızı bir ben de koyarmış.

Şimdi Bogam Dasi'yi, yani annemi gözümün önüne getirebiliyorum. Sırmalı renkli ipek sari, göğsü açık, ipek başlık, ezel gecesi gibi siyah, başının ardından düğümlenmiş gür saçlar, ellerde bilezik, ayaklarda halhallar, burnuna taktığı altın hızma, mahmur ve çekik iri siyah gözler, berrak dişler. Setar*, dümbelek, tambur, çalpara, boru eşliğinde raks ederken yaptığı düzenli, yavaş hareketler, başları sarıklı çıplak adamların monoton, mülayim bir ezgisi, Hintlilerin bütün büyücülük sırlarını, hurafelerini, şehvetlerini, acılarını içinde toplayan anlamlı ezgi. Bogam Dasi mütenasip hareketleriyle gül yaprağı gibi açılıyor, omuzlarını, kollarını uzun uzun titretiyor, eğiliyor, tekrar toparlanıyormuş. Bu hareketlerin özel anlamları varmış; konuşmadan meramı ifade ediyormuş. Bütün bunlar babamı nasıl da etkilemiş! Hele hele, mogra** ve sandal ıtırıyla karışık biber ya da

* Üç telli bir tür saz. (ç.n.)

** Bir tür hoş kokulu bitki. (ç.n.)

buruk ter kokusu bu görüntüye şehvet de katıyormuş. Uzak diyarlardaki ağaçların reçinelerinden elde edilen bu kokular, derinlerde kalmış, bastırılmış duygulara can veriyormuş. İlaç dolabı kokusu, çocuk odalarında saklanan, Hint'ten gelen bu ilaç kokuları, eski geleneklerin adabı, tam anlamıyla kuşkusuz benim kaynatılmış ilaçlarım gibi kokuyormuş. Bütün bunlar babamın uzaklarda kalmış, ölmüş anılarını canlandırıyormuş. Babam Bogam Dasi'ye öyle bir âşık olmuş ki rakkase kızın dinine, Lingam* dinine girmiş. Ama bir süre sonra kız hamile kalınca onu mabet görevinden uzaklaştırmışlar.

Ben yeni doğmuşken, amcam gittiği seyahatten Benares'e dönmüş. Zevkten, aşktan yana babamla aynı ya; o da anneme sırılsıklam âşık olmuş. Her neyse; onu kandırmış. Babamla hem dış hem iç benzerliği olunca, bu işi kolay becermiş. Mesele anlaşılınca da annem ikisini de terk edeceğini söylemiş. Ama bir şart koşmuş. Babamla amcamı kobra testine tabi tutacakmış. Hangisi hayatta kalırsa, onun olacakmış. Bu testte babamla amcamın kobra yılanı ile birlikte karanlık bir odaya kapatılması gerekiyormuş. Yılan hangisini sokarsa, doğal olarak bağıracak, yılancı da odanın kapısını açıp diğerini dışarı çıkaracak, böylece Bogam Dasi onun olacakmış.

Karanlık odaya kapatılmadan önce babam Bogam Dasi'den bir kere daha raks etmesini, mabedin kutsal dansını yapmasını istemiş; o da kabul etmiş. Yılancının kaval ezgileri eşliğinde, meşalenin aydınlığında mevzun, kaygan, anlamlı hareketlerle raks etmiş, tıpkı kobra gibi kıvrılmış. Daha sonra babamla amcamı kobra ile birlikte özel odaya kapatmışlar. Istıraplı feryat yerine, ürpertici gülüşle karışık bir inilti yükselmiş; çılgınca bir

* Hindistan'daki inanç sistemlerinden birinin adı. (ç.n.)

feryat. Kapıyı açmışlar; odadan amcam çıkmış. İhtiyarlamış bir suratla ve tükenmiş bir halde. Korkudan, yuvarlak, kıvılcım saçan gözlü, zehirli dişli, kaşığı andırır bir kabarıklığın ardından küçük bir başla sonlanan uzun bir boyundan oluşan bedene sahip olan kobranın korkusundan amcam bembeyaz saçlarla çıkmış dışarı. Korkunç bir şey! Bu testten sonra sağ kalan babam mı, amcam mı, anlaşılamamış. Bu testin sonunda akıl dengesi bozulmuş, eski yaşantısını tümüyle unutmuş; çocuğu tanımamış. Buna bakarak onun amcam olduğunu sanmışlar.

Bütün bu hikâyeler benim hayatım hakkında değil mi? Bu ürpertici gülüşün yankısı, bu deneyin korkusu beni etkilemedi mi? Beni de ilgilendirmez mi?

Bu olaydan sonra ben artık fazladan bir boğaz, bir yabancı olmuşum. Nihayet amcam veya babam, hangisiyse, ticarî işler için Bogam Dasi ile birlikte Rey şehrine dönmüş; beni de kız kardeşine, yani halama emanet etmiş.

Dadım anlatmıştı. Vedalaşırken annem Hint kobrasının dişindeki zehrin bulunduğu erguvan renkli şarabı benim için halama bırakmış. Bogam Dasi çocuğuna bundan daha iyi hangi hatırayı bırakabilirdi ki? Erguvanî şarap, ebedî huzur bağışlayan ölüm iksiri. Belki o da kendi hayatını üzüm salkımı gibi sıkmış, şarabını bana bağışlamıştı! Babam aynı zehir yüzünden ölmüş. Şimdi anlıyorum ne değerli bir hediye verdiğini!

Annem sağ mı acaba? Belki ben şimdi yazı yazmakla meşgulken, o, Hindistan'ın uzak bir şehrinin meydanında, meşale aydınlığında yılan gibi kıvrılıp raks ediyordur; sanki kobra onu ısırıyormuş gibi. Meraklı, çıplak kadınlar, çocuklar, erkekler çevresinde halkalanmış olmalı. Belki babam veya amcam ak saçıyla, kamburuyla

meydanın kenarına oturmuş, onu seyrediyor, karanlık odayı, öfkeli yılanın ıslığını ve sürünüşünü hatırlıyordur. Başını diken, gözleri çakmak çakmak parlayan, boynu kepçe şeklini alan, boynunda gözlüğü andıran, koyu gri renkli çizgi bulunan yılan.

Her neyse; süt çocuğuyken beni dadımın kucağına bırakmışlar. Dadım, halamın kızını, yani karım olacak şırfıntıyı da emzirmiş. Ben halamın elinde, kırçıl saçları alnına dökülen kadının elinde, işte bu evde onun kızıyla, şu şırfıntıyla birlikte büyüdüm. Kendimi bildim bileli halamı annem yerine koydum; onu sevdim. Onu o kadar sevdim ki kızını, yani sütkardeşimi, sırf ona benziyor diye aldım. Yani onu almak zorunda kaldım. Bu kız bir kere teslim etti kendini bana. Hiç unutmam. O da ölmüş anasının başucundaydı. Son bir veda olsun diye, herkes yattıktan sonra, don gömlek kalktım, ölü odasına geçtim. Başucunda iki kâfurî* mum yanıyordu. Bedenine şeytan girmesin diye karnının üstüne bir *Kur'an* koymuşlardı. Yüzündeki örtüyü kenara çekince halamın o ağırbaşlı, cazibeli yüzünü gördüm. Dünyanın bütün bağlantıları yüzünde eriyip gitmişti sanki. Beni önünde saygıyla eğilmeye zorlayan bir durumdu bu. Ama aynı zamanda ölüm sıradan, doğal bir olay gibi geldi bana. Dudağının ucuna alaylı bir tebessüm yerleşmişti. Elini öpüp odadan çıkmak istedim. Ancak geri dönüp çıkacakken karım olan şırfıntının içeri girdiğini gördüm şaşkınlıkla. Ölmüş ananın, kendi annesinin karşısında nasıl da hararetle yapıştı bana! Kendine çekti, ateşli bir şekilde öptü. Nasıl utandım? Yer yarılsa da içine girseydim. Ne yapacağımı bilemiyordum. Dişleri kilitlenmiş ölü, bizi alaya alır gibiydi. Ölünün dingin gülümseyişi değişti gibi geldi bana. Elimde olmadan karımı kucakla-

* Mum yapımında kullanılan beyaz, kokulu bir madde. (ç.n.)

yıp öptüm. Tam bu sırada bitişik odanın perdesi aralandı. Halamın kocası, enişte m, bu şıllığın babası, kamburu çıkmış, boynuna şal atmış halde girdi içeri. Kuru, ürpertici, çarpıcı bir şekilde güldü. İnsanın tüyleri diken diken oluyordu. Gülmekten omuzları sarsılırken bize bakmadı bile. Utançtan yerin dibine geçtim. Hani elimden gelse, bize alaylı alaylı bakıyor diye ölünün suratına bir tokat aşk ederdim. Ne utanç ama! Ürküntüyle yan odadan dışarı attım kendimi.

Belki de bu şıllığın hatırı için, onu almak zorunda kalayım diye ayarlamıştı bu işi. Sütkardeşi olsak da, rezil rüsva olmamak için onu eş olarak seçmek zorundaydım. Çünkü bu kız bakire değildi. Bu konuyu da bilmiyordum. Hiç bilmedim ki; bana ilettiler sadece. Gerdek gecesi odada baş başa kaldığımızda, yalvardım yakardım; oralı olmadı; soyunmadı bir türlü! "Aybaşılıyım," diyordu. Asla yaklaştırmadı kendine. Lambayı söndürdü; gitti odanın öbür tarafında yattı. Kavak gibi titriyordu. Karanlık odaya dev yılanla kapatılmıştı sanki! Kimse inanmaz; inanılacak gibi değil zaten. Yanaklarından bir kez öptürmedi. İkinci gece de gittim; evvelki gece gibi yerde yattım. Sonraki geceler de böyle oldu; cüret edemiyordum.

Her neyse, uzun bir süre odanın öbür yanında yerde yattım. Kim inanır? İki ay; hayır; iki ay dört gün ondan uzakta yerde yattım. Yaklaşmaya cesaret edemiyordum. Önceden o manidar mendili ayarlamış; üstüne güvercin kanı sürmüş. Bilmiyorum. Belki de benimle daha fazla dalga geçmek için kendi ilk sevişme gecesinden beri sakladığı mendildi. O zaman herkes beni tebrik ediyor, birbirlerine göz kırpıyorlardı. İçlerinden "Seninki dün gece kaleyi fethetmiş!" diyorlardı kuşkusuz. Ama ben üstüme alınmıyordum. Bana, eşekliğime gülüyorlardı. Bir gün bunların tümünü yazmaya ahdettim.

Onun kırk yerde kırk kırığının olduğunu anladım ya; hoca birkaç Arapça kelime yumurtlayıp da bana verdiği andan itibaren hoşlanmıyordu benden. Özgür olmak istiyordu belki. Nihayet bir gece ona yaklaşmaya karar verdim. Bir süre boğuştuktan sonra kalktı gitti. O gece onun beden sıcaklığının geçtiği, kokusunun sindiği yatağına girip debelenmekle yetindim. Rahatça uyuduğum gece o gece olmuştu. Sonra da odasını ayırdı benden.

Akşamları eve geldiğimde o henüz gelmemiş oluyordu. Gelip gelmediğini de bilmiyordum. Hiç bilmek istemiyordum. Yalnızlığa, ölüme mahkûm biriydim zira. Ne yapıp edip onun kırıklarıyla bağlantı kurmak istedim. Kimse inanmayacak buna. Kimden hoşlandığını işittimse, nöbet tutuyor; binbir türlü rezilliğe, alçalmaya katlanıyor, o kişiyle tanışıyordum. Yağ çekiyor, pezevenklik edip getiriyordum onu. Şu namussuzlara bak! İşkembeci, fıkıhçı, ciğerci, bekçibaşı, kehrizci,* tüccar, filozof. Farklı isimler, farklı lakaplar. Ama hepsi de işe yaramaz herifler. Bunları bana tercih ediyordu.

Kendimi nasıl da alçaltıp küçük düşürüyordum! Kimse inanmayacak. Karımın elimden kaçmasından korkuyordum. Nasıl davranılacağını, kadınların nasıl tavlanacağını karımın kırıklarından öğrenmek istiyordum. Ama bütün ahmakların sakalıma güldüğü bedbaht pezevengin tekiydim! Şimdi onları sevdiğini biliyordum. Çünkü hayâsız, ahmak, kokuşmuş heriflerdi. Onun aşkı pislikle, ölümle iç içeydi. Acaba gerçekten de onunla yatmak istiyor muydum? Ben onun dış görünüşüne mi tutulmuştum yoksa benden nefret etmesine mi? Hareketleri, tavırları mı, yoksa çocukluktan beri an-

* Yeraltı suyu kanalcısı. (ç.n.)

nesine olan bağlılığım, sevgim miydi sebep? Ya da hepsi birden mi etkiliydi? Hayır, bilmiyorum. Bildiğim tek şey: Bu kadın, bu kahpe, bu cadı, ruhuma nasıl bir zehir kattı, bilmem. Onu arzulamakla kalmıyordum, bedenimdeki her zerrenin ihtiyacı vardı ona. Bedenim feryat ederek bildiriyordu ihtiyacını. İnsanların yaşamadığı, kayıp bir adada onunla baş başa kalmayı şiddetle arzu ediyordum. Bir deprem olsa, tufan çıksa, ilahî bir yıldırım düşse de oda duvarının arkasında nefes alan, koşuşturan, zevk alan şu ayaktakımı herifleri tümüyle patlatsa; sadece ikimiz kalsak; bunu istiyordum. Acaba o zaman başka canlıları, bir Hint yılanını, bir ejderhayı tercih eder miydi bana? Bir geceyi onunla birlikte geçirmek, kucak kucağa ölmek istiyordum. Varlığımın, hayatımın en yüce sonucu olacaktı. Bu şıllık, beni yiyip bitiren derdim yetmezmiş gibi, bir de bana işkence etmekten zevk alıyordu.

Sonunda elden ayaktan düştüm; eve çakıldım kaldım; canlı cenaze misali. Aramızdaki sırdan kimsenin haberi yoktu. Yavaş yavaş ölümümün tanığı olan yaşlı dadım çıkışıyordu bana. Bu kahpe yüzünden ardımda, çevremde olan fısıldaşmaları işitiyordum. "Bu zavallı kadın şu divane kocaya nasıl dayanıyor ki?" Hakları vardı; inanılmayacak kadar alçalmıştım çünkü.

Günden güne eriyordum. Aynaya bakıyordum; yanaklarım kızarmış, kasap dükkânlarındaki ete dönmüş. Bedenim hararetli, gözlerim mahmur, gamlı bir görünüm almış. Bu yeni halimden zevk alıyordum. Ölümün tozlarını görmüştüm gözlerimde. Gitmem gerektiğini görmüştüm.

Nihayet haber saldılar Hekimbaşı'na. Bizi büyüttüğünü söyleyen aile hekimi, ayaktakımının hekimi kirli sarı sarığı, keçi sakalıyla içeri girdi. Büyükbabama kuvvet

macunu verdiğini, bana şekerli süttozu içirdiğini, halamın göbeğine hıyarçember* bağladığını söyler, övünürdü. Gelir gelmez başucuma oturdu, nabzımı tuttu, dilime baktı. Eşek sütü ile arpa suyu içmemi tavsiye etti. Günde iki kez de günlük ile zırnık tütsüsü. Dadıma uzun bir ilaç listesi verdi. Acayip acayip kaynatılmış ilaçlar, yağlar. Zofa otu, zeytinyağı, meyankökü, kâfur, baldırıkara, papatya yağı, keten tohumu, çam fıstığı ve başka saçma sapan şeyler.

Durumum daha da kötüleşmişti. Sadece dadım -onun da dadısıydı- ihtiyar yüzü, kırçıl saçlarıyla odanın bir köşesinde başucuma oturuyor, alnıma soğuk su çarpıyor, şurup getiriyordu. Benimle o şırfıntının çocukluk döneminden, olaylarından söz ediyordu. Mesela karımın beşikteyken hep sol elinin tırnağını kemirdiğini, sonunda parmağının yara olduğunu anlattı. Bazen de masal anlatıyordu bana. Bu masallar yaşımı geriye götürüyor da, bende çocukluk halleri doğuruyor gibi geldi bana. Çünkü o çağın anılarıyla ilgiliydi bunlar. Ben çok küçükken, karımla aynı beşikte yatardım; iki kişilik büyük bir beşik. İyi hatırlıyorum. Bu masalları anlatırdı. Eskiden inanmadığım bu masalların bir kısmı benim için olağan şeyler oldu. Hastalığım bende yeni bir dünya yaratmıştı. Yabancı, silik, sağlıklıyken tasavvur edilemeyecek resimler, renkler, eğilimlerle dolu bir dünya. Bu masalların hayhuylarını anlatılmaz bir keyif ve ıstırapla hissettim kendimde. Çocuklaştığımı hissediyordum. Şimdi yazarken de bu duygulara kapılıyorum. Bütün bu duygular şimdiye ait; eskinin duyguları değil.

Eski insanların bu masallar vasıtasıyla kuşaktan kuşağa nakledilen hareketleri, düşünceleri, arzuları, âdetleri, sanırım hayatın gereklerinden biri olmuştur.

* Eskiden tıpta kullanılan bir bitki. (ç.n.)

Binlerce yıldır aynı sözleri etmişler, aynı sevişmelerde bulunmuşlar, aynı çocukça sorunları yaşamışlar. Acaba hayat denilen şey tümüyle komik bir hikâye, inanılmaz, ahmakça bir masal değil mi? Ben kendi masalımı, kendi öykümü yazmıyor muyum acaba? Öykü, yerine gelmemiş arzular için bir kaçış yolu değil mi? Ulaşılamayan arzular. Her masalcının kendine kalıtım yoluyla geçmiş, sınırlı ruh haline uygun olarak tasavvur ettiği arzular. Keşke çocuk olduğum, cahil olduğum zamanlar gibi mışıl mışıl uyuyabilseydim! Huzurlu, vesvesesiz bir uyku.

Uyandığımda yanaklarım kasap dükkânının önündeki et gibi kıpkırmızı oluyordu. Vücudum yanıyor, öksürüyordum. Nasıl da derinden gelen korkunç öksürükler! Bedenimin hangi kayıp çukurundan geldiği bilinmez öksürükler. Sabahın köründe kasaba koyun leşi taşıyan beygirlerin öksürüğü gibi.

İyi hatırlıyorum. Hava zifiri karanlıktı. Uyumadan önce, birkaç dakika kendimi bilmez halde, konuşuyordum kendi kendime. Bu sırada çocuklaştığımı, beşikte yattığımı hissediyordum; emindim bundan. Evdekiler çoktan uyumuştu. Şafak sökmek üzereydi. Hasta olanlar bilir. Bu sırada hayat dünyanın sınırları dışına çekilir gibi olur. Kalbim küt küt çarpıyordu ama korkum yoktu. Gözlerim açık olsa da kimseyi görmüyordum. Yoğun, zifiri karanlık hâkimdi.

Birkaç dakika sonra nahoş bir fikir geldi aklıma. "Belki de odur," diye geçirdim içimden. Bu sırada soğuk bir elin yanan alnıma dokunduğunu hissettim. Titremeye başladım. İki üç kez sordum kendime: "Azrail'in eli olmasın bu?" Uyumuşum sonra. Sabah uyandığımda dadım, kızının (maksadı karım, o şırfıntı yani) başucuma geldiğini, yanıma oturup başımı dizine koyduğunu

söyledi. Çocuk sallar gibi sallamış beni. Analık duyguları mı kabardı ne? O anda ölseydim keşke! Belki hamile olduğu çocuk da ölmüştür! Çocuğunu doğurmuş muydu acaba? Bilmiyordum.

Gözümde mezardan daha da darlaşıp karanlıklaşan bu odada karımı bekliyordum dört gözle; ama o hiç gelmiyordu. Bu günlere düşmem onun yüzünden değil miydi? Şakası yok; üç yıl; hayır; iki yıl dört ay geçmişti. Ama gün, ay da ne demek? Anlamı yok benim için. Mezarda olan biri için zamanın manası olmaz. Bu oda hayatımın, düşüncelerimin mezarıydı. Bütün koşuşturmalar, sesler, başkalarının hayatında olup bitenler, cismen, ruhen birbirine benzeyen ayaktakımının hayatı benim için acayipleşmiş, anlamsızlaşmıştı. Yatağa düştüğümden beri garip, inanılmaz bir dünyaya gözlerimi açmıştım. Burada ayaktakımının dünyasına ihtiyacım yoktu. İçimde olan, bilinmezliklerle dolu bir dünya. Bunun bütün aralıklarını, girdilerini çıktılarını arayıp incelemek zorundaydım sanki.

Geceleyin varlığım iki dünyanın sınırında çalkalanırken, derin, hoş bir uykuya dalmadan birkaç dakika önce rüya görüyordum. Kaşla göz arasında, kendi hayatımdan başka bir hayata geçiyor, başka bir havada nefes alıyor, uzaklaşıyordum. Kendimden kaçmak, yazgımı değiştirmek istiyordum sanki. Gözlerimi yumdum mu gerçek dünya beliriyordu gözümde. Bu görüntülerin kendine özgü bir hayatı vardı. Özgürce yok olup tekrar beliriyorlardı. Galiba iradem onların üzerinde etkili olmuyordu. Ama bu da kesin değil. Gözümde beliren manzaralar sıradan rüyaya benzemiyordu; henüz uyumamış oluyordum zira. Bu sessizlik, dinginlik içinde bu resimleri birbirinden ayırıyor, karşılaştırıyorum. Bu za-

mana kadar kendimi iyi tanımamış olduğumu düşünüyordum. Şimdiye kadar tasavvur ettiğim dünya anlamını, gücünü yitirmişti; onun yerinde gece karanlığı hüküm sürüyordu. Bana geceye bakmayı, geceyi sevmemi öğretmemişlerdi ki!

Bu vakitte kollarıma hükmümün geçip geçmeyeceğini bilmiyordum. Ellerimi kendi haline bıraksam, meçhul, yabancı bir tahrikle, kontrolüm dışında hareket edeceğini sanıyordum. Bedenimi sürekli kollamasam, dikkatimi ondan çeksem, hiç beklenmedik şeyler yapabilirdi bedenim. Diri diri parçalara bölündüğüm duygusuna kapılmıştım uzun zamandır. Bedenim olsa neyse, ruhum da kalbimle çelişki halindeydi sürekli; anlaşamıyorlardı bir türlü. Garip bir dağılma, çözülme sürecinden geçiyordum. Zaman oluyor, inanamayacağım fikirlere kapılıyordum. Bazen içimde bir acıma duygusu uyanıyor; aklım bana çıkışıyordu. Genellikle biriyle konuşurken veya çalışırken türlü konularda tartışmaya giriyordum. Bu durumdayken de duygularım başka yerde oluyordu. Kendimi düşünüyor, içimden kızıyordum kendime.

Dağılan, çözülen bir yığın vardı ortada. Sanırım bu hep böyleydi; böyle olacağım ben. Acayip, mütenasip olmayan bir karışım... Dayanılmaz olan şeye gelince, gördüğüm, aralarında yaşadığım bütün bu insanlardan uzaklaştığımı hissediyordum. Sadece görünüşte bir benzerlik, silik, hem uzak hem yakın bir benzerlik beni onlara bağlıyordu. Ortak yaşama ihtiyacıydı şaşkınlığımı azaltan. İçimi daha çok acıtan şey de bu benzerlikti zaten. İt kopuk takımı da benim gibi bu kahpeden, yani karımdan hoşlanıyordu; o da daha çok bunlara ilgi duyuyordu. Eminim; bizden birinin vücudunda bir eksiklik var.

Ona şırfıntı adını verdim. Hiçbir isim ona bu kadar yakışmazdı. Karım demek istemiyorum; çünkü aramızda karı koca ilişkisi yok; yalan söylüyordum kendime. Kendimi bildim bileli şırfıntı adını verdim ona. Ama bu isimde özel bir cazibe vardı. Önce o bana geldiği için aldım onu; hem de hileyle, düzenle. Hayır, hiç ilgisi yok benimle. O birine karşı nasıl ilgi duyabilir ki? Şıpsevdi bir kadın. Şehvet için birine, aşk oyunu için diğerine, işkence etmek için başka birine ihtiyacı vardı. Onun bu üçlemeyle yetindiğini de sanmam. Ama kesinlikle işkence etmek için tercih etmişti beni. Aslında bundan iyi bir seçim olamazdı. Ama annesine benzediği için, uzaktan da olsa aramızda belli belirsiz bir benzerlik olduğu için aldım onu.

Şimdi yalnız onu sevmiyor, bedenimin bütün zerreleriyle istiyordum onu. Hele hele bedenimin orta yeri. Gerçek duygularımı mevhum aşk, alaka, ilahiyat örtüsü altında gizlemek istemiyorum. Edebî tefsirler gibi tat vermiyor bana. Sanıyordum ki peygamberlerin başları çevresinde oluşan bir tür ışıma veya hale benim bedenimin orta yerinde var. Onun bedeni ortasındaki haleyi benim hasta halem istiyor, var gücüyle kendine çekiyordu.

Biraz iyileşince gitmeye, kaybolmaya, öleceğini anlayan uyuz köpek gibi, ölüm vakti yaklaşan kuşlar gibi saklanmaya karar verdim.

Sabah erkenden kalktım; raftan iki çörek aldım. Kimse fark etmeden firar ettim evden. Üstüme çöken uğursuzluktan kaçıyordum. Belirli bir hedefim olmadan sokaklardan, ayaktakımının arasından geçtim. Tamahkâr kılıklı, para, şehvet peşinde koşan ayaktakımını umursamadan. Onları görmeye ihtiyacım yoktu. Çünkü hepsi birbirinin örneğiydi. Çünkü hepsinin ağzına bir

avuç bağırsak asılmıştı; bağırsakları da cinsel organlarında sona eriyordu.

Ansızın çevikleştiğimi, hafiflediğimi hissettim. Ayaklarım hayal edemeyeceğim kadar hızlı hareket ediyordu. Hayatın bütün bağlarından kurtulduğumu hissediyordum. Omuz silktim. Bu benim doğal hareketimdi. Çocukken ne zaman bir zahmetin, sorumluluğun yükünden kurtulsam, bu hareketi yapardım.

Güneş yükselmiş, ortalığı kavurmaya başlamıştı. Boş sokaklara daldım. Yolumun üstünde kübik, prizma, koni, tuhaf geometrik şekilli, basık, karanlık pencereli, kül rengi evler görülüyordu. Çerçevesiz, sahipsiz, eğreti görünen pencereler. Bu evlerde bir Allah'ın kulu yaşayamamış gibi. Güneş altın bir kılıç gibi duvar gölgelerinin kenarını tıraşlıyor, alıyordu. Sokaklar badanalı eski duvarlar arasında uzanıyordu. Her taraf dingin, dilsizdi; her şey yakıcı havanın dingin ve kutsal kanununa, sükût yasasına uymuştu sanki. Her tarafta bir sır gizlenmiş gibiydi; bu yüzden ciğerlerim nefes almaya cüret edemiyordu. Şehir kapısından çıktığımı fark ettim birden. Güneşin sıcaklığı binlerce emici ağzıyla bedenimden ter çekiyordu. Kırlardaki çalı çırpı, parlak güneş altında safran rengini almıştı. Güneş, ateşli göz gibi yakıcı ışıklarını gökyüzünün derinliklerinden bu suskun, cansız manzaraya saçıyordu. Ama buradaki toprağın, otların kendine mahsus bir kokusu vardı. Öyle güçlü bir koku ki beni çocukluk anlarına götürdü. O çağın hareketlerini, kelimelerini zihnimde canlandırmakla kalmadı, hatta bir an olsun, o çağı hissettim içimde; tıpkı dünmüş gibi. Hoş bir baş dönmesi oluştu. Kaybolmuş bir dünyada yeniden doğmuş gibiydim. Sarhoş edici bir özelliği vardı bu duygunun. Yıllanmış tatlı şarap gibi damarlarım, sinirlerim vasıtasıyla vücudumun derinliklerine kadar etkiledi beni.

Kırdaki dikenleri, taşları, ağaç gövdelerini, küçük yaban kekiklerini tanıyordum. Bitkilerin kendine özgü kokularını biliyordum. Uzaklarda kalan günlerimi hatırladım. Ancak bütün bu anılar efsunlu bir şekilde uzaklaşmıştı benden. O anıların bir arada bağımsız hayatları vardı. Oysa ben uzakta kalmış, zavallı bir gözlemciydim ancak. Aramızda derin bir girdap oluştuğunu, bugün içimin kof olduğunu hissediyordum. Kokulu bitkiler, o zamanın büyüsünü yitirmişti. Selvi ağaçları daha da aralanmış, tepeler daha bir çoraklaşmıştı. O zaman var olan ben, artık yoktu. Çağırsam, konuşsam onunla, dinlemezdi; anlamazdı dediklerimi. Bir insan kılığındaydı; eskiden tanışmıştım onunla ama bana ait, benim parçam değildi.

Dünya gözüme boş, gam veren bir ev gibi göründü; göğsümde bir ıstırap oluştu. Şimdi yalınayak bu evin odalarını dolaşmak zorundaydım sanki. İç içe geçmiş odalardan geçiyordum. Ama son odaya, o kahpenin karşısına gelince ardımdaki kapılar kendiliğinden kapanıyor, köşeleri silinmiş duvarların titrek gölgesi siyah derili cariyeler, uşaklar gibi çevremde bekçilik ediyordu.

Suren ırmağına yaklaşınca çıplak bir dağ belirdi önümde. Bu dağın kıraç, sert görüntüsü dadımı hatırlattı. Aralarında nasıl bir bağ var, bilmiyorum. Dağın yamacından geçtim; etrafı dağla çevrili küçük, hoş bir mekâna ulaştım. Mor nilüfer çalılarıyla kaplıydı her yer. Dağın zirvesinde iri kerpiçli yüksek bir kale görülüyordu.

Yorulduğumu hissettim bu sırada. Gittim, Suren ırmağı kenarında eski bir selvinin dibinde kuma oturdum. Issız bir yerdi. Kimse buralara ayak basmamıştı sanki. Ansızın selvi ağaçlarının arkasından bir kız çocuğunun çıkıp kaleye doğru gittiğini gördüm. Üstünde, ibrişimle dokunmuş çok ince siyah bir giysi vardı. Sol elinin tırna-

ğını kemiriyor, özgürce, aldırmaz bir hareketle kayıp geçiyordu. Onu görmüştüm; tanıyordum galiba. Ama uzak mesafeden, güneş ışığında kim olduğunu çıkaramadım. Nasıl da gözden kayboluverdi!

Yerimde donup kalmış, kımıldayamaz olmuştum. Ama bir kere gördüm gözlerimle; önümden geçti; gözden kayboldu. Gerçek bir varlık mıydı, yoksa bir vehim mi? Rüya mı görmüştüm yoksa uyanıkken mi olmuştu bu? Hatırlamak için çok çabaladım ama boşuna! Sırtım ürperdi. Şimdi kale duvarının bütün gölgeleri canlanmıştı. O kız da eski Rey şehrinin sakinlerindendi sanki. Önümdeki manzara birden tanıdık geldi bana. Çocukken bir sîzdehbeder gününü hatırladım; buraya gelmiştim; kayınvalidemle o şırfıntı da vardı. O gün selvi ağaçlarının arasında ne çok koşup birbirimizi kovalamış, oyun oynamıştık! Sonra başka çocuklar da katılmıştı bize; tam hatırlamıyorum. Körebe oynuyorduk. Bir defasında, Suren ırmağı kenarında şu şırfıntının peşinden geliyordum. Ayağı kaydı, suya düştü. Çıkardılar sudan; üstünü değiştirmek için selvi ağacının arkasına götürdüler. Ben de peşlerinden gittim. Önüne bir namaz örtüsü tuttular; ama ben gizli gizli onun bütün vücudunu gördüm. Gülümsüyor, sol elinin işaret parmağını kemiriyordu. Sonra onu beyaz bir şala sardılar; ince dokumalı siyah ibrişim giysisini güneşe serdiler.

Her neyse; eski selvi ağacının dibinde kumlara uzandım. Suyun şırıltısı, rüya âleminde mırıldanan kesik, anlaşılmaz sözler gibi geliyordu kulağıma. Elimi gayri ihtiyarî daldırdım sıcak, nemli kuma. Sıcak, nemli kumu sıkıyordum avucumda. Suya düşen, giysisi değiştirilen bir kızın bedeninin sıkı eti gibiydi.

Bilmem, ne kadar vakit geçti; kalkınca gayri ihtiyarî yürümeye başladım. Her yer sakin, dingindi. Yürüyor

ama etrafımı görmüyordum. İradenin dışında bir kuvvet yürümeye zorluyordu beni. Bütün duyularım ayaklarıma yönelmişti. Yürümüyordum; siyah giysili o kız gibi ayaklarımın üzerinde kayıyor, geçiyordum. Kendime geldiğimde bir de baktım; şehirdeyim; kayınvalidemin evi önünde. Bilmem neden, yolum kayınvalidemin evine düştü! Küçük oğlu -karımın erkek kardeşi- sekiye oturmuştu. Kız kardeşiyle bir elmanın iki yarısı sanki! Çekik Türkmen gözleri, çıkık yanaklar, buğday beniz, şehvetli burun, cılız, atletik bir yüz. Oturmuş, sol elinin işaret parmağını ağzına sokmuştu. Gayri ihtiyarî yaklaştım; cebimdeki çörekleri çıkarıp ona verdim; "Şâcun gönderdi bunları sana," dedim. Annesi yerine, karıma "Şâcun," derdi. Kuşkuyla aldığı çöreklere şaşkın şaşkın baktı Türkmen gözleriyle. Sekiye oturdum, kucağıma alıp sıktım bir güzel. Vücudu sıcaktı; bacakları karımın bacakları gibiydi. Onunki gibi teklifsizce hareket ediyordu. Dudakları babasının dudaklarına benziyordu. Ama babasının dudaklarından nefret ederken, aksine onun dudakları cezbediyordu beni. Uzun ateşli bir öpüşmeden yeni ayrılmış gibi duran, hafif aralık dudaklar. Yarı açık ağzını öptüm; karımın dudakları gibiydi. Hıyarın dibi gibi kokan, acımsı, buruk dudaklar. O şırfıntının dudaklarında da bu tat vardı kuşkusuz!

Tam bu sırada babasını, şal kuşanmış kambur ihtiyarı gördüm; dışarı çıkıyordu. Bana bakmadan geçti gitti. Kesik kesik gülüyordu; insanın tüylerini diken diken eden korkunç bir gülüş. Gülmenin şiddetinden omuzları titriyordu. Nasıl utandım ama; yer yarılsa da içine girseydim! Güneş batmak üzereydi; kalktım; kendimden kaçmak istiyordum sanki. Gayri ihtiyarî evin yolunu tuttum. Kimseyi; hiçbir şeyi görmüyordum. Meçhul, yabancı bir şehirde hareket ediyordum sanki. Kesik, geometrik şekil-

li, metruk, siyah pencereli, tuhaf tuhaf evler vardı çevremde. Bu evlerde bir canlı yoktu sanki. Ama badanalı duvarlar belli belirsiz bir ışıkla parlıyordu. Garip olan, inanamadığım bir şey vardı. Her duvarın karşısında duruyordum. Koyu, büyük gölgem ay ışığında duvara vuruyordu. Baş yoktu ama; gölgem başsızdı! İşitmiştim; birinin gölgesinde baş bulunmazsa; bir yıla kalmaz ölür!

Korkuyla eve girip odama kapandım. Bu sırada burnumdan kan boşandı. Öyle kanadı, öyle kanadı ki, kendimi bilmez halde düştüm yatağa. Dadım ilgilendi benimle.

Uyumadan önce aynada baktım yüzüme. Çökmüş, silikleşmiş, ruhsuz kalmış bir yüz. Öyle silik ki, tanıyamadım kendimi. Girdim yatağa; yorganı başıma çektim; yüzümü duvara döndüm. Ayaklarımı topladım, gözlerimi yumdum; hayallerimin peşine takıldım. Karanlık, gamlı, korkunç ama keyifli yazgımı dokuyan o iplikler yok mu! Yaşamla ölümün birbirine karıştığı, bozulmuş resimlerin oluştuğu yer. Eskiye ait bastırılmış istekler, silinmiş, boğulmuş istekler yeniden canlanıyor, intikam feryadı ediyor. Bu sırada doğadan, dış dünyadan kopuyordum; bu ezelî akıntı içinde silinmek, yok olmak istiyordum. Kaç defa mırıldandım durdum: "Ölüm!... Ölüm!... Nerdesin?" Yatıştırıyordu bu söz beni; derken gözlerim kapandı.

Gözlerim kapanınca kendimi Muhammediye meydanında buldum. Yüksek bir darağacı kurulmuştu. Ivır zıvır şeyler satan ihtiyarı dara çekmişlerdi odamın önünde. Birkaç sarhoş bekçi şarap içiyordu darağacının dibinde. Kayınvalidem kızgın bir suratla, karımın da bana kızdığı zamanlardaki uçuk dudaklı, korkmuş, belertilmiş gözlü suratıyla, elimi tutup halkın arasından çekiyor, kızıl giysili cellâda beni göstererek "Bunu da

asın!" diyordu. Korkuyla sıçradım uykudan. Ateş ocağı gibi yanıyordum. Kan ter içindeydim; yanaklarımdan ateş fışkırıyordu. Bu kâbustan kurtulmak için kalktım, su içtim; yüzüme su çarptım. Yine yattım; ama uykum gelmiyordu.

Odanın alacakaranlığında, raftaki testiye dikmiştim gözümü. Testi o rafta durdukça uyuyamayacağım gibi geliyordu bana. Yersiz bir korkuya kapılmıştım. Ya testi düşerse! Testinin yerini sağlama almak için kalktım, ama fark edemediğim bilinmez bir tahrikle elim kasten testiye çarptı; testi düştü, kırıldı. Sonra gözlerimi yumdum. Dadımın kalktığını, bana baktığını sandım. Yorganın altında yumruklarımı sıktım; yine de olağan dışı bir şey olmamıştı. Kendimi bilmez haldeyken sokak kapısından gelen sesleri duydum. Nalınlarını sürüyen dadımın ayak sesini işittim. Gitti; peynir, ekmek aldı. Daha sonra uzaklardan bir satıcının sesi geldi: "Safra keser, kara duuut!"

Hayır; hayat her zamanki gibi yorucu, bıktırıcı bir şekilde başlamıştı. Aydınlık daha da artıyordu. Gözlerimi açtım; güneş ışığının havuzdaki yansıması odamın penceresinden tavana vurmuş, titreşip duruyordu. Dün geceki rüyam uzaklaşmış, silikleşmişti. Sanki birkaç yıl önce çocukken gördüğüm rüya gibi! Dadım kahvaltımı getirmişti. Yüzü çarpıtan boy aynalarında görünen surat gibiydi. Uzamış, incelmiş gibi göründü; inanılmayacak kadar gülünç bir şekil almıştı. Ağırlık yüzünü aşağıya doğru sündürmüştü sanki.

Dumanın bana iyi gelmediğini bildiği halde odamda nargile içerdi dadım. Nargile içmedikçe kafasının ayarı yerine gelmezdi. Evi, gelini, oğlu hakkında anlatır da anlatırdı. Sonunda beni de kendi şehvetli keyiflerine ortak etmişti. Ne kadar aptalca! Bazen durup dururken dadımın evinde yaşayanların hayatlarını düşünüyordum.

Nedendir bilmem ama, başkalarının yaşamları, mutlulukları midemi bulandırır. Oysa kendi hayatımın tükendiğini, acılı bir şekilde usul usul söndüğünü biliyordum. Ahmakların, ayaktakımından olanların hayatlarına kafa yormanın ne ilgisi vardı benimle? Onlar sağlıklıydı; iyi yiyor, iyi uyuyor, iyi sevişiyorlardı. Benim dertlerimden zerre kadarını hissetmiyorlardı. Ölümün kanatları dakika başı yüzlerine çarpmıyordu.

Dadım çocukmuşum gibi davranırdı bana. Her yerimi görmek isterdi. Oysa hâlâ karımdan çekinirim. Odama girince, tükürüğümü attığım leğeni örtüyordum. Saçımı sakalımı tarıyor, takkemi düzeltiyordum. Ama dadımın yanında hiç çekinmezdim. Benimle hiçbir bağı olmayan bu kadın neden hayatıma bu kadar girmişti? Hatırımdadır. Bu odada, sarnıcın üstüne, kışları kürsü koyulurdu. Ben, dadım, şu şırfıntı kürsünün etrafında uyurduk. Alacakaranlıkta gözlerim açılır, kapıya asılmış perdenin işlemeli resimleri karşımda canlanırdı. Ne acayip, korkunç perdeydi! Üstünde Hint esrarkeşlerini andıran, kuşaklı kambur bir ihtiyar, bir selvi ağacının dibine oturmuştu. Elinde setara benzer bir saz vardı. Karşısında Hint mabetlerindeki rakkaseler, bogamdasiler* gibi genç, güzel bir kız ellerini zincirlemişti. İhtiyarın önünde raks etmek zorundaydı sanki. Düşündüm; belki bu ihtiyarı karanlık bir odaya kapatmışlardı kobra ile; bu hale gelmiş, saçı sakalı ağarmıştı. Böyle Hint sırmalı perdelerini babam veya amcam uzak diyarlardan göndermişti belki. Resme dikkat kesilince korkuyordum. Dadımı uykulu uykulu uyandırıyordum. O da kötü kokan nefesiyle, siyah kalın saçları yüzüme sürünürken yapıştırıyordu beni kendime.

* Hint mabetlerinde raks etmekle görevli olan kadın sanatçı. (ç.n.)

Sabah gözlerimi açtım mı yine aynı şekilde görünürdü gözüme. Sadece yüzündeki çizgiler daha derinleşmiş, katılaşmış olurdu. Çoğu kez unutmak, kendimden kaçmak için çocukluk günlerimi hatırlarım. Kendimi hastalanmadan önceki halimde hissetmek, sağlıklı olduğumu hissetmek için. Henüz çocuk olduğumu hissediyordum. Ölümüm, yok oluşum için halime acıyan ikinci bir nefes vardı; ölecek bu çocuğun haline. Hayatımın korkunç anlarında dadımın dingin yüzünü gördüğümde, çukura batmış, hareketsiz, bulanık gözlerini, ince burun kanatlarını, geniş kemikli alnını gördüğümde, o zamanların anıları uyanıyordu bende. Belki ondan gelen gizemli dalgalar sakinleştiriyordu beni. Şakağında bir et beni vardı; üstünde bir kıl çıkmıştı. Galiba bugün fark ettim o beni. Önceleri onun yüzüne böyle dikkat etmezdim. Dadım değişmiş olsa da, fikirleri baki kalmıştı. Hayata daha çok bağlanıyor, ölümden korkuyordu. Hani sinekler sonbahar başında odaya sığınır ya; tıpkı sinekler gibi. Oysa benim hayatım her gün, her dakika değişiyordu. Zamanın uzunluğu, insanlarda yıllar boyunca yapabileceği değişiklikler, bende bunlar binlerce kat hızlı ve katlanarak gerçekleşiyordu. Bunun getireceği mutluluk bende aksi yönde gelişiyor, sıfıra doğru gidiyordu, belki sıfırdan da aşağıya. Bazıları daha yirmisindeyken can çekişmeye başlar. Oysa çok kişi sadece öleceği sırada, yağı tükenen kandil gibi, usul usul söner, can verir.

Dadım öğleyin yemeğimi getirince vurdum kâsenin altına; bastım feryadı; var gücümle bağırdım. Ev halkı odamın kapısına toplandı. O şırfıntının da gelip gitmesi bir oldu. Karnına baktım; şişmişti. Hayır, henüz doğurmamıştı. Gidip haber saldılar Hekimbaşı'na. Hiç olmazsa şu ahmakları zahmete soktum diye keyifleniyordum kendi kendime.

Keçi sakallı Hekimbaşı geldi; esrar içmeme izin verdi. Dertli hayatım için ne değerli bir ilaçtı!

Esrar içerken düşüncelerim büyüyor, latifleşiyor, efsunlu bir hale bürünüp uçuyordu. Sıradan dünyanın ötesinde, başka bir muhitte geziniyor, seyahat ediyordum. Hayallerim, düşüncelerim yeryüzüne ait ağırlıkların bağından kurtuluyor, özgürleşiyor, dingin, suskun bir gökyüzüne doğru uçuyordu. Beni bir altın yarasanın kanatlarına oturtmuşlardı da, hiçbir engele rastlamayan boş, parlak bir dünyada dolaşıyordum. Etkisi o kadar derin, o kadar keyif vericiydi ki, keyfi ölümden bile fazlaydı.

Mangal başından kalktım, hayata bakan pencereye gittim. Dadım güneşe karşı oturmuş, sebze ayıklıyordu. Gelinine şöyle dediğini işittim: "Yüreğimiz tükendi. Allah canını alsa da rahatlasa!" Galiba Hekimbaşı onlara iyileşmeyeceğimi söylemiş. Hiç şaşırmadım. Şu insanlar amma da salak! Bir saat sonra bana kaynatılmış ilaç getirdiğinde baktım; ağlamaktan gözleri kızarmış, şişmiş. Zoraki gülümsedi yüzüme karşı. Artistlik yapıyordu karşımda; o da nasıl acemice! Akılları sıra, ben bilmiyordum. Peki ama, bu kadın neden bana ilgi gösteriyordu? Neden kendini derdimin ortağı ediyordu? Bir gün ona para vermiş olmalılar. Buruşuk kara memelerini bakraç gibi dayamıştı avurtlarıma. Kurt düşseydi keşke memelerine! Şimdi memelerini görünce içim kalkıyor. O zamanlar hayat sütünü olanca iştahımla emiyordum; vücudumuzun sıcaklıkları birbirine geçiyordu. Bedenimin her yerine dokunur, elini sürerdi. Şimdi de kocasız bir kadının sahip olabileceği bir cesaretle davranıyordu bana. Çocukmuşum gibi bakıyordu. Bir zamanlar foseptik çukuru kenarında beni çişe tutardı çünkü. Kim bilir, sevici kadınların kendileri için seçtikleri kardeşlik ka-

dınlar gibi şeyime sürtünerek tatmin oluyordu belki. Şimdi de nasıl dikkatle, merakla inceliyor beni! Kendi lafıyla, bakıyor bana! Karım, o şırfıntı benimle ilgilense, dadımı asla yaklaştırmazdım kendime. Çünkü karımdaki güzellik düşüncesinin, hissinin dadımdan fazla olduğunu sanıyordum. Yahut şehvet bende bu hayâ, utanma hissini uyandırmıştı. Bu yüzden dadımın yanında daha az çekinirdim. Bana bakan, benimle ilgilenen sadece oydu.

Dadım kuşkusuz ilahî takdirin böyle olduğuna, yıldızının bu olduğuna inanıyordu. Üstelik hastalığımı kötüye kullanıyor, ailenin tüm dertleşmelerini, eğlencelerini, kavgalarını, kendi eziyet verici, yoksul tabiatlı basit ruhunu bana anlatıyordu. Gelinine duyduğu hınçla, sanki kumasıymış gibi, nispet edercesine oğlunun aşkını, şehvetini ondan çalmış gibi, içini bir güzel döküyordu. Gelini güzel olmalı. Hayata bakan pencereden gördüm onu. Ela gözlü, kumral, küçük ince burunlu biriydi.

Dadım bazen peygamberlerin mucizelerini anlatırdı. Aklı sıra beni bu yolla teselli edecekti. Ama onun aşağılık, ahmakça fikirlerine gıpta ediyordum. Bazen laf taşıyordu bana. Mesela birkaç gün önce bana dedi ki, karım, yani o şırfıntı iyi bir saatte çocuk için kıyamet gömleği dikmiş, kendi çocuğu için. Sonra sanki beni teselli ettiğini biliyormuş gibi bazen gidiyor, konu komşudan bana ilaç karaç getiriyor. Büyücüye, falcıya, şişeciye gidiyor, fal kitabı açtırıyor, hakkımda onlara danışıyor. Yılın son çarşambası dört yol ağzında fal tutmaya gitmiş. Bir kâse getirdi; içi soğan, pirinç, bozuk yağ dolu. Bunları benim iyileşmem için dilenmiş. Bütün bu pislikleri çaktırmadan içirtmiş bana. Arada bir de Hekimbaşı'nın kaynatılmış ilaçlarını yutturmuş. Benim için yazdırdığı hayırsız ilaçları: Zufa otu (çördük), me-

yankökü, kâfur, baldırıkara, çam fıstığı, nişasta, su teresi, daha bin türlü ıvır zıvır.

Birkaç gün önce bir dua kitabı getirmişti bana; üstü bir karış toz. Yalnız dua kitabı değil; hiçbir kitap, yazı, ayaktakımının fikirleri işime yaramazdı. Yalana dolana ihtiyacım mı vardı? Ben geçmiş nesillerin bir sonucu değil miydim? Onlardan miras kalan deneyimler bende kalmamış mıydı? Geçmiş benim içimde değil miydi? Ama ne camisi, ne ezan sesi, ne abdesti; Arapça muhatap olunması gereken o yüce kudret ve mutlak ihtiyar sahibi karşısında eğilip kalkmak bende etkili olmadı. Gerçi daha önce sağlığım yerindeyken birkaç defa zoraki camiye gittim; kalbimi diğer insanlarla uyumlu hale getirmeye çalıştım. Gözüm camideki çinilere, nakışlara, desenlere takıldı kaldı. Onlar beni tatlı düşlere daldırıyor, elimde olmadan bir kaçış yolu buluyordum. Dua vakti geldi mi, gözlerimi yumuyor, avuçlarımla yüzümü örtüyordum. Kendi yarattığım karanlık gecede, rüyada fikrî sorumluluğu olmadan tekrarlanan sözcükler gibi, dua ediyordum. Ancak bu sözcükler yürekten telaffuz edilmiyordu. Çünkü Allah, yani o yüce kudret sahibinden ziyade, ben bir dostumla, aşinamla konuşmaktan hoşlanıyordum. Çünkü Tanrı benden çok üstündü. Sıcak, nemli bir yataktayken bu meselelerin zerre kadar değeri yoktu gözümde. Ben bu durumdayken, gerçekten Allah var mı veya ulûhiyet makamını sağlamlaştırıp kendi halklarını yağmalamak için tasarlayan ve yeryüzünün resmini gökyüzüne yansıtan yeryüzü hâkimlerinin bir mazharı mıydı; bilmek istemiyordum. Sadece sabaha çıkıp çıkmayacağımı bilmek istiyordum. Dinin, imanın, inancın ölüm karşısında ne kadar gevşek, çocukça bir şey; sağlıklı ve mutlu insanlar için hemen hemen bir tür eğlence olduğunu hissediyordum. Ölü-

mün korkunç gerçeği ve canımı eriten bu haller karşısında ruhun ödüllendirilmesi, cezalandırılması, kıyamet günü hakkında bana telkin edilen şeyler tatsız bir aldatmacaydı. Bana öğretilen duaların ölüm korkusu karşısında hiçbir etkisi yoktu.

Hayır; ölüm korkusu yakamı bırakmıyordu. Dert çekmeyenler bu kelimeleri anlamaz. İçimdeki yaşama duygusu öyle büyümüştü ki, bir anlık mutluluk, hafakan, ıstırap dolu uzun saatleri telafi edebilirdi. Acının, ıstırabın varlığını görüyordum ama her türlü kavramdan, anlamdan uzaktı. Ayak takımı arasında soyu meçhul, yabancı biri olmuştum. Hatta bundan önce onların dünyasına ait bir parça olduğumu unutmuştum. Korkunç olan şey, ne dipdiri ne hepten ölmüş biri olduğumu hissetmemdi. Sadece canlı cenazeydim. Ne dirilerin dünyasıyla bağım vardı, ne ölümün unutulmuşluğundan, huzurundan yararlanıyordum.

Akşamüstü esrar mangalının başından kalktım. Odamın penceresinden dışarı baktım. Kapalı bir kasap dükkânıyla kara kuru bir ağaç görünüyordu. Karanlık gölgeler birbirine karışmıştı. Her şeyin boş, gelip geçici olduğunu hissediyordum. Katran karası gökyüzü sayısız parlak yıldızla, delik deşik olmuş, köhne, kara bir çadırı andırıyordu. Bu sırada sela duyuldu. Zamansız bir selaydı. Güya kadının biri, belki de o şırfıntı doğuruyordu; oturmuştu kerpiç üstüne. Bir köpeğin çenilemesi de karışıyordu sabah selasına. Düşündüm de, herkesin gökyüzünde bir yıldızı varsa, benim yıldızım uzak, karanlık, anlamsız olmalı. Belki de hiç yıldızım olmadı.

Bu sırada bir grup sarhoş bekçinin sesi yükseldi sokaktan. Geçerken birbirlerine pis şaka yapıyorlardı. Sonra bir ağızdan türkü tutturdular:

Gel gidelim içelim
Rey şarabı içelim
Şimdi içmezsek peki
Ne zaman içelim?

Korkuyla kenara çekildim; sesleri havada bir başka yankılanıyordu. Gittikçe sesleri uzaklaştı, işitilmez oldu. Hayır, onların benimle bir işi yoktu. Onlar bilmiyordu.

Yine sessizlik, karanlık hâkim oldu her tarafa. Odamdaki kandili yakmadım. Karanlıkta oturmak hoşuma gitti. Karanlık; her yere yayılan, her yere sızan bu yoğun, akışkan maddeye alışmıştım. Kaybolan düşüncelerim, unutulmuş korkularım, beynimin hangi köşesine gizlendiğini bilmediğim, inanılmaz, korkunç düşünceler karanlıkta yeniden canlanıyor, ilerlemeye başlıyor, alay ediyordu benimle. Odamın köşeleri, perde arkası, kapı kenarı bu şekilsiz, tehditkâr düşüncelerle doluydu. Perde kenarında korkunç bir karaltı oturuyor, kımıldamıyordu. Ne üzgün, ne sevinçli. Ne zaman oraya dönecek olsam, gözümün içine bakıyordu. Tanıyordum o yüzü. Çocukken de bu yüzü görmüştüm sanki. Bir sîzdehbeder günü Suren ırmağı kenarında çocuklarla körebe oynuyordum. Güdük, komik, tehlikesiz, sıradan yüzlerin arasında bana görünmüştü sanki. Penceremden görünen, karşıdaki kasaba tıpatıp benzeyen bir yüz. Sanırım bu şahıs benim hayatıma giriyordu; sıkça görmüştüm onu. Benimle birlikte doğan gölgemdi bu; sınırlı hayat dairemde yaşıyordu.

Kandili yakmak için kalktığımda o karaltı da kendiliğinden kayboldu. Aynanın karşısına geçip yüzüme dikkat kesildim. Görüntü bana yabancıydı. İnanılmaz ve korkunçtu. Görüntüm benden daha güçlüydü; ben ise aynadaki görüntü gibi olmuştum. Kendimle bir odada yalnız kalamayacağımı düşündüm. Kaçacak olsam peşimden gelmesinden korkuyordum. Kavga etmek için karşı karşıya gelen iki kedi gibi. Avuçlarımın çukurundan ebedî geceyi çıkarmak için ellerimle gözlerimi ka-

padım. Korku hali genellikle bende tuhaf bir keyif ve sarhoşluk duygusu uyandırırdı. Nitekim başım dönüyor, dizlerim çözülüyordu; kusmak geliyordu içimden. Ansızın ayaklarımın üstünde durduğumu fark ediyordum. Benim için tuhaf bir durumdu; mucizeydi. Nasıl olmuştu da ayaklarımın üzerinde durabiliyordum? Ayaklarımdan birini oynatacak olsam, dengemin bozulacağını düşünüyordum. Garip bir baş döngüsü oluşmuştu. Yeryüzü ve içindeki bütün varlıklar benden son derece uzaklaşmıştı. Belli belirsiz bir arzu vardı bende. Tekrar huzurlu ve aydınlık bir dünyada doğabilmem için deprem olsa, ilahî bir yıldırım düşse!

Yatağa girmek istediğimde kaç defa mırıldandım "Ölüm!.. Ölüm!.." diye. Dudaklarım kapalı olsa da sesimden korkuyordum. Eski cesaretim kalmamıştı hiç. Sonbahar başında odaya hücum eden sinekler gibi olmuştum; kanatlarının sesinden korkan kuru, cansız sinekler. Bir süre hareketsiz halde duvara yapışır; canlı olduklarını fark edince, çekinmeden kendilerini kapıya, duvara vururlar; sonra cesetleri odaya yayılır.

Gözkapaklarım düşünce, silik bir dünya beliriyordu gözümün önünde; kendi yarattığım, düşüncelerimle, gözlemlerimle örtüşen bir dünya. Her halükârda uyanıkken gördüğüm dünyadan daha gerçek, daha doğal bir dünya. Düşüncelerimin, tasavvurlarımın önünde hiçbir engel yoktu sanki. Zaman, mekân etkisini yitiriyordu. Rüyalarımı doğuran, bastırılmış bu şehvet hissi gizli ihtiyaçlarımın sonucuydu. İnanılmaz ama doğal şekiller, olaylar canlanıyordu gözümde. Uyandıktan sonra da o dakikada kendi varlığım hakkında kuşkuya kapılıyordum. Kendi zamanımdan, mekânımdan habersizdim. Sanırım, gördüğüm rüyaların hepsini kendim ayarlıyor, gerçek yorumlarını biliyordum.

Gece yarısını epeyce geçmişti; uykuya daldım. Rüyamda kendimi yabancı bir şehrin sokaklarında buluverdim. Prizma, koni, küp gibi geometrik şekilli, basık, karanlık pencereli, kapılarına, duvarlarına nilüfer sarılmış acayip, tuhaf evler. Özgürce sokaklarda dolaşırken rahat rahat nefes alıyordum. Ancak bu şehirdeki insanlar tuhaf bir şekilde ölmüştü. Herkes olduğu yerde kurumuş kalmış; ağızlarından giysilerine iki damla kan süzülmüş. Kime dokunacak olsam, başı kopup düşüyordu.

Derken bir kasap dükkânına geldim. Baktım, kasap bizim evin önündeki ıvır zıvır satan ihtiyara benziyor; atkısını boynuna dolamış; elinde bir bıçak vardı. Kapakları kesilmiş gibi kızarmış gözlerini dikmişti bana. Bıçağı elinden almak isterken başı koptu, yere düştü. Korkudan kaçmaya başladım. O sokak senin, bu sokak benim koşuyordum. Kimi görsem, olduğu yerde kurumuş kalmıştı. Geri dönüp bakmaya korkuyordum. Kayınpederin evine geldiğimde, kayınbiraderimi, o şırfıntının erkek kardeşini sekide oturur buldum. Cebimden iki çörek çıkardım; avucuna koymak istedim. Ama daha ona dokunur dokunmaz başı koptu, yere düştü. Bir çığlıkla uyanmışım.

Hava henüz alacakaranlıktı. Çarpıntım vardı. Tavan üstüme üstüme geliyordu; duvarlar sonsuz kalınlaşmıştı sanki. Göğsüm çatlayacak gibiydi. Bulanık görüyordum. Bir süre o korku haliyle odadaki kirişlere diktim gözümü. Onları sayıyor, sonra yine dönüp sil baştan sayıyordum. Gözlerimi zorla yumduğum sırada bir ses duydum. Dadım odayı süpürmeye gelmişti. Kahvaltımı yukarı odaya hazırlamıştı. Yukarı çıktım, pencere başına oturdum. Odamdan görünen, ıvır zıvır satan ihtiyar yukarıdan görünmüyordu. Sadece sol yandan kasabı

görüyordum. Ama odamın penceresinden korkunç, ağır ve ölçülü hareketleri yukarıdan komik, biçare görünüyordu sanki. Bu adamın kasaplık yapmaması gerekiyor; şaklabanlık yapıyordu âdeta. Derken iki tarafına iki koyun leşi asılı, kuru, derinden öksüren iki cılız beygir geldi. Kasap yağlı eliyle bıyığını sıvazladı; alıcı gözle koyunlara baktı; ikisini zar zor taşıyıp dükkândaki kancaya astı. Koyun butlarını okşuyordu. Kuşku yok; geceleyin de karısının bedenini okşarken koyunlarını hatırlıyor, karısını kesse, ne kadar para kazanacağını düşünüyordu!

Süpürme işi tamamlanınca odama döndüm. Bir karara vardım; korkunç bir karar. Sandık odasına geçtim. Kemik saplı bıçağı kutudan çıkardım. Abamın eteğiyle ağzını sildim, yastığımın altına koydum. Önceden varmıştım bu karara. Ama kasabın hareketlerinde ne vardı, bilmiyordum. Koyun butlarını parça parça keserken, tartarken, sonra onlara beğeniyle bakarken, ben de elimde olmadan onu taklit etmek istedim. Bu zevki tatmalıydım. Odamın penceresinden bakarken bulutların arasında, gökyüzünde derin mi derin, masmavi bir delik vardı. Oraya ulaşabilmek için çok yüksek bir merdivene tırmanmam gerekiyordu. Gökyüzünün kenarlarında sarı, yoğun, ölümcül bulutlar birikmişti. Bu bulutlar tüm şehrin üstüne çökmüştü. Korkunç ama keyifli bir hava. Nedendir bilmem; yere doğru eğildim. Bu havada hep ölümü düşünürdüm. Oysa şimdi ölüm kanlı yüzü, kemikli elleriyle ümüğüme çökmüştü. Şimdilik sadece kararlaştırdım. Ben öldükten sonra arkamdan "Rahmetlik, rahat etti" demesin diye bu şırfıntıyı da yanımda götürmeye karar vermiştim.

Bu sırada oda penceremin önünden bir tabut götürülüyordu. Üstüne siyah bir bez örtmüşler, tabutun üstün-

de de bir mum yakmışlardı. "Lâ ilahe illallah" sesi dikkatimi çekti. Bütün esnaf, yoldan gelip geçen, işini gücünü bırakıp tabutun arkasından yedi adım yürüyordu. Hatta kasap bile geldi; sevabına tabutun ardından yedi adım yürüyüp dükkânına döndü. Ama yaygıcı ihtiyar, yaygısının başından kıpırdamadı bile. İnsanlar nasıl da ciddî tavır takınmıştı! Belki de ölüm felsefesini, öbür dünyayı hatırlamışlardı.

Dadım ilacımı getirdiğinde suratından düşen bin parçaydı. İri tespih tanelerini çeviriyor, kendi kendine zikir çekiyordu. Sonra oda kapımın ardında namazını kıldı; yüksek sesle "Allahümme... Allahümme..." dedi durdu. Dirileri yarlıgama memuruymuşum gibi!

Ama bütün bu soytarılıklar etkilemiyordu beni. Aksine keyif alıyordum. Ayaktakımından olanlar, geçici bir süre için, yalandan da olsa, hiç olmazsa benim geçtiğim âlemlerden geçiyordu. Benim odam bir tabut değil miydi? Yatağım mezardan daha soğuk, daha karanlık değil miydi? Yatağım hep seriliydi; yatmaya davet ederdi beni. Birkaç kez tabutta olduğum fikri geçti aklımdan. Geceleri odam küçülüyor, sıkışıyor gibi geliyordu bana. Mezarda da aynı şey hissedilmiyor mu? Ölümden sonraki duygulardan haberi olan var mı?

Bedende kan dolaşımı dursa, bir gün bir gece geçtikten sonra vücuttaki bazı organlar çözülmeye başlasa da, ölümden sonra bir süre daha saçlar, tırnaklar uzar. Acaba kalp durduktan sonra duygular, düşünceler yok mu oluyor? Yoksa kılcal damarlarda kalan kan ile hayat bir süre daha belli belirsiz devam mı ediyor? Zaten ölüm hissi korkunç bir şey; ya bir de ölenler öldüklerini hissediyorsa! Bazı yaşlılar vardır; gülerek ölür, uykuya varıyormuş gibi ya da sönen kandil gibi. Ya güçlü kuvvetli bir delikanlı ansızın ölürse, bedenindeki tüm gücüyle

ölüme karşı mücadele ederse, hangi duygulara kapılacak?

Defalarca ölümümü, bedenimin dağılıp çözülmesini düşündüm. Bu fikir beni korkutmuyor, aksine yok olmayı gerçekten arzu ediyordum. Korktuğum tek şey bedenimdeki zerrelerin, ayaktakımından olanların zerreleriyle karışmasıydı. Bu düşünce dayanılmazdı benim için. Bazen, öldükten sonra, uzun, hassas parmaklı ellerim olsa da bütün zerrelerimi dikkatle toplasam, bana ait olan zerrelerin ayaktakımından olanların bedenlerine geçmemesi için göz kulak olsam diye düşünüyordum. Bazen gördüklerimi ölümle burun buruna olanların da gördüğünü düşünüyordum. Korku, ürküntü, yaşama isteği kalmamıştı içimde. Uzaktan telkin edilen sözlerle kendime has bir huzur hissediyordum. Beni teselli eden tek şey, ölümden sonra yok olma umuduydu. İkinci yaşam fikri beni korkutuyor, yoruyordu. Henüz içinde yaşadığım dünyaya alışmamıştım. Dünya artık ne işime yarardı ki? Bu dünyanın benim için değil, bir avuç hayâsız, yüzsüz, dilenci tabiatlı, çokbilmiş, kabadayı, gözü gönlü aç insanlar için olduğunu hissediyordum. Bunlar dünyaya uyumlu olarak gelmişlerdi; yeryüzünün, gökyüzünün güçlüleri karşısında, kasap dükkânının önünde bir parça et için kuyruk sallayan aç köpek gibi dileniyor, yaltaklanıyorlardı. İkinci yaşam fikri beni korkutuyor, yoruyordu. Hayır, kusturucu bu dünyaları, uğursuz kılıkları görmeye ihtiyacım yoktu. Tanrı, kendi dünyalarını gözüme sokacak kadar görgüsüz müydü? Yalan söyleyecek halim yok ya; yeni bir dünyayı yaşamam gerekiyorsa, düşüncelerimin, duygularımın hissizleşip ağırlaşmasını, zahmet çekmeden nefes almayı arzu ederdim. Yorgunluk hissetmeden, bir Lingam mabedinin sütunlarının gölgesinde yaşayabilir-

dim. Güneş gözümü almayacak şekilde dolanır dururdum; insanların sözleri, hayat sesleri kulağımı tırmalar dururdu.

Kendi içime kapandıkça, kışın bir deliğe gizlenen varlıklar gibi başkalarının sesini dinliyordum; kendi sesimi ise gırtlağımda işitiyordum. Arkamda gizlenen yalnızlık ve inziva ezelî geceler gibi yoğunlaşmış, yığılışmıştı. Yapışık, yoğun, sirayet edici karanlık geceler, şehvetle, kinle karışık rüyalarla dolu tenha şehirlerin üstüne çökmeyi bekler. Ama bu gırtlağımın karşısında sadece kendimi kanıtlıyordum; mecnundan başka biri değildim. Üreme vaktinde iki yalnızlığı defetmek için, birbirine yapıştıran baskının, herkeste bulunan çılgınca hareketlerin sonunda üzüntüyle karışık bir hal, ölümün derinliklerine yavaş yavaş yöneliş vardır.

Sadece ölüm yalan söylemez! Ölüm geldi mi, bütün kuruntuları yok eder. Biz ölümün çocuğuyuz. Dünyanın aldatmacalarından bizi ölüm kurtarır. Hayatın içinden bize seslenir, yanına çağırır. İnsanların dilini anlamadığımız yaşlarda, bazen oyun oynarken durakalırsak, sebebi ölümün sesini işitmemizdir. Tüm yaşam boyunca ölüm bize işaret eder durur. Hiç kimsenin başına gelmedi mi acaba? Hani kişi ansızın, hiçbir sebep yokken dü-

şünceye dalar, öyle derin düşünceye dalar ki zamanı, mekânı unutur, neyi düşündüğünü bile bilmez. Daha sonra kendi dış dünyasına tekrar aşina olmaya çalışır. İşte bu, ölümün sesidir.

Ter kokan şu nemli yatakta göz kapaklarım ağırlaşıp da kendimi yokluğa, ebedî geceye teslim etmek istediğimde kaybolmuş bütün anılar, unutulmuş korkular sil baştan canlanıyordu. Ya yastığın tüyleri hançer gibi sivrilirse! Ya üstümdeki şiltenin düğmesi büyür, büyür, değirmen taşı kadar olursa! Ya lavaş ekmeğinin bir parçası yere düşüp de cam gibi kırılırsa! Ya ben uyuduğumda kandilin yağı yere dökülür de bütün şehri yakarsa! Ya kasap dükkânı önündeki köpeğin ayağından at toynağı sesi gelirse! Ya ıvır zıvır satan ihtiyar, yaygısının önünde gülmeye başlarsa! Hem de sesine engel olamayacak kadar gülerse! Ya havuz kenarındaki ayak yıkama taşındaki kurtçuklar Hint yılanına dönüşürse! Ya yatağım mezar taşı oluverirse; menteşeleri ters dönüp beni içine gömerse! Mermer dişler birbirine kenetlenirse! Ya sesim kısılırsa; bağırmama rağmen kimse imdadıma koşmazsa!

Çocukluğumu hatırlamak istiyordum. Hatırladığımda hissediyordum o halimi; zorlu, acılı günler gibi! Kasap dükkânı önündeki cılız, siyah beygirler, balgam atma zorunluluğu; balgamla birlikte kan gelme korkusu! Kan, şu akışkan, ılık, tuzlu madde; bedenin derinliklerinden gelen yaşam suyu ve kusma zorunluluğu! Bütün düşüncelerimizin geri dönülmez şekilde tepeleyip geçmek istediği ölümün sürekli tehdidi de korkudan uzak değildi.

Hayat soğukkanlılıkla, umursamadan herkesin maskesini kendisine gösterir. Sanırım herkesin birkaç yüzü var. Kimileri maskelerin birini kullanır sürekli. Doğal

olarak kirlenir, kırış kırış olur. Bunlar tutumlu insanlardır. Bir başka grupta olanlar kendi nesli için saklar onları. Bir kısmı da yüz değiştirir. Ama yaşlandıklarında bu maskenin son maskeleri olduğunu, kısa zamanda kullanmaktan bozulacağını anlarlar. İşte o zaman son maskenin altından gerçek yüzleri ortaya çıkar.

Odamdaki duvarların nasıl zehirli etkisi var, bilmem; düşüncelerimi zehirleyip duruyordu. Emindim; ölmeden önce bu odada zincirlik bir zırdeli bulunmuş. Yalnız odamın duvarları değil, hatta dışarıdaki manzara, kasap, ıvır zıvır satan ihtiyar, dadım, o şırfıntı, gördüğüm herkes, arpa aşı yediğim çanak, üstümdeki giysiler, hepsi el ele vermiş, bende bu düşünceleri doğurmuştu.

Birkaç gece önce hamamın şahnişininde* soyunurken düşüncelerim değişti. Tellak başıma su dökerken siyah düşüncelerim yıkanıyordu sanki. Hamam duvarına düşen, ter içindeki gölgemi gördüm. Nasıl da cılız, çarpıcıydım! On yıl önce de, çocukken, iyi hatırlıyorum, bedenimin gölgesi aynen böyle düşüyordu hamamın terlemiş duvarına. Bedenime dikkatle baktım; bacaklarım, baldırlarım, belim aynı umutsuz şehvetli haldeydi. Gölgeleri de on yıl önceki gibiydi; çocuk olduğum zamanki gibi. Hayatımın hep böyle avare bir gölge, hamam duvarındaki titrek gölgeler gibi anlamsızca, amaçsızca geçip gittiğini hissettim. Ama başkaları oturaklı, sağlam, kalın enseliydi. Onların hamamın terli duvarına düşen gölgesi daha renkli, daha büyüktü kuşkusuz. O gölgeler bir süre daha etkisini sürdürüyordu. Oysa benim gölgem kısa zamanda kayboluyordu.

Soyunma odasında giyindiğimde görünüşüm, düşüncelerim yine değişti. Yeni bir çevreye, dünyaya girmiştim sanki. Nefret ettiğim dünyada yeniden doğmuş

* Hamam cumbası. (ç.n.)

gibiydim. Her halükârda yeniden hayatı yakalamıştım. Hamamın yıkanma hücresinde bir parça tuz gibi erimemiş olmam bir mucizeydi.

Hayat, üstünde çalıştığım kalem kutusundaki resim kadar anormal, bilinmez ve inanılmaz geliyordu gözüme. Kalem kutusunun üstündeki resmi mecnun, kuruntulu bir sanatçı yapmış olmalı. Bu resme sık sık bakarım; aşina gelir bana. Belki de bu resim yüzünden... Belki bu resim beni yazmaya zorluyor. Bir selvi ağacı resmedilmiş. Altında Hint esrarkeşleri gibi, kambur bir ihtiyar bağdaş kurmuş. Abasını giymiş, başına şal sarmış. Tuhaf bir şekilde sol işaret parmağını ağzına sokmuş. Karşısında uzun, siyah giysili bir kız duruyor; anormal bir halde; belki de bogamdasidir. Onun önünde raks ediyor. Eline bir nilüfer çiçeği almış. Aralarında bir su arkı var.

Esrar düzeneğimin başında bütün karanlık düşüncelerimi latif, göksel duman arasında dağıttım. Bu sırada bedenim düşünüyor, rüya görüyor, kayıyordu. Havanın ağırlığından, yoğunluğundan kurtulmuş gibi, renklerle, resimlerle dolu, meçhul bir dünyada uçuyordu. Esrar bitkisel ruhunu, içindeki yavaş hareketli ruhu bedenime geçirmişti. Bitkisel âlemde dolaşıyordum; bitki olmuştum. Ama esrar mangalı ile deri sofra önünde uyuklarken, omzumda aba varken, nedense ıvır zıvır satan ihtiyarı hatırladım. O da yaygısının önünde kamburunu çıkarıyor, benim gibi oturuyordu. Bu düşünce korku saldı içime. Kalkıp abamı sırtımdan attım; geçtim aynanın karşısına. Yanaklarım kızarmıştı, kasap dükkânındaki et renginde. Sakalım karışıktı ama ruhanî, cazip bir havaya bürünmüştüm. Hasta gözlerimde yorgun, rencide olmuş, çocuksu bir hal vardı. Sanki yeraltının, insanlığın tüm ağırlıkları içimde erimişti. Yüzüm hoşuma gidiyordu. Şehvetli bir keyif alıyordum kendi halimden. Aynanın karşısında söyleniyordum kendi kendime: "Senin derdin o kadar derin ki, gözlerinden belli oluyor. Ağlayacak olsan, gözyaşı gözlerinin derinliklerinden gelir; belki hiç gelmez!"

Yine diyordum: "Salaksın sen be! Neden bir an önce kendi defterini dürmüyorsun? Neyi bekliyorsun? Hâlâ beklentin mi var? Sandık odasında, rafta şarap yok mu? İç bir yudum; yallah gittin işte! Salak! Salaksın sen be!"

Boşu boşuna konuşuyordum. Aklıma gelen düşünceler birbiriyle bağlantılı değildi. Gırtlağımdaki sesi işitsem de kelimeleri anlamıyordum. Bu sesler kafamda başka seslerle karışıyordu; ateşli olduğum vakitler parmaklarımın her zamankinden büyük görünmesi, göz kapaklarımın ağırlaşması, dudaklarımın kalınlaşması gibi.

Geri dönünce, dadımı kapı eşiğinde duruyor gördüm. Kah kah güldüm. Dadımın yüzünde bir hareket yoktu. Fersiz gözleri üstüme dikilmişti; ne bir hayret, ne öfke, ne üzüntü belirtisi. Aptalca hareketler genelde insanı güldürür; ama benim gülüşüm ondan da derindi. Bu büyük aptallık, dünyada anlaşılmayan, anlaşılması güç başka şeylerle bağlantılıydı. Gece karanlığının derinliğinde kaybolan şey, ölümün insanüstü bir hareketiydi.

Dadım mangalı aldı, yavaş adımlarla dışarı çıktı. Alnımdaki teri sildim. Avuçlarımda beyaz lekeler oluşmuştu. Sırtımı duvara verdim; başımı dayadım; biraz kendime gelir gibi oldum. Sonra nerede duydumsa, şu teraneyi tutturdum kendi kendime:

Gel gidelim içelim
Rey şarabı içelim.
Şimdi içmezsek peki
Ne zaman içelim?

Kriz gelecek oldu mu, içime bir sıkıntı düşerdi; tuhaf bir ıstırap oluşurdu bende. Istıraplı, üzücü bir haldi; yü-

reğimin üstünde düğümlenmiş bir şey; fırtına öncesi hava gibi. O zaman gerçek dünya benden uzaklaşırdı. Bu dünyadan ölçülemeyecek kadar uzakta, parıltılı bir dünyada yaşardım. Kendimden korkardım o sırada; herkesten korkardım. Sanırım, hastalığımla ilgili bir durumdu. Çünkü düşünme gücüm zayıflardı. Oda penceremin dibinde ıvır zıvır satan ihtiyarla kasabı görünce de korktum. Onların hareketinde, kıyafetinde nasıl korkunç bir şey vardı, bilmiyorum. Dadım korkunç bir şey söyledi bana. Ivır zıvır şeyler satan ihtiyarın geceleri karımın odasına geldiğini görmüş; kahpenin ona "Şalını çöz" dediğini duymuş; yemin billâh ediyordu.

Düşünmesi bile imkânsız! Evvelki gün müydü, ondan önceki gün mü ne; ben bağırıp da karım gelince kapı aralığından gördüm; kendi gözümle gördüm; ihtiyarın Arapça ayetler dökülen pis, sararmış, çürük dişlerinin izi vardı karımın yanağında. Aslında evlendiğim günden beri bu herifin bizim evin önünde ne işi vardı? Âşık mıydı? Bu kahpenin âşığı mı olmuştu? Hatırımdadır; daha o gün ihtiyarın yaygısına gittim; testinin fiyatını sordum. Şalının, iki yarık dudağının arasından iki çürük dişi göründü; güldü; insanın tüylerini diken diken eden, çarpıcı, kuru bir gülüş. "Bakmadan mı alacaksın? Önemi yok; al testiyi delikanlı, götür; hayrını gör" dedi. Kendine has bir ifadeyle söyledi. "Önemli değil; hayrını gör." Elimi cebime soktum; iki dirhemle üç peşiz bıraktım yaygısının ucuna. Yine güldü; insanın tüylerini diken diken eden bir gülüş. Nasıl utandım ama! Yer yarılsa da içine girseydim! Ellerimle yüzümü gizleyip geri döndüm.

Önündeki yaygıdan atılmış kirli şeylerin, onların hayatında işe yaramış şeylerin küf kokusu geliyordu. Belki de hayatın attığı şeyleri insanların yüzüne vurmak; insanlara göstermek istiyordu. Kendisi ihtiyar, dışlanmış

biri değil miydi? Yaygısında bulunanlar ölü, kirli, kullanım dışı kalmış şeylerdi, ama nasıl inatçı yaşantıları, anlamlı şekilleri vardı! Bu ölü şeyler, canlı insanların yapamadığı etkiyi yaptı bende.

Ama dadım haberini getirmişti bana; herkese söylemişti. "Pis bir dilenciyle birlikteydi!" diye. Dadım söyledi, karımın yatağına bit geçmiş; kendisi de hamama gitmiş.

Hamamın terli duvarına düşen gölgesi nasıldı acaba? Kuşkusuz, şehvetli, davetkâr bir gölge olmalı. Fakat hepsi bir yana, bu defa karımın zevkini takdir ettim. Ivır zıvır satan ihtiyar, şehvet düşkünü, ahmak kadınları cezbeden, aygır herifler gibi sırnaşık, zevksiz, sıradan biri değildi. İhtiyarın üstünde kat kat biriken bu bedbahtlık kabukları, bu acılar, çevresinden üstüne yağan bu talihsizlik -belki kendisi de bilmiyordu- onu yarı tanrı gibi gösteriyordu. Önündeki kirli yaygıyla yaratılışın temsilcisi, mazharıydı.

Evet, arasından Arapça ayetler dökülen sarı, çürük iki dişin karımın yüzündeki izini görmüştüm. Bu kadın beni yanına yaklaştırmıyor, aşağılıyordu; yine de her şeye rağmen seviyordum onu. Bir kez olsun, dudaklarından öptürtmedi vesselam!

Güneş sapsarıydı; acı acı nakkare sesleri yükseldi. Miras kalan bütün hurafeleri, karanlık korkusunu uyandıran bir acizlik, yakarış sesiydi. Kriz, önceden içime işleyen, beklediğim kriz geldi. Vücudum cayır cayır yanıyordu. Boğulacak gibiydim. Gidip yatağa attım kendimi; gözlerimi yumdum. Yüksek ateşten olacak, sanki her şey büyüyor, katlanıyordu. Tavan alçalacak yerde yükselmişti. Giysilerim sıkıyordu beni. Sebepsizce kalkıp yatağımın kenarına oturdum. Mırıldanıyordum kendi kendime: "Bu kadarı da olmaz... Dayanılacak gibi

değil!" Ansızın sustum; alaycı bir eda ile üstüne basa basa "Bu kadarı da..." Sonra ekliyordum: "Salağım ben!" Telaffuz ettiğim sözcüklerin anlamı umurumda değildi. Sadece sesimin yankılanması eğlendiriyordu beni. Belki de yalnızlıktan kurtulmak için kendi gölgemle konuşuyordum.

Bu sırada inanılmaz bir şey gördüm. Kapı açıldı; o şırfıntı girdi. Anlaşılan, ara sıra beni düşündüğü de oluyor. Buna da şükür! O da biliyordu yaşadığımı, acı çektiğimi, yavaş yavaş öleceğimi. Buna da şükürdü. Ama öğrenmek isteğim şey, onun için ölmekte olduğumu bilip bilmediğiydi. Bilse, huzur içinde, mutlu olarak ölürdüm. O zaman yeryüzünün en mutlu insanı olurdum. Bu şırfıntı odama girince kötü düşüncelerim uzaklaştı. Vücudundan, hareketlerinden nasıl bir ışın geliyor da beni yatıştırıyordu; bilmiyorum. Bu sefer tavrı daha iyiydi. Kilo almış, olgunlaşmıştı. Tus kumaşı bir pelerin giyinmişti. Kaşlarını inceltmiş, ben koymuş, rastık çekmiş, allık, pudra, sürme kullanmıştı. Kısacası iki dirhem bir çekirdek süslenerek odama gelmişti. Hayatından memnun gibiydi. Farkında olmadan sol işaret parmağını ağzına soktu. Bu kadın, siyah kırışık giysi giyen, Suren ırmağı kenarında körebe oynadığımız o zarif, atmosferik kız mıydı? Özgürce, çocuksu, gelip geçici davranışları olan, şehvetli ayak bilekleri eteğinin altından görünen kız mıydı? Ona bakıyor ama doğru dürüst seçemiyordum onu. Tam bu sırada sanki gözümün önünden bir perde kalktı. Nedendir bilmem, kasap dükkânındaki koyunları hatırladım. Benim gözümde bir parça kemiksiz etti; eski gönül çelme özelliğini tümüyle yitirmişti. Hayatı seven oturaklı, ağır, renkli bir kadın olmuştu; dört dörtlük bir kadın! Benim karım! Korkuyla, ürküntüyle görüyordum karımın büyüdüğünü, olgunlaştığını. Oysa ben çocuksu

halimle kalmıştım. Doğrusu, onun yüzüne, gözlerine bakmaktan utanıyordum. Benden başka herkese kendini teslim eden bir kadın. Onun çocukluk hallerinin anısıyla avunuyordum. Sade, çocuksu bir yüzü, silik, gelip geçici bir hali vardı. Ivır zıvır satan ihtiyarın diş izleri de görülmüyordu yüzünde. Hayır, bu o kişi değildi.

Azarlarcasına sordu: "Nasılsın?" "Özgür değil misin? Her istediğini yapmıyor musun? Benim sağlığım seni neden ilgilendiriyor ki?" cevabını verince kapıyı çarptı, çıktı. Bana bakmak için bir daha dönmedi. Galiba dünyadaki insanlarla, canlı insanlarla konuşmayı unutmuştum. Her türlü duygudan uzak olduğunu sandığım bu kadın, davranışım yüzünden incinmişti. Kaç defa kalkıp, eline, ayağına kapanmak, ağlayıp özür dilemek istedim. Evet ağlamak. Ağlayabilsem, rahatlayacağımı düşünüyordum. Kaç dakika, kaç saat, kaç asır geçti? Bilmiyorum. Delirmiştim âdeta; kendi acımdan zevk alıyordum; insanüstü bir keyif; sadece benim alabileceğim bir keyif. Eğer varsa, tanrılar bile bu kadar keyif alamazdı. O zaman üstünlüğümü anladım. Ayaktakımına, doğaya, tanrılara karşı üstünlüğümü hissettim. Tanrılar insan şehveti dolayısıyla doğmuştur. Bir tanrı olmuştum; tanrıdan da büyük olmuştum. Çünkü ebedî, sonsuz bir cereyan hissediyordum kendimde... Ama o yine geri döndü. Düşündüğüm kadar da taş yürekli değilmiş. Kalkıp eteğini öptüm; ağlayarak, öksürerek ayağına kapandım. Yüzümü baldırlarına sürdüm; birkaç kez asıl adıyla ona seslendim. İsminin ayrı bir tınısı vardı sanki. Ama içimden, kalbimden "Şırfıntı!.. Şırfıntı!.." diyordum. Hıyar dibi gibi kokan, acı, mülayim, buruk bacaklarına sarıldım; ağladım da ağladım. Ne kadar vakit geçti, bilmiyorum. Kendime geldiğimde bir de baktım, gitmiş. Bir an bile sürmedi; insanoğlunun bütün keyifle-

rini, okşayışlarını, acılarını içimde hissettim. Esrar düzeneğinin başında oturduğum halde, yaygısının önünde oturan, ıvır zıvır satan ihtiyar gibi, tüten kandilin önünde kalakalmıştım. Yerimden kıpırdamıyor, kandilin isine gözlerimi dikiyordum. İs siyah kar gibi elime, yüzüme konuyordu.

Dadım bir kâse arpa aşı ile piliçli pilav getirdi; korkusundan çığlık atıp geri çekildi; akşam yemeği tepsisi elinden düştü. En azından onu korkutmuş olmam hoşuma gitti. Sonra kalktım fitilin ucunu kestim; aynanın karşısına geçerek isleri yüzüne sürdüm. Ne korkunç bir kılık! Parmağımla gözümün altını çektim, bıraktım; ağzımı çarpıttım; avurtlarımı şişirdim, sakalımı alttan yukarı çektim, iki taraftan büktüm; şaklabanlık yapıyordum. Yüzümde gülünç, korkunç kılıklara girmek için ne büyük yetenek vardı! Bütün şekiller, bütün komik, korkunç, inanılmaz kılıklar benim yaratılışımda saklıydı. Bu vesileyle hepsini açıkça görüyordum. Kendimdeki bu halleri tanıyor, hissediyordum; aynı zamanda gülünç geliyordu bana. Bütün bu kılıklar bende vardı; benimdi. Parmak ucu hareketiyle değişen, korkunç, cani, gülünç maskeler. *Kur'an* okuyan ihtiyarın, kasabın, karımın şekillerini, hepsini kendimde gördüm. Sanki onlar bende yansımıştı. Bütün bu kılıklar bende vardı da hiçbiri benim değildi. Acaba mayam, yüzümün hali meçhul bir tahrikle, kuruntuların, cinsel ilişkilerin, uzakta kalmış, kalıtımsal umutsuzlukların sonucunda oluşmamış mıydı? Bu kalıtımsal yükün koruyucusu olan ben, delice, gülünç bir his vasıtasıyla, iradem dışında bu halleri kendimde barındırdığımı düşünmüyor muydum? Belki sadece ölüm vaktinde kılığım bu kuruntulardan kurtulur, olması gereken doğal halini alırdı! Bu son halde bile, alaycı irademin yüzüme kazıyıp durduğu haller, izlerini daha katı, daha

derin bırakmaz mıydı? Her neyse, elimden neler geldiğini anladım. Yeteneklerimi fark ettim.

Ansızın gülmeye başladım ama nasıl çarpıcı, kaba, korkunç bir gülüş! Tüylerim diken diken oldu. Kendi sesimi tanımıyordum çünkü. Yabancı bir ses gibi, genellikle gırtlağımda oluşan, kulağımın içinde yankılanan bir gülüş duydum. Aynı anda öksürmeye başladım. Bir parça kanlı balgam, ciğerimden bir parça aynaya yapıştı. Parmak ucumla ayna üstünde yaydım onu.

Geriye döndüğümde dadımı gördüm; beti benzi atmış, saçları dağılmış, gözlerinde fer kalmamış, korku içinde bana bir kâse arpa aşı getirmişti. Elinde kâse, bana şaşkın şaşkın bakıyordu. Ellerimle yüzümü kapattım; sandık odasının perde arkasına saklandım.

Uyumak istediğimde başımı bir ateş çemberi sıkıştırıyordu. Kandile koyulan sandal ağacı yağının şehvet uyandıran keskin kokusu burnumda yer etmişti. Karımın bacakları gibi kokuyordu. Ağzımda hıyar dibinin acı, mülayim tadı vardı. Elimi bedenimde gezdiriyor, organlarımı, bacaklarımı, baldırlarımı, kollarımı hepsini karımın organlarıyla karşılaştırıyordum. Karımın bacak ve kalça hatları, vücut sıcaklığı tekrar gözümde canlanıyordu. Canlandırmaktan da öte; bir ihtiyaç halindeydi. Onun bedeninin yanımda olmasını istediğimi hissettim. Bu şehvet verici kuruntuyu gidermek için bir hareket, bir karar yeterliydi. Ama başımdaki ateş çemberi o kadar dar, o kadar yakıcı oldu ki korkunç karaltılarla karışık, belirsiz bir denize daldım.

Hava henüz karanlıktı; sokaktan geçen bir grup sarhoş bekçinin sesine uyandım. Saçma sapan küfürler edip bir ağızdan diyorlardı:

Gel gidelim içelim
Rey şarabı içelim
Şimdi içmezsek peki
Ne zaman içelim?

Aklıma geldi; hayır; içime doğdu; sandık odasının rafında şarabım vardı. İçinde kobra yılanının zehri karıştırılmış şarap. Bir yudumuyla hayatın bütün kâbusları yok olur giderdi. Ama ya o şırfıntı? Bu kelime beni ona karşı daha da hırslandırıyordu. Onu daha zinde, daha ateşli gösteriyordu bana. Bundan daha iyi ne düşünebilirdim ki? O şaraptan bir kadeh ona verir; bir kadeh de ben kafaya dikerdim. Sonra spazm halinde birlikte ölürdük.

Aşk nedir? Bütün ayaktakımından olanlar için bir haylazlık, geçici bir aylaklık. Ayaktakımından olanların aşkını sarhoşken, ayıkken tekrarlayıp durdukları saçma sapan, kaba, çirkin ezgilerde bulmak mümkün. "Eşeği çamura saplamak, başına toprak saçmak," gibi. Ama benim ona duyduğum aşk başka bir şeydi. Doğrusu onu eskiden beri tanıyordum. Acayip çekik gözler, yarı açık küçük ağız, kısık, dingin bir ses; bütün bunlar benim için uzakta kalmış, acılı anılardı. Bütün bunlarda, mahrum kaldığım, bana bağlı olan, benden alınmış şeyi arıyordum.

Beni ebediyen mahrum mu bırakmışlardı? Bu yüzden daha korkunç bir duygu uyanmıştı bende. Umutsuz aşkımı telafi etmek için aldığım zevk bende bir tür kuruntuya dönüşmüştü. Nedendir bilmem, oda penceremin karşısındaki kasabı, kollarını sıvayıp Bismillah çeken, etleri kesen kasabı hatırlamıştım. Hali, duruşu hep gözümün önündeydi. Sonunda ben de kararımı verdim; korkunç bir karar! Yatağımdan kalktım; kollarımı

sıvadım; yastığımın altına koyduğum kemik saplı bıçağı aldım. Kamburumu çıkarttım, omzuma sarı bir aba attım; başıma, yüzüme şal sardım. Kasap ile ıvır zıvır satan ihtiyarın psikolojisiyle karışık bir duyguya kapılmıştım. Sonra ayak uçlarıma basa basa karımın odasına gittim. Odası karanlıktı. Kapıyı usulca açtım. Rüya görüyordu galiba. Yüksek sesle sayıklıyordu: "Çöz şalını!"

Yatağa gittim; başımı sıcak, mülayim nefesine yaklaştırdım. Ne lezzetli, diriltici bir sıcaklığı vardı! Bu sıcaklığı biraz daha soluyacak olsam, tekrar dinçleşeceğimi düşündüm. Oh! Ne zamandır herkesin nefesinin kendi nefesim gibi sıcak, yakıcı olduğunu sanırdım.

Odasında başka bir adam var mı diye dikkatle bakındım. Yani orada kırıklarından biri var mıydı, yok muydu? Ama yalnızdı. Onun hakkındaki yakıştırmalarımın sırf bühtan, iftira olduğunu anladım. Kim bilir, belki de bakireydi! Ona karşı beslediğim kuruntulardan utandım.

Bu duygu bir dakikadan fazla sürmedi. Çünkü tam bu sırada kapı dışından bir hapşırık duyuldu. İnsanın tüylerini diken diken eden kısık, alaycı bir gülüş işittim. Bu sesle bütün damarlarım çekildi. Bu hapşırığı, gülüşü duymasam, sabırlı olmasam, kararlaştırdığım gibi, bütün etlerini parça parça doğrardım. Herkese satması için evimizin önündeki kasaba verirdim. But etinden bir parçayı adak olarak *Kur'an* okuyan ihtiyara verir, ertesi gün gider, sorardım ona: "Dün yediğin et kimin etiydi, biliyor musun?"

O gülmese işi bu gece bitirir, gözüm bir daha o şırfıntıyı görmezdi; çünkü onun gözlerine bakmaktan utanıyordum. Bana sitem ediyordu. Her neyse, yatağın kenarından ayağıma takılan bez parçasını alıp korkuyla dışarı fırladım. Bıçağı dama attım. Bendeki bütün cina-

yet fikirlerinin müsebbibi bu bıçaktı. Kasabın bıçağını andıran bu bıçağı kendimden uzaklaştırdım.

Odama dönünce kandil ışığında onun gömleğini almış olduğumu gördüm. Bedenine yapışan kirli bir gömlekti. Yumuşak Hint ipeğinden yapılmış bu gömlek onun ter kokusunu emmişti; mogra kokuyordu. Beden hareketlerinin, onun varlığının izi kalmıştı gömlekte. Kokladım onu, apış arama yerleştirip uyudum. Hiçbir gece bu kadar rahat uyumamıştım.

Sabahleyin karımın yaygarasına uyandım. Gömleğinin kaybolmasından yakınıyor "Yepyeni naylon gömlekti," diye tekrarlayıp duruyordu. Oysa kol ağızları lime lime olmuştu. Kan çıksa gömleği geri vermeyecektim. Karımın eski gömleğine sahip olma hakkım yok muydu yani?

Dadım eşek sütü, bal, taftun ekmeği getirdi bana. Kahvaltı tepsime bir de kemik saplı bıçak koymuştu. Bıçağı ıvır zıvır satan ihtiyarın yaygısında görüp aldığını söyledi. Kaşlarını kaldırarak "Bakarsın bir işe yarar," dedi. Bıçağı aldım, baktım; benim bıçağımdı. Sonra dadım şikâyetçi, üzgün bir ifadeyle "Evet! Kızım -yani o şırfıntı- sabahın köründe 'Dün gece gömleğimi sen çaldın,' diyor. Benim ne işim var sizin eşyanızla! Ama dün karından kan boşanmıştı. Biz biliyorduk, çocuk... Kendisi diyordu hamamda gebe kaldığını. Akşam belini ovalamaya gittiydim; kolları öbek öbek mordu. Bana 'Vakitsiz indim bodrum katına; iyi halde olsunlar çimdikledi beni,' dedi."

Tekrar konuştu: "Biliyor muydun karının ne zamandır hamile olduğunu?" Güldüm. "Çocuğu mutlaka *Kur'an* okuyan ihtiyara benzer. Ona çekmiş olmalı," dedim.

Dadım kızgın bir tavırla dışarı çıktı. Bu cevabı beklemiyordu sanki. Hemen kalktım, kemik saplı bıçağı elle-

rim titreyerek sandık odamdaki kutuya koydum, kapağını kapadım.

Hayır, çocuğun bana benzemesi mümkün değildi. Mutlaka ıvır zıvır satan ihtiyara benziyordu.

Öğleden sonra odamın kapısı açıldı; küçük kardeşi -o şırfıntının erkek kardeşi- tırnağını kemirerek içeri girdi. Kim onları görse, erkek ile kız kardeş olduklarını şıp diye anlardı.

Benzerlik bu kadar olur doğrusu! Küçük, dar ağızlı, etli, ıslak, şehvetli dudaklar, eğri, mahmur göz kapakları, çekik, şaşkın gözler, çıkık şakaklar, hurma rengi dağınık saçlar, buğday benizli yüz. O şırfıntıya tıpatıp benziyordu; onun şeytanî ruhundan bir parçaya da sahipti. Hayat mücadelesine uygun olarak yaratılmış, ruhsuz, duygusuz Türkmen yüzlerinden. Hayatta kalmak için her şeyi caiz gören bir tip; tabiat önceden öngörmüştü sanki bunları. Ataları güneşin, yağmurun altında çok kalmış, doğayla savaşmıştı. Yalnız şekilce değişmemişler, tabiat onlara dik duruş, şehvet, hırs ve açlık da bağışlamıştı.

Onun ağız tadını biliyordum. Hıyar dibi gibi acı, mülayim bir tadı vardı. Odaya girince şaşkın Türkmen gözleriyle bana baktı. "Şahcun diyor ki, Hekimbaşı senin öleceğini söylemiş. Senin şerrinden kurtulacakmışız. İnsan nasıl ölür ki?" dedi. "Söyle ona, ben öleli çok oldu!" dedim.

"Şahcun dedi ki: Çocuğum düşmese, bütün ev bizim olurdu."

Elimde olmadan gülmeye başladım. İnsanın tüylerini diken diken eden, kuru, çarpıcı bir gülüş. Kendi sesimi bile tanıyamadım. Çocuk odadan fırladı dışarı.

Bu sırada anladım kasabın kemik saplı bıçağını nasıl da koyun butları üzerinde keyifle sildiğini! İçinden balçık gibi pıhtılaşmış kan akan eti keserken aldığı zevki. O

sırada koyunların gırtlağından yere kan damlıyordu. Kasabın önündeki sarı köpek, dükkânın önünde yere düşmüş, fal taşı gibi açılmış karanlık gözlerle bakan kesik inek başı, üstlerine ölüm tozu serpilmiş gözlerle bakan koyun başları, onlar da görmüştü; onlar da biliyordu.

Sonunda yarı tanrılaşmış biri olduğumu anlıyorum. İnsanların alçak, küçük bütün ihtiyaçlarının ötesindeydim. İçimde ebedîliğin akışını hissediyordum.

Ebedîlik nedir? Benim için ebedîliğin anlamı Suren ırmağı kıyısında o şırfıntıyla körebe oynamak, sadece bir an gözlerimi kapamak, başımı onun eteğinde saklamak.

Birden kendi kendime konuştuğumu fark ettim; hem de garip bir şekilde. Kendimle konuşmak istedim, ama dudaklarım o kadar ağırlaşmıştı ki, en küçük bir kımıldamaya bile hazır değildi. Ama dudaklarım kımıldamadan veya kendi sesimi işitmeden kendi kendime konuştuğumu hissettim.

Her an mezar gibi daralıp karanlıklaşan bu odada gece korkunç gölgeleriyle beni kuşatmıştı. Tüten kandilin önünde sarındığım kürküm, abamla, boynuma doladığım şal ile kambur vaziyetteki gölgem duvara vurmuştu. Gölgem gerçek bedenimden daha renkli, daha hassas olarak duvara vurmuştu. Gölgem vücudumdan daha gerçekti. Ivır zıvır satan ihtiyar, kasap, dadım, şırfıntı karım, hepsi benim gölgelerimdi; aralarında hapsolduğum gölgeler.

Bu sırada bir baykuşa benzemiştim ama iniltilerim boğazımda kalmıştı. Kan lekeleri şeklinde tükürüyordum onları. Belki baykuşun da bir hastalığı vardır; benim gibi düşünüyor. Duvardaki gölgem tıpatıp baykuşa benziyordu; eğilmiş, yazdıklarımı dikkatle okuyor-

du. Kesinlikle iyi anlıyordu. Sadece o anlayabilirdi. Göz ucuyla gölgeme bakacak olsam, korkuyordum.

Karanlık, sessiz bir geceydi; tüm hayatımı kaplayan gece gibi. Korkunç karaltılar kapıdan, duvardan, perde arkasından nanik yapıyordu bana. Bazen odam öylesine daralıyordu ki tabutta yatıyormuş gibi oluyordum. Şakaklarım yanıyordu; sinirlerim en küçük bir harekete bile hazır değildi. Bir ağırlık çöküyordu göğsüme; kasaplara taşınmak üzere cılız, siyah beygirlerin sırtına atılan leşlerin ağırlığı gibi.

Ölüm usul usul mırıldanıyordu; her kelimeyi tekrarlamak zorunda olan kekeme gibi; şiiri bitince başa dönüp başlayan biri gibi. Sesi testere iniltisinin titreşimi gibi etlerime işliyor, feryat ediyor, ansızın kesiliyordu.

Daha gözlerim kapanmadan bir grup sarhoş bekçi odamın önünden geçiyor, bir ağızdan,

Gel gidelim içelim
Rey şarabı içelim
Şimdi içmezsek peki
Ne zaman içelim?

diyorlardı. Kendi kendime "Nasıl olsa bekçilerin eline düşeceğim," dedim. Ansızın insanüstü bir güç hissettim kendimde. Alnım buz kesti. Kalktım, sarı abayı üstüme aldım. Şalı iki üç kez başıma sardım, kamburumu çıkardım; sakladığım kutudan kemik saplı bıçağı çıkardım; ayaklarımın ucuna basa basa o şırfıntının odasına doğru gittim. Kapıya yaklaştığımda odası zifiri karanlıktı. Kulak kabarttım; sesini işittim, "Geldin mi? Çöz şalını!" diyordu.

Sesinde hoş bir tını vardı. Çocukluğundaki sesi gibi; sorumsuzca uykuda sayıklanan şeyler gibi. Ben eskiden

bu sesi derin bir uykuda işitmiştim. Düş mü görüyordu? Sesi, Suren ırmağı kenarında benimle körebe oynayan kız çocuğunun sesi gibi kısıklaşmış, kalınlaşmıştı. Biraz bekledim; yine "Gir içeri; çöz şalını," dediğini işittim.

Karanlıkta usul usul odaya girdim; abayı, şalı üstümden atıp soyundum. Nedendir bilmem, elimde kemik saplı bıçakla yatağa girdim. Yatağın sıcaklığı bedenime yeni bir can vermişti âdeta. Daha sonra onun hoş, nemli, sıcak bedenini, Suren ırmağı kıyısında körebe oynadığımız, iri, masum Türkmen gözlü, cılız, soluk benizli kızın hatırasıyla kucakladım. Hayır, yırtıcı, aç bir hayvan gibi ona saldırdım. Oysa iğreniyordum ondan. Aşk ile intikamın bir arada bulunduğunu düşündüm. Beyaz, serin bedeni, karımın bedeni avını saran kobra gibi açıldı, beni içinde hapsetti. Göğsünün kokusu sarhoş ediciydi. Boynuma dolanan kollarında latif bir sıcaklık vardı. O anda hayatımın sona ermesini arzu ediyordum. Çünkü o dakikada karıma olan tüm hıncım ortadan kayboldu. Ağlamama engel olmaya çalışıyordum. Ben farkına varmadan, tıpkı adamotu gibi onun ayakları benim ayaklarıma kenetlendi; ellerini boynuma doladı. Bu terütaze etin hoş sıcaklığını hissediyordum. Yanan bedenimin bütün zerreleri içiyordu bu sıcaklığı. Yem gibi beni içine çektiğini hissediyordum. Korku ile zevk birbirine karışmıştı. Ağzı hıyar dibi gibi kokuyordu; buruktu. Bu hoş baskı altında ter döküyordum; kendimden geçmiştim. Bedenim gibi bütün zerrelerim bana itaat ediyor, fetih ve zaferlerini yüksek sesle ilan ediyordu. Mahkûm, biçare olan ben bu sonsuz dünyada istek dalgalarının karşısında teslim olmuştum. Mogra kokan saçları yüzüme yapışmıştı. Vücutlarımızın derinliklerinden ıstırap ve sevinç feryatları yükseliyordu.

Ansızın onun dudağını ortadan yarılacak kadar şiddetle ısırdığını hissettim. Parmağını da böyle mi kemiriyordu yoksa yarık dudaklı ihtiyar olmadığımı anlamış mıydı? Kendimi kurtarmak istedim, ama en küçük bir hareket yapmam bile imkânsızdı. Ne kadar çabalasam boşunaydı. Bedenlerimiz birbirine lehimlenmişti. Çıldırdığını sandım.

O keşmekeş sırasında gayri ihtiyarî elimi oynattım. Tuttuğum bıçağın onun bedeninde bir yere saplandığını hissettim. Yüzüme sıcak bir sıvı geldi. Bir çığlık atarak bıraktı beni. Avucumda sıcak bir mayi vardı; öylece tuttum; bıçağı attım. Elim serbest kalınca, vücudunda gezdirdim. Tamamen soğumuştu. O ölmüştü.

Bu sırada öksürük nöbetim tuttu. Ama öksürük değil, insanın tüylerini diken diken eden, kuru, çarpıcı bir sesti. Korkuyla abamı omzuma aldım, odama geçtim. Kandil ışığında avucumu açtım. Baktım; elimdeki onun gözüydü; bütün bedenim kana bulanmıştı.

Aynanın karşısına geçtim, ama korkudan ellerimle kapadım yüzümü. Baktım, ıvır zıvır satan ihtiyara benzemiştim; hayır o ihtiyar ben olmuştum. Saçım sakalım, kobra ile bir yere kapatılıp dışarı çıkan birinin bembeyaz olmuş saçları gibi ağarmıştı. Dudağım ihtiyarın dudağı gibi yarılmıştı. Gözlerimde kirpik yoktu. Göğsümde bir avuç beyaz kıl görünüyordu; vücuduma yeni bir ruh girmişti. Başka şekilde düşünüyor, başka şekilde hissediyor, kendimi onun elinden, içimde uyanan devin elinden kurtaramıyordum. Elimle yüzümü örtmüşken gayri ihtiyarî gülmeye başladım; vücudumu sarsan; ilkinden daha şiddetli bir gülüş. Bedenimin hangi kayıp çukurundan geldiği bilinmez, derin bir gülüş. Ben ıvır zıvır satan ihtiyar olmuştum.

Istırabın şiddetinden olacak, derin, uzun bir uykudan uyanmış gibiydim. Gözlerimi ovuşturdum. Kendi eski odamdaydım. Hava alacakaranlıktı; camlar buğulanmıştı. Uzaklardan horoz sesi geliyordu. Karşımdaki mangalda kor ateş soğuk küle dönüşmüştü; bir üfleyişlik küle. Düşüncelerimin de bir avuç kor ateş gibi küle döndüğünü, bir üflemelik canı olduğunu hissettim.

Aradığım ilk şey, kabristanda arabacı ihtiyardan aldığım Raga testisiydi, ama testi karşımda değildi. Baktım, kapıda eğik gölgeli birini gördüm. Hayır; bu kambur bir ihtiyardı. Yüzüne şal dolamış; testiye benzer bir şeyi kirli bir mendile sarmış, koltuğuna sıkıştırmıştı. İnsanın tüylerini diken diken eden kuru, çarpıcı bir şekilde gülüyordu. Yerimden kalkacak olunca odadan çıktı. Kalktım, peşinden koşmak, o testiyi, o mendili ondan almak istedim ama ihtiyar kendine has bir çeviklikle uzaklaşmıştı. Geri döndüm, sokağa bakan pencereyi açtım. Sokakta ihtiyarın eğik karaltısını gördüm. Gülmekten omuzları sarsılıyordu; mendile sardığı şeyi koltuğuna sıkıştırmıştı. Düşe kalka giderken siste gözden kayboldu. Geri dönüp kendime baktım. Giysim yırtılmış, her yanım

pıhtılaşmış kana bulanmıştı. İki sarı bok sineği uçuşuyordu başımda. Vücudumda küçük beyaz kurtçuklar kaynaşıyor, bir ölünün ağırlığı göğsümü sıkıştırıyordu.

kör baykuş ve hidâyet'in varlık çerçevesindeki sözleri*

Sâdık Hidâyet'in birkaç eserinde birinci tekil şahıs, anlatıcı rolündedir. Hidâyet bu yöntemi beş eserinde denemiştir. Ancak *Kör Baykuş*'ta buna başvurmaktan başka çaresi kalmamıştır. Kör Baykuş Hidâyet'in kendisidir. Bu yüzden Hidâyet'i tanımak için Kör Baykuş'u tanımamız gerekir ve Kör Baykuş'un Hidâyet'ini. Burada amaç bu tanıma için çaba göstermektir, ince anlamıyla eleştiri değildir.

Kör Baykuş kısa bir hikâye değildir; roman da değildir; iç dünyayla yapılan konuşmadır. İçe bakıştır. Anıları araştırmaktır. Bir sanatçının en samimi nefis bilgilerinin hikâyesidir. Sürrealist, gurbet gamıyla dolu bir hikâyedir ama sadece bu iki üç cümle *Kör Baykuş*'u tanımak için yeterli midir? Birkaç yıldır âdet haline gelen bir şey var. Her esere eşya sandığı gözüyle bakılıyor; üstüne bir iki kelimelik mühür vuruluyor, böylece eserin şerrinden kurtulmuş olunuyor. *Kör Baykuş*'un

* Bu yazı Celal Âl-i Ahmed tarafından yazılmış ve Mecelle-yi İlm u Zindegî (*Bilim ve Hayat Dergisi*), Sayı 1, Deymah 1330 / Ocak 1952'de yayımlanmıştır.

başına da bu cahilce uygulama geldi ama *Kör Baykuş* eşya sandığı değildir. *Kör Baykuş*'u tanımak veya tanıtmak için yapılacak en kısa çalışma bile hiç olmazsa *Kör Baykuş* ölçüsünde olmalı. *Kör Baykuş*'ta bulunmayan bir şey laf salatasından, kelime oyunlarından ibarettir.

Kör Baykuş'ta neler okuyoruz? Anlamı, "ide"si nedir? *Kör Baykuş* eski Aryaî şüpheden, Buda'nın Nirvana'sından, İranî tasavvuftan, Doğu insanının esrarkeşçe inzivasından, bir İranlının, bir Doğulunun bütün zihinsel geçmişiyle kendi içine kaçtığı bir savaştır. *Kör Baykuş* yazarın yoksunluklarını, şaşkınlıklarını, ahlarını, eseflerini, arzularını dile getirir. Güzelliğin ebediliğini aramak için bir çabadır. Gelip geçici olan ölümlü insanın bu hayattan, bu muhitten intikamıdır. Yok olucu varlığın intikamıdır. *Kör Baykuş* sadece içeride uyanan, yaygara çıkaran bir intikamdır. Sadece zihnin takı altından geçer; hatıraların sırtına kırbaç gibi iner. *Kör Baykuş*, güçlüye karşı güçsüz bir ferdin kinlerinin tecessüm etmiş şeklidir. Yoksunluktan doğan bir kin.

Peki *Kör Baykuş*'u nasıl anlayalım? Şekli nedir? Beyanı nasıldır? *Kör Baykuş*'un beyanı sadedir. Zihindeki güçlüklerin beyanı için en basit ifadelere yer verilmiştir. *Kör Baykuş*, bu konunun Fars dilinde, sade Farsça'da ispatı için bir örnektir. Bir yazarın iç hallerini en güzel biçimde anlatır. Hatta dili de iç dünyaya bakmaya zorladığı söylenebilir. Hatta sürrealist tabirlerde de sade dil korunmuştur:

> "Rüyamda kendimi yabancı bir şehrin sokaklarında buluverdim. Prizma, koni, küp gibi geometrik şekilli, basık, karanlık pencereli, kapılarına, duvarlarına nilüfer sarılmış acayip, tuhaf evler. Özgürce sokaklarda dolaşırken rahat rahat nefes alıyordum. Ancak bu şehirdeki insanlar tuhaf bir şekilde öl-

müştü. Herkes olduğu yerde kurumuş kalmış, ağızlarından giysilerine iki damla kan süzülmüş. Kime dokunacak olsam, başı kopup düşüyordu."

Okuyucuya Salvador Dali'nin tuhaf tablolarını hatırlatan ve psikoloji ile ilgili derin bir araştırmanın sonucu olan bu kâbus, şimdiye kadar eserlerimizde görülmüş şey değildir.

Saib'in şiirlerinde de ruh hallerine yönelik beyitler vardır. Fakat öylesine karmaşık bir ifade ile nazmedilmiştir ki bu, bir beytini baştan sona kadar istiareler, kinayeler kaplamıştır. Ama Hidâyet'in böyle güç ve karmaşık mefhumlar için teşbih sanatından yararlanmaya ihtiyacı yoktur. *Kör Baykuş* kelime sanatlarıyla oynama yeri değildir. Teşbih sanatını, hayata musallat olan bir müptezelliğin işareti olarak görür. Ivır zıvır satan ihtiyar, kasap, cenaze taşıyan adam, kendi amcası, hatta kendisi dahi yalnız benzeme ve benzeşme değil, belki bir tür birliği, aynılığı gösterir. Her benzeyeni, her müptezelliği başka, asil, yeni bir ifadeyle vurgular. Dünyada benzerlik ve müptezellik varsa, sanatta yoktur. Hidâyet'in yaptığı işin belirgin tarafıdır bu. Çeşitli eserlerindeki insanlar gelirler, giderler, bazıları belirli bir gruba mensup olsa da her birinin kendine göre asaleti vardır. Bu onun müptezellikten aldığı bir intikamdır.

Kör Baykuş'un ilk sayfasındaki gerçekçilik daha çok bir rüyaya benzer. Gerçekleşmemiş olsa da, gerçekleşmiş olması gereken bir rüya. Yazar nezdinde mevcut gerçekten çok daha fazla asaleti olan, yani yazarının daha çok muhtaç olduğu bir rüya. Ancak bu rüyada o kadar gerçekçilik vardır ki okuyucu bile rüya şeklinden sıyrılır.

Kör Baykuş realist bir eser değildir. Varlık dünyası onda bir kenara itilmiştir. Gerçekte bir ev vardır: Basık, şehirden uzakta. Ama ikinci sahnenin uzağında bir başka ev daha vardır: Dört duvarlı, penceresi kasaba bakan bir ev. Bunları bir tarafa bıraktığımızda gerçekler, korkudan, yürek kabarmalarından, bastırılmış arzulardan, rüyalardan, içe bakışla ilgili sözlerden ibarettir. Ancak insanlar ve olaylar o kadar karışık halde ve o kadar çok tekrarlanır ki sanki iç içe geçen, ayrılan, tekrar kaynaşan avare gölgeler söz konusudur. Özel bir dünyanın varlığında kuşku yoktur. Fakirlik, miskinlik dolu bir dünya ama *Kör Baykuş* varlık âleminde şekillenmiştir, şu ifadelerde olduğu gibi:

"Nerede olduğumu bilmiyorum ki! Tepemdeki şu bir avuç gökyüzü, üstüne oturduğum şu bir karış toprak Nişabur'a, Belh'e, Benares'e mi ait? Her neyse, hiçbir şeye güvenim yok."

"Öyle çelişkili şeyler gördüm, türlü türlü laflar duydum, bakışlarım muhtelif eşyanın yüzünü öyle bir aşındırdı ki arkasında ruhun saklandığı şu ince sert kabuk var ya; artık hiçbir şeye inanmaz oldum. Eşyaların ağırlığı, sabitliği apaçık bir gerçekken, şimdi onlardan da kuşku duyuyorum. Bizim hayatın köşesindeki taş havana parmaklarımla vurup 'Sabit misin, sağlam mısın?' diye sorsam, cevap olumlu gelince, onun lafına inanmalı mıyım, inanmamalı mıyım?"

"Bana benzeyen şu insanlar, görünüşte benim gibi ihtiyaçları, hevesleri olan şu insanlar beni aldatmak için varlar; öyle değil mi? Sadece beni alaya almak, beni kandırmak için yaratılan bir avuç gölge değiller mi? Hissettiklerim, gördüklerim, tarttıklarım, hepsi de bir mevhum değil mi? Gerçekten çok mu farklı bunlar?"

Kör Baykuş'un Hidâyeti realist bir yazar değildir. Onun sanatı temellerini mevcut gerçeklerde aramaz. *Kör Baykuş*'un sanat temeli yokların yokluğundadır. Varlarda değil, yoklarda. Gerçeklere böylesine kuşkuyla bakan, onları aldatıcı bulan birinin diğer şair ve yazarlarla ne bağlantısı olabilir? Kendisi de kuşkulu gerçekliğin bir parçası değil midir? *Kör Baykuş*'un Hidâyeti ayaktakımıyla bağını koparmıştır; insana Buda'yı değil, Hint esrarkeşlerini hatırlatan bir gözle bakarak uzleti tercih etmiştir. Sanatı yazar ile dış dünya arasındaki bağ değil, kendisi ile iç dünyası arasındaki bir bağ olarak görür:

> "Benim için aciliyet kazanan yazma ihtiyacı dolayısıyla yazıyorum. Muhtacım buna; eskisinden de çok. Düşüncelerimi kendi hayali varlığım, kendi gölgemle ilişkilendirmek ihtiyacındayım."

Gölgesi onun cisminden de gerçektir:

> "Kandil ışığında duvara düşen şu yamuk gölgem yok mu; şu uğursuz gölge! Yazdıklarımı dikkatle okuyup yutuyor adeta. Kuşkum yok; şu gölge benden iyi anlıyor. Sadece kendi gölgemle güzel güzel konuşabilirim. Beni konuşmaya zorlayan da o zaten."

Diğerleri, yani ayaktakımı onu tanımaz, sözünü anlamazlar; üstelik ayaktakımıyla arasında bir bağ da yoktur. Onları ölü olarak görür. Daha ilerde de ayaktakımından nefret ettiğini görürüz.

Kör Baykuş'ta kuşkulu varlık dünyası vardır. Eşyaların, şahısların, olayların boş yere tekrarı söz konusudur. İşler tekrarlanır. Karakterler aynen tekrarlanır, mecaz ile gerçek birbirine karışır ama asaleti olan şey rüya-

lardır. Tekrarlanan kâbuslardır. Hasta hezeyanlarıdır. Uyku ile uyanıklık arasında görülebilen bir düştür. Yaşam ile ölümün sınırında olan bir düş.

Kör Baykuş'taki idealizme gelince; bir toplumu sadece eleştirmek onun derdine deva olmaz. Burası tenkit yeri değil, yok sayma yeridir. *Kör Baykuş*'un Hidâyeti'ni yok sayan toplum, Hidâyet'in eserinde yok sayılmıştır. Hidâyet'in gerçeklikte yeri olmadığı gibi yoksulluk, miskinlik, müptezellik dolu gerçekler dünyasının da onda yeri yoktur. *Kör Baykuş*'un Hidâyet'i "yabancı"-dır. Bırakalım kendisi gelsin:

> "Bu dünyanın benim için değil, bir avuç hayasız, yüzsüz, dilenci tabiatlı, çokbilmiş, kabadayı, gözü gönlü aç insanlar için olduğunu hissediyordum."

Dünya ile hayat onu kendinden böyle uzaklaştırdığında, o da iki üç kez denemek zorunda kaldığı ölüme yönelmiştir; *Kör Baykuş*'ta gördüğümüz ölüme.

Celal Âl-i Ahmed
Farsça'dan çeviren: Mehmet Kanar

Modern İran edebiyatının esas kurucularından biri olarak değerlendirilen Sâdık Hidâyet'in *Kör Baykuş*'u, yirminci yüzyılın en çarpıcı metinlerinden biri. Modern bireyin dramını keskin bir bakışla ve soğukkanlı bir tavırla kurcalayan; insanın açmazlarına, tıkanma noktalarına ışık tutan *Kör Baykuş*, yeniden ve yeniden okunması gereken kitaplardan. İnsanın toplumla, gelenekle, varlık sorunuyla ama daha da önemlisi aşkla olan gerilimli ilişkisine farklı bir pencereden bakarak, bu alanlara dair yeni anlamlar üretir ve aşk duygusunun insanın dünyadaki yegâne duygusu olduğu inancına bağlanır. Elbette "ne tür bir aşk?" sorusuna da cevapları vardır Sâdık Hidâyet'in:

Şu yoksulluk, miskinlik dolu dünyada ilk defa sandım ki hayatımda bir güneş ışığı parladı. Ama heyhat! Güneş ışığı değildi bu; belki sadece gelip geçici bir ışık; kadın ya da melek şeklinde görünüp kayan bir yıldız. O bir anlık aydınlıkta, bir saniye zarfında hayatımın bütün bedbahtlıklarını gördüm; bunların görkemini fark ettim. Sonra bu ışık, kaybolması gereken karanlık girdabında yine kayboldu. Hayır, bu gelip geçici ışığı kendime saklayamadım.

Kör Baykuş bir solukta okunan anlatılardan; yalnızca aşk değil, hayat ve ölüm hakkında da cesur ve radikal çıkışlarda bulunan ve klasikleşen bir metin...

8 ₺

AYRINTI • KLASİK
ISBN 978-605-314-015-3
9 786053 140153